BROWN BOOK

TEXT CUT WITHIN THE BOOK ONLY

UNIVERSAL LIBRARY
OU_206039
UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. 181.6 M285 Accession No 13189

Author మల్లికార్జున పండిత

Title శివతత్త్వసారము.

This book should be returned on or before the date last marked below

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితము—౧౩.

శ్రీరస్తు.

శివతత్త్వసారము.

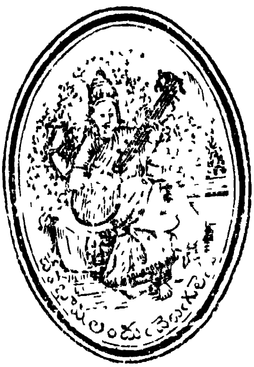

మల్లికార్జునపండితారాధ్యకృతము.

(TITLE PRINTED BY S. V. & Co., MOUNT ROAD.)

శ్రీరస్తు.

శివతత్త్వసారము.

ఇది

మల్లికార్జునపండితారాధ్యవిరచితము.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్త్రికనుండి

పునర్ముద్రితము.

మొదటికూర్పు ౫౦౦ ప్రతులు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది.

చెన్నపురి:

బ్రిటిష్ మాడెల్ ముద్రాక్షరశాల.

౧౯౨౨.

వెల, ౧౨ అణాలు.

All rights reserved.

విషయసూచిక.

విషయములు.	పుటలు.
1. పీఠిక	
2. ఉపోద్ఘాతము	
3. పదార్థోపోద్ఘాతము	౧
4. పశుపాశపతిజ్ఞానము	౨
5. అద్వైతమతఖండనము	౩
6. జగత్కర్తృత్వవిచారము	౬
7. భవాదిశబ్దవివృతి	౭
8. జగత్కర్తృలక్షణము	౭
9. శివభక్తివివరణము	౮
10. భక్తులమహిమ	౧౦
11. శివనిర్మాల్యము	౧౭
12. శివదీక్షితుఁడు	౧౮
13. శివభక్తుఁడుకానిపతి	౧౯
14. భక్తిలేక ముక్తిలేదు	౨౦
15. బాహ్యపూజ చేయవలయును	౨౧
16. శివనిందకులం జంపవచ్చును	౨౨
17. చచ్చినశివభక్తులకుఁ బరలోకవిధులు వలదు	౨౩
18. శివాపచారులకు శిక్ష	౨౩
19. దక్షాధ్వరధ్వంసము	౨౪
20. ప్రళయవర్ణనము - గణాధిపుల యాటలు	౨౬
21. శివగణవర్ణనము	౨౮
22. సద్భక్తుల మహిమ	౩౦
23. తన్ను గణములలోఁ జేర్పుమని కవిప్రార్థన	౩౧
24. కొందఱుభక్తులచరిత్రము	౩౧
25. భక్తిమహిమ	౩౫
26. లఘుటీక	౩౯

పీఠిక.

ఈ కావ్యము నన్నయభట్టునకు రమారమి నూఱుసంవత్సరములు తరువాతను దిక్కనసోమయాజికి రమారమి నూఱుసంవత్సరములు పూర్వమును రచింపఁబడినది గనుక యాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమును దెలిసికొనఁగోరువారి కుపయోగకర మగుమంచిసాధన మని యెంచి, యిది గొప్పప్రబంధము గాకపోయినను, మతసంబంధ మయిన చిన్నశతకమయినను బ్రకటించితిని. ఇదియుఁ గాక నన్నయకును దిక్కనకును నడిమికాలములోఁ బుట్టిన దని నిశ్చయముగ రచనాకాలము తెలిసినగ్రంథ మిది యొక్కటియే. ఈవిషయ ముపోద్ఘాతము నందుఁ జేయఁబడిన కవికాలనిర్ణయమునుబట్టి స్పష్టపడఁగలదు. నన్నెచోడుఁడు నీకాలమువాఁడే కావచ్చునుగాని యాతనికాల మింకను గొంతవఱకు వివాదములోనే యున్నది. కావునఁ బురాతనత్వమునందు నిది యద్వితీయము గాకపోయినను, ద్వితీయ మని చెప్పవచ్చును. అందుచే దీని నాంధ్రలోకమునకు సమర్పింప సాహసించితిని.

నాకు దొరకినప్రతి [1]

నా కీగ్రంథము ప్రతి యొక్కటియే దొరకినది. అది నరసాపురమందలి శ్రీయుత చదువుల రామలింగయ్యగా రనుజంగమదేవర సంగ్రహములోనిది. ఇది తాటాకుగ్రంథము. ఈసంపుటములో నాలుగుగ్రంథములు గలవు. సంపుటమునందు మొత్తముమీఁద ౧౭౮ కమ్మ లున్నవి. ౧-౨ కమ్మలలోఁ జిల్లర పద్యములు కలవు. ఈపుట లీసంపుటములోనివి కావేమో. ౩ మొదలు ౨౯ వఱకుఁ గమ్మలు లేవు. ౩౦-౬౭ వఱకు శివతత్త్వసారమును, ౬౮-౧౩౦ వఱకుఁ బాలకురికి సోమనాథకృత చతుర్వేదసార మనఁబడు బసవలింగశతకమును, ౧౩౧లో రెండవవైపును ౧౩౨-౧౩౮ వఱకును భూమికొల్లె శ్లోకములును,

---

[1] ఈ గ్రంథమును మొదటఁ గనిపెట్టిన శ్రేయస్సు గవర్నుమెంటు ఓరియంటల్ లైబ్రరి వారిది. వారి ప్రతిని జూచి దీనిని బ్రకటించుట యావశ్యక మని తలంచి తాటాకుగ్రంథమును నేను దెప్పించితిని. కొంతకాలము క్రిందట నరసాపురమునందు తహశ్శీలుదారుగా నున్న మ.రా.రా.శ్రీ. తణుకు సుబ్రహ్మణ్యము పంతులు గారిమూలమున నాకుఁ దాటాకుగ్రంథము లభించినది. వారియెడఁ గృతజ్ఞుఁడను.

౧౩౫-౧౫౫ వఱకు లింగయ్యచే రచింపఁబడిన ద్విపదసానందచరిత్రయు, ౧౫౬-౧౭౪ వఱకు భారద్వాజగోత్ర మహాదేవకుమారుఁ డైనజగ్గుభట్ట రచిత సురాభాండేశ్వర మనఁబడు యక్షగానమును గలవు. వీని కన్నిటికి లేఖకుఁడు అద్దాల వీరన్న. ౧౩౧-వ కమ్మ చివర లేఖకుఁ డిట్లు వ్రాసెను. "స్వస్తి శ్రీజయాభ్యుదయ శాలివాహన వరుషంబులు . . . . పింగళనామసంవత్సర కార్తిక బ॥౧౩ గురు॥ సర్కి ప్రతినున్న క్రమాసను అద్దాల వీరన్న అనుభవసారాయమున్ను శివసారాయమున్ను, చతుర్వేదసారాయమున్ను సారత్రయమున్న అద్దాల వీరన్న . . . . . భార్యాయ కుమారుడు వీరన్న స్వహస్తలిఖితం॥ ఈపుస్తకం త్సదువుల రామలింగయ్యగారికి శివార్పితంగా యిచ్చి శరణుచేస్తిమి."

ఇందువలన నీసంపుటపు మొదటి ౨౯ ఆకులలోఁ బాలకురికి సోమనాథ కృతమైన యనుభవసార ముండె ననియు మన మూహింపవచ్చును. ౧౫౫-వ కమ్మలో "రౌద్రినామసంవత్సర శ్రా॥ శు ౧౫ శుక్రవారము సర్కి ప్రతినున్న క్రమానను సానందచెరిత్ర అద్దాల వీరన్న స్వహస్త లిఖితం" అనియు, సంపుటము చివర ౧౭౪-వ కమ్మలో "రౌద్రినామసంవత్సర శ్రావణశు ౧౨ శుక్రవారాన ప్రతినున్నక్రమానను సురాభాండేశ్వరం యక్షగానం అద్దాల వీరన్న స్వహస్త లిఖితం"అనియు నున్నది.

ఈతాటాకుగ్రంథ మెప్పుడు వ్రాయఁబడినదని తెలిసికొనుటకు నిందుఁ జెప్పఁబడిన పింగళ, రౌద్రి నామసంవత్సరంబు లెప్పటివియో కనుఁగొనవలెను. పింగళనామసంవత్సరము క్రి. శ. ౧౯౧౭, ౧౮౫౭, ౧౭౯౭ లో వచ్చును. ౧౯౧౭ మిక్కిలి యాధునికము. కావున ౧౮౫౭ డో, ౧౭౯౭ డో అయి యుండవలయును. ఈగ్రంథ మిప్పటి రామలింగయ్యగారికి నీయఁబడినది కాదు. వారితాతగా రగురామలింగయ్యగారి కీయఁబడినది. తాతరామలింగయ్యగారు శుభకృత్తులో, నసఁగా ౧౮౪౨లో లింగైక్యము నొందిరి.[1] కావున నీతాటాకు ప్రతి ౧౭౯౭ లో వ్రాయఁబడిన దని తేలుచున్నది.

ఇదియుఁ గాక యీప్రతి వ్రాసిన తిథి వారములు, పై నీయఁబడినవి లెక్క వేయఁగా క్రీ. శ. ౧౭౯౭ కిఁ బింగళయు, క్రీ. శ. ౧౮౦౦ కి రౌద్రియు సరిపోవుచున్నవి; ౧౮౫౭ కి సరిపోవుట లేదు. కావున నీప్రతి రమారమి ౧౨౫ సంవత్సరములక్రింద వ్రాయఁబడె నని మనము నిశ్చయింపవచ్చును. ఇప్పటి

[1] ఈ సమాచారము నిప్పటి రామలింగయ్యగారు పత్త్రము వ్రాసి నాకుఁ దెల్పిరి.

రామలింగయ్యగారికి నిప్పుడు రమారమి ౮౦ సంవత్సరముల వయస్సున్నం దున వారితాతగారు ౧౭౪౫ సం॥ క్రింద నుండియుండుట యాశ్చర్యము కాదు.

లేఖకుఁడైన అద్దాల వీరన్న సమాచార మేమియుఁ దెలియలేదు. ఈతఁడు కమసాలి యనియు, తమసంశమునకు శిష్యుఁ డనియు మాత్రము తెలియుచున్నది యని రామలింగయ్యగారు తెలిపిరి.

'సారము'ను సారాము మనుట వలననే యీలేఖకుని పాండిత్యము తెలియు చున్నది. 'మక్షికో మక్షి' యన్నసామెతకు గుఱి యైనవాఁ డగుటచే నీతని వ్రాఁత నెన్నియో తప్పులు పడినవి. అచ్చు టచ్చుట గ్రంథపాతములు కూడఁ గలవు. వీనిని నాకుఁ దోఁచినంతవఱకు సవరింపఁ బ్రయత్నించితిని. నాసవరణ లెవ్వియో, మూలపార మెద్దియో తెలియునట్లు గ్రంథ మచ్చొత్తించితిని.

ఇది శతకమే.

ఇయ్యది చాలవఱకు 'శివా' యను మకుటముగల శతకము. కొన్ని పద్యములచివర 'రుద్రా' 'అజా' 'మహేశా' యనుసంబోధనములు కూడఁ గలవు. కొన్నిటికిఁ దుద నేసంబుద్ధియు నుండదు. ఇట్లిందుఁ గొన్ని చోటుల శతకలక్షణము కానరాకున్నను మొత్తముమీఁద నిది శతక మనియే చెప్ప వచ్చును. పూర్వశైవులలో నిది శతక మనియే చెప్పఁబడుచుండెను. పండితా రాధ్యచరిత్రమునందు, పాలకురికి సోమనాథుఁడు దీనిని శతకమే యనియెను.

ద్వి. శతకంబు శివతత్త్వసారము, దీంచ
కళికమహానాటకము, నుదాహరణ. (పర్వతప్రకరణము పుట ౩౬౯.)

ఇట్లిది యాంధ్రభాషయందుఁ బుట్టినశతకములలో మొట్టమొదటిది యని చెప్పవలయును. కావ్యములలో ద్వితీయ మైనను, శతకములలో నద్వితీయమే.

దొరకినగ్రంథ మసంపూర్ణము.

నాకు దొరకినంతవఱకు ౪౯ కందపద్యము లీగ్రంథమునం దున్నవి. చివరిపద్యము పూర్తిగ లేదు. నాల్గవచరణములో మూఁడక్షరములు మాత్ర మున్నవి. మిగిలిన భాగము పోయినది. తాటాకుగ్రంథములోఁ బద్యముల సంఖ్యలు పెక్కుతావులఁ బొరపాటుగా వేయఁబడినందున నేనే క్రమ మైన సంఖ్యలు వేసితిని. మూలమునఁ జివరపద్యము ౫౧-వది.

ఈసంఖ్యయే సరియైన దగు నేని యిందు రెండుపద్యములు పోయిన వని యెంచవలయును. ఇందుకుఁ దరువాతిపద్యము లేవియైన నుండినయెడల లేఖ కుఁడు పొరపాటున వ్రాయకయైన నుండవలయును, లేదా యంతకుఁబూర్వమే

యవి లోపించినవైన నుండవలయును. గణపవరపు వేంకటకవియొక్క ప్రయోగ రత్నాకరమందును, కస్తూరిరంగకవి రంగరాట్ఛందమునందును దూరాహ్వాన ప్లుతయతికి "ఆరాధ్యదేవర శివతత్త్వసార మందలిది" యని యీక్రిందిపద్య మీయఁబడినది.

కం. ఆయతి త్రిపురాంతకదే,వా యని పిలుచుటయుఁ గటక మంతయు వినఁగాఁ
బాయక కిన్నరబమ్మయ, కోయని యెలుఁగిచ్చె తొల్లి యురగాభరణా!

ఈపద్యము మాతాటాకుప్రతిలో లేదు. కావున మొదట నీశతకమున నింకను గొన్నిపద్యము లుండెననియు, నవి మనప్రతిలో లేవనియు మన మూహింపవచ్చును.

పూర్వగ్రంథముల నచ్చువేయువిధము.

పూర్వగ్రంథములను బ్రకటించువా రిదివఱకుఁ దమయిష్టానుసారము వానిని సవరించి తాము ప్రమాణములుగ గ్రహించిన వ్యాకరణాదిసూత్రము లకు ననుకూలముగ దిద్ది అచ్చువేయుచున్నారు. భారతభాగవతములను మొట్ట మొదట నచ్చువేసినవారు మొదలుకొని నేఁటివఱకు నిట్లే జరుగుచున్నది. కొందఱీపద్ధతి నాక్షేపించి యున్నది యున్నట్లె యచ్చొత్తింపవలయు ను గాని మనయిష్టప్రకారము దిద్దఁగూడ దని చెప్పుచున్నారు. ఇందలి యొక్కొక్క మతమునందును గొంత సత్యము లేకపోలేదు, గనుక నూతనగ్రంథమును బ్రక టించువా రీరెంటిని గ్రహింపవలయు నని నాతాత్పర్యము. అనఁగా నున్నది యున్నట్టు లచ్చు వేయవలయును. దిద్దియు నచ్చువేయవలయును. ఇందొక్కటి మానినను భాషాభివృద్ధికి భంగము కలుగు నని నేనెంచెదను. ఎట్లో చూతము:—

ఇదివఱకు గ్రంథములను బ్రకటించినవారు దిద్దినట్లు దిద్దక యున్నది యున్నట్లచ్చువేసిన నేమిసంభవించును? అందువలనఁ జదువరులకు నర్థబోధ కాదు. మనలేఖకులు సాధారణముగ 'పక్షికి పక్షి' (ఱెక్కకునీఁక) పద్ధతి నే వ్రాయునంతటి పండితులు గనుక వారియజ్ఞానమూలమున మూల మొకప్పుడు చెడి యేవిధమైన యర్థము నీయదు. దానిని దిద్దక యట్లె ప్రకటించిన యెడల సామాన్యపాఠకులకు నందువలన నేమి యర్థ మగును? పండితులు దిద్దుకొనియెద రందు రేమో. పండితు లెందఱుందురు? అట్టివారికే యీగ్రంథమువలనఁ బ్రయోజన ముండును గాని యితరుల కేమి ప్రయోజనము? కావున గ్రంథ మర్థమయి యన్వయించులాగున, సంగతి సందర్భములను బట్టి ప్రకాశకులు తమబుద్ధివైభవము నుపయోగించి, మూలమందుఁ దాము తప్పుకొనినదానిని,

దిద్దవలసినదే. ఇందు కొకయుదాహరణముఁ దీసికొందము. ఒక తాటాకు ప్రతిలో భారతమందలి యొకపద్య మి ట్లున్నది:—

కం. శ్రీమచ్చళుకవంశశా, ఖామణిమనుమార్గమురాజు కంఠీరవి ధైర్యా
మేరుధరణీధర, ణీమంపనధర్మనిరతి నిత్యాభ్యుదయా. [ఆది. ౧-౧.]

ఈపద్యము నీక్రిందివిధముగ సవరించి యచ్చువేసినం గాని యెవరికి నర్థము గానేరదు:—

కం. శ్రీమచ్చళుక్యవంశశి, ఖామణి మనుమార్గరాజకంఠీరవ ధై
ర్యామరధరణీధర ధర, ణీమండన ధర్మనిరత నిత్యాభ్యుదయా.

ఇట్లర్థసందర్భమును బట్టి దిద్దవలసినది నిజమే యైన నొకప్పు డిందు మూలకముగ నర్థ మనర్థావహము కావచ్చును. దిద్దువాఁ డెంతపండితుఁ డైనను సర్వజ్ఞుఁడు కాఁజాలఁడు. అతనికి ఛందోవ్యాకరణాదివిషయములకు సంబంధించిన దురభిప్రాయము లుండవచ్చును. అతనికి నాకాలపు చరిత్ర గాని, యప్పటి వ్యవహారములు గాని, పురుషుల నామములు గాని తెలియక పోవచ్చును. ఈకారణములచే నొకప్పుడు మూలమే సరిగ నుండవచ్చును. ఈతఁడే యది తప్పని భ్రమపడి, తప్పుగ దానిని దిద్దుట సంభవించును. లేదా మూలమే తప్పయి యుండవచ్చును. అది తెలిసినయెడల దానిని నింకొకపథముగ దిద్దుటకు వీలుండవచ్చును. కాని ప్రకాశకుఁడు మూలమును దిద్ది యచ్చు వేసినందున మూల మేదియో తెలిసికొనుటకుఁ జదువరులకు వీ లుండదు. ఉన్నది యున్నట్లు లచ్చువేయకపోవుటవలనఁ గల్గుసష్ట మిది. దీని కొకయుదాహరణము చూపుఁడు: చిత్రభారతమునం దీపద్యము లున్నవి:—

* * * *

ఇందుశేఖరపాదారవిందయుగళ, భావనాపరుఁ డంగనాపంచబాణుఁ
డతులధైర్యాభిభూతహిమాచలుండు, మానభూనాథు చిత్తాపఖానుఁ డతఁడు.

* * * *

మానధనుఁ డైన చిత్తాపఖానవిభుఁడు. ౬

శ్రీవీరేశలింగముపంతులుగారీగ్రంథమును బ్రకటించిన సమయమునందు "చిత్తాపఖానుఁ" డనువాఁ డొకఁడు కలఁ డని వారికిఁ దెలియదు. వారికే గాదు. ఇతరచరిత్రకారులకుఁ గూడ బాగుగఁ దెలియ దనియే చెప్పవచ్చును. ఇదియుఁగాక పద్యములోని సందర్భమును జూడఁగా నచ్చట వర్ణింపఁబడిన రాజు

హిందువుగఁ గానవచ్చుచున్నాఁడు గాని తురకవానిగఁ గానరాఁడు. ఇప్పటికిని నీతఁడు హిందువా మహమ్మదీయుఁడా యనినమాట స్పష్టముగఁ దేలలేదు. కావున వీరేశలింగముగారు 'చిత్తాపఖాను'శబ్దమును 'చిత్తాబ్జభానుఁ' డుగ దిద్ది ప్రకటించిరి. దీనివలన నేమైనది? చిత్తాపఖానుఁడనునొకతురకనవాబు హిందూ దేవాలయములకు దానధర్మములు చేయువాఁడు, మానుఁ డనుతంత్రిగలవాఁ డుండె నని తెలిసికొనుటకు ౩౦ సంవత్సరములు పట్టెను.[1] శ్రీవీరేశలింగముగారు దీని నిట్లు దిద్దుట తప్పని యెవరు చెప్పఁగలరు? అప్పటివఱకుఁ దెలిసినసంగతి సందర్భము లాలోచించి యితరు లయినను నిట్లే మార్చి యుందురు. వేఱు మార్పులు, చేసినను జేయకపోయినను 'ఖాను'శబ్దము తొలఁగించియుందు రనుటకు సందేహము లేదు. కావున వారు చేసినతప్పు, దిద్దుటలోఁగాదు; దిద్దిన భాగము కుండలీకరణమున నుంచియో, లేక యందుపై నొకగుర్తు పెట్టియో, పుటయడుగున మూలమందు 'చిత్తాపఖాను' అనుపాఠ మున్న దని చూపి యున్నయెడల, నీఖానును మరల మనము గుర్తించుటకు నింతప్రయాసము పట్టి యుండదు.

కావునఁ బురాతనగ్రంథముల నచ్చువేయునప్పుడు రెండుమార్గముల నవలంబింపవలయును. మనకుఁ దప్పనితోఁచినవి దిద్దవలయును. గ్రంథపాతములు చేతనైనంతవఱకుఁ బూర్తిచేయవలయును. మూలములో నిట్లిట్లుండె నని యడుగు టిప్పణి (foot-note)లోఁ జూపవలయును. ఇట్లు చేసినయెడల గ్రంథము సామాన్యజనుల కుపయోగపడుటయేగాక, పూర్వచ్ఛందో వ్యాకరణశబ్దజాలచరిత్రాదులను గుఱించి శోధనలజరుపువారికి నవి యుపయోగపడును. ఇదివఱకచ్చుపడనిగ్రంథమును క్రొత్తగా నచ్చువేయునప్పు డీపద్ధతిని దప్పక యవలంబింపవలయును. పునర్ముద్రణమునందుఁ దా ననుసరించిన ప్రతి యిట్టి దని చెప్పినఁ జాలును. ఈపద్ధతుల నన్నిటి నవలంబింప నక్కఱలేదు. ఈగ్రంథ మచ్చువేయుటలో

మే మేర్పఱచుకొనిన నియమములు.

౧. గ్రంథపాతములను బూరించి కుండలీకరణమునందుఁ జూపితిమి.

---

[1] వరంగల్లులో నున్న శిలాశాసనము ప్రతియొకటి నేను నిటీవలఁ జూచుట తటస్థించినసంగున నీచిత్తాపఖానుఁడు బైటఁబడియెను. అంతకుఁ బూర్వము తురుష్కులచేఁ బాడుచేయఁబడిన పాంచాలీశ్వరదేవాలయమును నీతఁడు మరల బాగుచేయించె నని యాశాసనమునం దున్నది. ఇది శా. శ. ౧౪౨౫ (క్రీ. శ. ౧౫౦౩) నాఁటిది. [Epigraphical Reports 1902 iv. 108.] దీనిప్రతి మెకంజీ కలెక్షనులోఁ గూడ నున్నది. [Local Records Vol. 45.]

ఉదాహరణార్థము ౧౯౨-వ పద్యమునందు 'స్వేష్టాచారుగోచర' అని యుండఁగ 'స్వేష్టాచారు [లవాఙ్మానస] గోచర' యని పూరించితిమి.

౨. ఛందోవ్యాకరణనియమముల ననుసరించియు నర్థసందర్భములను బట్టియు మూలమందలి పాఠము తప్పని తోఁచినపుడు దానిని దిద్ది యచ్చొత్తించితిమి. దిద్దినచోట వెంటనే యొకయంకె గుర్తిడి పుటయడుగున మూలమందలిపాఠమును గనఁబఱిచితిమి. ఉదాహరణార్థము: ౧౯౬-వ పద్యమునందు 'పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి పువ్వులు గొంరయో' యని యుండఁగ 'పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి ప్రువ్వులు గొ(ఱ)యో' యనిసవరించి 'ప్రువ్వులు' అనుశబ్దముపై నంకెవేసి పుట యడుగున 'పువ్వులు' అని యిచ్చితిమి. దీనికర్థము మూలములో 'పువ్వులు' అనియుండఁగా మేము 'ప్రువ్వులు' అని దిద్దితిమని.

3. బండిఱా లిప్పటి కోశవ్యాకరణముల ననుసరించియే వ్రాసితిమి. కాని మూలమునందు బండిఱ లేనిచోట మేమచ్చులో దాని నుంచినయెడల నాసంగతి చదువరులకుఁ దెలియుటకై యట్టిబండిఱాలను ( ) నిట్టి చిన్నకుండలీకరణములందుఁ జూపితిమి.

౪. అఱసున్నలును మూలమునందున్నవి లేనివి కుండలీకరణములవలనఁ దెలుపఁబడినవి. తాటాకుగ్రంథమునం దఱసున్నయు నిండుసున్నగనే వ్రాయఁబడియున్నను నిప్పటి లేఖనక్రమము ననుసరించి మేము నిండుసున్న వ్రాయక యఱసున్ననే యుంచితిమి. మూలమునందు నిండుసున్న యేది యఱసున్న యేది యని నిర్ణయించుటకు రెండుమార్గములు గలవు. (1) ఛందస్సును బట్టి (2) నిండుసున్నయైనయెడల లేఖకుఁడు దానితరువాతి యక్షరమును జడ్డగ వ్రాయును; అఱసున్నయైనయెడల దానితరువాతియక్షరము క్రింద నొత్తియఁడు. 'అమరంగ' నని వ్రాయవలసినయెడల 'అమరంగ్గ' నని వ్రాయును. 'అమరఁగ' నని వ్రాయవలసినయెడల 'అమరంగ' నని వ్రాయును.

౫. మూలమునందు పంక్తిచివరనుండు నకారపొల్లు(న్, ౝ) కు బదులు 'ను' అనియు 'నూ' అనియు, లకారపొల్లు (ల్) కు బదులు 'లు' అనియు లేఖకుఁడు పెక్కుతావులలో వ్రాసెను, గాని వాని నన్నిటిని బుటక్రిందఁ జూపుట యనావశ్యకమని మేము చూపలేదు. అట్లే లేఖకుఁడు కొమ్ము క్రావడికి బదులు పెక్కుతావుల నాంధ్రశబ్దములందు ఋకారమునే యుపయోగించెను. అనావశ్యకమని తలఁచి యీసంగతియుఁ బుటలక్రిందఁ జూపలేదు.

ఈనియమముల నన్నిటిని దప్పకుండ ననుసరించి గ్రంథము నచ్చొత్తించుటకు యత్నించితిని. అయినను మానవులకు సహజము లయిన భ్రమ ప్రమాదములవలనను, నీపద్ధతి నూతనమై లేఖకముద్రాపకులకు ననభ్యస్తమై నందునను గొన్నిపొరపాటు లుండిన నుండవచ్చును.

పరిషత్కార్యాలయమున మేనేజరుగా నున్న శ్రీయుత క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారును, పండితులుగా నుండిన విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారు నీ గ్రంథము నచ్చొత్తించుటలో నాకుఁ జాల సాయము చేసిరి. నామిత్రులైన శ్రీయుత ప్రభాకరశాస్త్రిగారు మొదట నీగ్రంథముయొక్క యునికియు, యోగ్యతయు నాకుఁ దెలిపి దీనిని బ్రకటించుటకు నన్నుఁ బ్రోత్సాహపఱిచిరి. వీరి యందఱియెడ నేను గృతజ్ఞుఁడను.

వేఁవిలాస్, ఎగ్మూరు
దుర్మతి సం॥
కార్తీక శు. ౧౫. శా. శ. ౧౮౪౩
౧౫-౧౧-౨౧
అంగారకవారము.

కొ॥ వెం॥ లక్ష్మణరావు.

ఉపోద్ఘాతము.

(గ్రంథకర్త.

"శివతత్త్వసార" మను నీశతకము గ్రంథకర్త మల్లికార్జునపండితుండు. ఈ విషయము సోమనాథకవికృతమైన గ్రంథమువలన స్పష్టపడుచున్నది—

కం. ఒండేమి మల్లికార్జున పండితుడను పండితుండు ప్రముఖులలో నె న్నండైన నీవు సేయుచు మెండుగ గొనియాడుచుండుదు రుద్రా.

పాల్కురికి సోమనాథునిచేత పండితారాధ్యచరిత్రమునకు నాయకుండుగ గ్రహింపబడిన మల్లికార్జునపండితారాధ్యుండే యీశతకమునకుం గర్తయని యీచరిత్రవలన తెలియుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రమునందు పండితునిచే 'శివతత్త్వసారము' రచింపబడినదని స్పష్టముగం జెప్పబడినది —

ఈ శివుం డను పూర్వోక్తముల్ గాంచి, సమ్మతమ్ము లైన శ్రుతిపూర్వ
సిద్ధాంతములు తెలిసి, సకలశాస్త్రములు
శైవాగమాచారసంగతిగ్ దేశి, శైవకృత్యంబు లెల్ల
శివతత్త్వసారమును పండితుండు శివతత్త్వసారంబు సత్కృతిని
గా శివభక్తులకుం బ్రకటించి, యీలాగుం దానును సల్ల వర్తించు
చుండె నా పండితుండును ప్రశంసింప, మన్నన పొందె మల్లికార్జునుండు.

దీక్షాప్రకరణము పుట ౪౯.*

ఆగ్రంథమునందే శివుండు జంగమోత్తముండైన బసవని స్వర్గమునుండి భూమి మీందికిం బంపునప్పుడే యీ 'శివతత్త్వసారము' నుపదేశించెనంట. చూడుండు శివవాక్యము —

శివుమహత్త్వప్రతిష్ఠ నుంచసిద్ధి, శివతత్త్వసారమునంచితకళావృద్ధి
బసంగెడ.

. . . .

దీక్షా ప్ర. పుట ౮౯.

---

* వరంగల్ లోని శివసన్నిధి రామలింగేశ్వరముద్రాక్షరశాలలో శా. శ. ౧౮౩౧ వత్సరమున ముద్రింపబడిన పండితారాధ్యచరిత్రమును నేనుపయోగించితిని.

ఈగ్రంథము నారాధ్యులవారును, వారిశిష్యులు, నితరభక్తులును సాధారణముగ నెప్పుడును బఠించుచుండినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ బెక్కుచోటులఁ జెప్పఁబడియున్నది:—

'శివతత్త్వసారసంచితమహామహిమ, శివతత్త్వసార మన్నిపకృతిఁ బొగడు

దీక్షా ప్ర. పుట ౬౭.

శతకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను, గద్యపద్యంబులాకాంక్షఁ జదువుచును

వాద ప్ర. పుట ౧౭౩.

శతకంబు శివతత్త్వసారము శివ, కళిక మహానాటకము నుదాహరణ

. . . , అపదాంపఁ జదువుచు నంకించువారు

పర్వత ప్ర. పుట ౩౭౯.

సోమనాథునిచేతనే రచింపఁబడిన అనుభవసార మనుగ్రంథమునందును మల్లికార్జునపండితుఁ డీగ్రంథమును రచించినసంగతి స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడినది —

సీ. శ్రుతి 'యేక ఏవ రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థే' యనుట యథార్థంబు దలఁప
అవల 'యణోరణీయాన్మహతో మహీ యాన్' నన నదియు యనూనపదము
పంబి 'యవాగ్గోచరం' బను 'నప్రాప్య మనసా సహ' యనుమాట నిజము
ఏదియుఁగాదని యొండు పరమేశ్వరుఁ డే యెఱుంగు నెద్ది దన్నెఱుఁగ దనెడు
ఎట్టులనుచు సంశయింపక శివతత్త్వ, సారగద్యపద్యసమితిశివుని
మహిమ దెల్పినట్టి మల్లికార్జునపండి, తయ్యగారిఁ దలఁతు ననుదినంబు

దీనినిబట్టి చూడఁ బండితయ్య శివతత్త్వసార మనుగ్రంథమును గద్యపద్యములుగఁ జేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది 'గద్య' అనుపదము 'పద్య' కు మాఱుగ లేఖకప్రమాదమునఁ బడినదేమో. అట్లుగాక 'గద్యపద్య' మన్నపాఠమే నిజ మగునేని పండితుఁడు గద్యమునందును నొకశివతత్త్వసారమును రచియించియుండును. ఇప్పుడు మనకు దొరకినది కేవలము పద్యమయము. ఇందే కొంత గద్యమున్నయెడల లేఖకుఁడు దానిని మాత్రము వ్రాయకుండునా?

శతకప్రమాణము.

ఇట్లు పాల్కురికి సోమనాథుడు శివతత్త్వసారమును బండితారాధ్యుఁడు రచించె నని చెప్పుటయే గాక యీశతకమునుండి పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ గొన్నిపద్యముల నుదాహరించియున్నాఁడు:—

(శివతత్త్వసారమునందలి పద్యములు)

కం. పండేమి మల్లికార్జున, పండితుఁ డననుండుకంటెఁ బ్రమథులలో నె
న్నండొకొ నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండఁగఁగాంతునని కోరుచుండుదు రుద్రా. ౩౮౭

కం. దేవా సంసారాంబుధి, లో వెలువడఁ జేసి ప్రమథలోకం బెఱుఁగన్
నావాఁడు వీఁడు నుండీ, నావే సన్నుంపవే గణంబుల నడుమన్. ౩౮౬

(పండితారాధ్యచరిత్రలోని ద్విపదలు.)

ఓహో శివ ప్రముఖార్థ యెుండేమి? మల్లి, కార్జునపండితుఁ డనఁగ నిచ్చోట
నుండుటకంటె నెన్నండొకో ప్రమథ, మండలిలో భక్తమహారాజ్యఁజేసి
యుండఁగఁ గాంతునొకో 'యని పోరు, మండుదు' నన్నట్లు లనుచుఁగదయ్య
దేవయీసంసారతీవ్రదుఃఖాగ్ని, లో వెలిప్రమథాదిలోకం బెఱుఁగ
నావాఁడు వీఁడు నుండీ వేలుగాఁడు, నావె సన్నుంపు గణంబులనడుమ.

ద్వితీ ప్ర ౪౦౫

ఇంతియకాదు ఇంకెలి కొన్ని ప్రకరణములు నా గ్రంథమునను వీలగునంతవఱకు నింపిన శబ్దములతో సోమనాథుఁడు పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ జేర్చెను. ఈవిషయము ముందు విపులముగఁ జర్చింపఁబడును.

పండితారాధ్యచరిత్రముఁ జెప్పినపాల్కురికి సోమనాథుఁడు మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల మనుమనినాఁటివాఁడు. ఈతనికాలము ౧౨-వ శతాబ్దము నకుఁ జివరను ౧౩-వ శతాబ్దారంభమునను* నగును. ఈతఁడు 'శివతత్త్వసార' మందలి కందములను ద్విపదలలో వీలగునట్లుదాహరించుటఁ జూచి నప్పటి కే యీగ్రంథము శైవులలో విశేషప్రచారముఁ బొంది యుండె ననియు, దానికి నెక్కుడుగొంచెము ముందే యనియుఁ జెప్పవచ్చును. పండితుని కాలము ౧౧౬౦ ప్రాంత మని వెంటనే చూపఁబోవుచున్నారము, గాన, నీశతకమున కింతవ్యాప్తి ౪౦ - ౫౦ సంవత్సరములలోనే వచ్చిన దని చెప్పవలెను.

ఇతర కావ్యములు.

ఈకవి 'శివతత్త్వసారము'గాక యితరకావ్యములును రచించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రలోని యీక్రిందిద్విపదవలన నీతఁడు లింగోద్భవదేవుగద్యము, రుద్రమహిమ, గణసహస్రమాల, అమరేశ్వరాష్టకము, పర్వతవర్ణనము నను కావ్యములను రచించినట్లు మన మూహింపవచ్చును:—

ఉన్నతప్రసక్తి లింగోద్భవదేవు, గద్యంబు నా నొక్క గద్యంబుఁ జెప్పి
దేవదేవేశు నాదిమదివ్యలింగ, దేవు లింగోద్భవదేవు నాఁటిగాను
చోద్యతరంబుగా స్తోత్రంబుచేసి. మహిమ ప్ర. పు. ౨౪౮.

---

* కర్ణాటకకవిచరితే, ప్రథమసంపుటము పు. 229; ఆంధ్రకవులచరిత్రము, ప్రథమభాగము, నూతనావృత్తి.

మానుగా శ్రీరుద్రమహిమ యన్కృతిని, దానందుఁ దగుశ్రీమహాదేవమహిమ
నారూఢముగ మల్లికార్జునపండి, తారాధ్యు లాద్యులౌ సత్ప్రతిష్ఠించె

పాన ప్ర. పుట ౨౮౨.

సన్నుతగణనామసంకీర్తనంబు, చెన్నారఁ బాయూర సేయంగఁ దలఁచి
యాద్యభక్తగణసహస్రనామములు, హృద్యంబుగాఁ బనియించె నెల్లనిన

మహి ప్ర. పుట ౬౬౧.

ఆసక్తిఁ జెప్పె యమరారామపురిని, వాసుని సమరేశు వాసవాసీశు
సమరేశ్వరాష్టకంబున గీర్తించి.

మహి ప్ర. పుట ౬౯౯.

వారికి పర్వతపఙ్క్తు లనఁగ, మీ రానతిచ్చి చారుసత్కృతిని

పర్వ ప్ర. పుట ౩౨౭.

ఇవన్నియుఁ దెనుఁగున రచించెనో లేక సంస్కృతకర్ణాటభాషలలో రచించెనో కొన్ని యొకభాషలోను మఱికొన్ని యితరభాషలలోను రచించెనో చెప్పఁజాలము. ఏలయన, నితఁడు కర్ణాటకమునందును గవిత్వముఁ జెప్పెను. ఈతఁడు కర్ణాటభాషలో గణసహస్రనామ, ఇష్టలింగస్తోత్ర, బసవగీత లను గ్రంథములను రచించినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. బసవేశ్వరుఁడు పంపిన విభూతిని ధరింపఁగనే యీతనికిఁ గన్నడము వచ్చి యందుఁ గవిత్వము చెప్పఁదొడఁగె ననట,

పటుభక్తిఁ గర్ణాటభాష నర్పించి, యటమున్న బసవదండాధిపకడకుఁ
బుచ్చిన జంగమంబులు భాక్తికులు, వచ్చి యానసవన్న పరమహాత్త్వంబుఁ
బ్రస్తుతించుచు నప్పణసేయు బసవ, హస్తానుగతభూతి యందు సంతటను
కర్ణాటభాషసాంగముగఁ బ్రకాశింపఁ, గర్ణాటగీతసంగతులఁ బాడుచును
మఱియును బసవన్న మహిమయు వినుచుఁ, దలఁతలఁ బసవయ్యఁ దలఁచి
మ్రొక్కుచును.

మహిమ ప్ర. పు ౬౯౪.

పైని చెప్పఁబడిన గ్రంథములుగాక యీకవి యీక్రింది గ్రంథములు పఠించె నని చెప్పఁబడియున్నది:—

గద్గదకంఠవికస్వరధ్వనిని, ముద్గతస్తవనసంయుతవాక్యుఁ డగుచు
హారలీలఁ దేలుచు హారలీలఁ దనర, హారలీలగుమనుకృతిహారలీలఁ బొగడు; [మ;
మహిమఁ జెప్పెడుమహిమ్నస్తవంబునను, మహిమాకరునిమహామహిమకీర్తిం
మలహరణంబగుమలహణంబునను, మలహణప్రియుని ద్రమలహరుఁ బొగడు;

* కర్ణాటకవిచరిత్ర ప్రథమభాగము. సంకేతపత్రిక.

శ్రీమయంబైన యనామయంబునని, రామయుండగు కరుణామయుఁ బొగడు;
నాయతప్రీతి హలాయుధంబునహ, లాయుధప్రియుఁ ద్రిశూలాయుధుఁ బొగడు;
పాంచభౌతికపంచపంచేంద్రియప్ర, పంచదూరు నుతించుఁ బంచగద్దెలను;
శివతత్త్వసార మన్నివకృతిఁ బొగడు.
మహనీయమగురుద్రమహిమయస్మృతుల, మహనీయమగు రుద్రమహిమఁ గీర్తించు;
నలఘుసంసారమాయాస్తంబునను, నలఘుసంసారమాయాదూరుఁ బొగడు;
శంకరగీత భాస్వత్పదావళిని, శంకరు దురితభయంకరుఁ బొగడు;
నానందగీతంబులనుపదంబుల న, దానందు భక్తగణానందుఁ బొగడు;
బండరు బసవన్న భవ్యగీతముల, బండరు బసవన్న ప్రాణేశుఁ బొగడు,
ప్రాక్తసనూతనభవ్యగీతప్ర, సూక్తుల వెండియు భక్తాత్ముఁ బొగడు.

దీ. ప్ర. పు. ౯౧.

పైద్విపదలలోఁ జెప్పఁబడిన వన్నియు నితనిచే రచింపఁబడినవి యే యని చెప్పుటకు వీలు లేదు. మహిమ్నాదులు సంస్కృతమునందలి ప్రాచీనస్తుతులు. వానినే యీతఁడు చదివె నని యర్థమో? లేక వానిని దెనిఁగించె నని యర్థమో స్పష్టముగఁ దెలియుట లేదు. ఈతనిచే రచింపఁబడిన వని స్పష్టముగఁ దెలిసిన 'శివతత్త్వసారము' ను 'బసవగీతములు' ను గూడ నిందుఁ జేరియున్నవి గనుక మిగిలినవి గూడ నీతనిచేతనే రచింపఁబడె నేమో యన్నసంశయము కలుగుచున్నది. మొత్తముమీఁదఁ బండితారాధ్యుఁడు కవి యని యాకాలమందును దరువాతికాలమందును బ్రఖ్యాతిఁ జెందె నని యీక్రిందివాక్యములవలన స్పష్టపడుచున్నది. —

విసరింప శేషునివేయునాలుకలు, శివకవి మల్లయ్యజిహ్వకు సరియె
. . . వేయేల కవిమల్లువిషయేంద్రియములు. దీక్షా ప్ర. పుట ౨౪.

శివతత్త్వసారము వెనుకఁబడుటకుఁ గారణము.

కొంతకాలమువఱకు నీగ్రంథము శైవులకు ముఖ్యమైనదిగ నుండినను పాల్కురికి సోమనాథునితరువాత దీనిప్రచారము తగ్గి క్రమక్రమముగ నిది వెనుకఁ బడెను. ఇందుకు సోమనాథుని 'పండితారాధ్యచరిత్ర' యే కారణము. 'శివతత్త్వసారము' నందలి పద్యములయొక్క సారాంశమును వీలయినంతవఱకు మూలశబ్దములతోడనే సోమనాథుఁడు తనగ్రంథమునందుఁ జేర్చెను. ఇప్పుడు మనకు దొరకిన శివతత్త్వసారమునందు ౪౮౯ కందపద్యములు కలవు. వీనిలోఁ గల

కొన్ని ప్రకరణములే పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివి కొన్ని యీక్రిందఁ జూపుచున్నాను.—

శివతత్త్వసారములోని పద్యములసంఖ్య వర్ణింపఁబడినవిషయము,	పండితారాధ్యచరిత్రలోని సమానార్థక ద్విపద భాగము.
౨౧ - ౬౬ అద్వైతఖండనము.	పుట ౧౯౭ వాదప్రకరణమందలి వేదాంతవాదఖండనము.
౩౦౦ - ౩౧౮ దక్షాధ్వరధ్వంసము	పుట ౧౩౩ - దక్షాధ్వరప్రశంస
౩౧౯ - ౩౪౦ ప్రళయవర్ణనము.	పుట ౨౩౯ - ౩౦౯ ప్రళయలీల.
౩౪౧ - ౩౭౩ శివగణముల వర్ణనము	పుట ౩౬౦ - మహాతాండవలీల.
౩౭౪ - ౩౭౫ తనను శివగణములలోఁ జేర్చుమని కోరుట.	పుట ౩౧౫ పర్వతప్రకరణమందలి పండితుని చరమప్రార్థన.

ఆరాధ్యచరిత్రము నింకను వెదకినయెడల నందు శివతత్త్వసారమందలి పద్యముల యర్థముగల ద్విపద లింకను దొరకఁగల వని నా తాత్పర్యము. పైని జూపిన సమానభాగములలో నొక్కొకచోట సోమనాథుఁడు శివతత్త్వసారమందలి శబ్దములనే యుపయోగించి చక్కఁగ ద్విపదలుగఁ జెప్పెను. ఇందు కిదివఱకు రెండుపద్యములును వానికి సరియైనద్విపదలు నిచ్చియున్నాను. ఇచ్చట నింకఁ గొన్ని యుదాహరణము లిచ్చెదను —

కం. కల దననోపక లే దని, పలుకఁగనేరకయు మూఁగ బధిరులక్రియ ని
మ్ముల నద్వైతులు దనుపుదురో, పలు సత్తేరు భువనభిన్నభావమున శివా. ౪౯

ఇందుకు సరియైన ద్విపదలు.

కలదనంగా నోపకయును లే దనియుఁ, బలుకనేరకమూఁకబధిరులక్రియను
బరఁగు భువనభిన్నభావంబుఁ జూచి, యరయంగ నద్వైతమనఁగ లాఁ వేది.

పుట ౧౭౯.

కం. నిర్వచనీయము లేక య, నిర్వచనీయంబు గలదె నిర్వచనీయా
నిర్వచనీయోత్పత్తిన, సర్వాద్వైతంబు చెడదె సర్వానందా. ౩౯

ద్వి. నెక్కొన నిర్వచనీయంబు లేక, నిక్కమనిర్వచనీయంబు గలదె?
నిర్వచనీయ మనిర్వచనీయ, మురివినా నద్వైత మెుగి రెంటికగునె.

పుట ౧౭౭.

కం. భూతములు దర్భత్రాళ్లను, హోతల మెడ లంటఁగట్టి యూపంబులతోఁ
గ్రేతాగ్నులయాగాశ్వము, భూతేశ్వర గంగలోన బోవైచె నజా. ౩౦౩

ద్వి. తడయక నచట హోతల దర్భత్రాళ్లఁ, దొడరి యూపంబులతోడ బంధించి
యత్యాగ్రహమున నాహవనీయగార్హ, పత్యదక్షిణనామపరిమితాగ్నులను
నావృతంబైనయాగాశ్వంబుగాఁగ. పుట ౨౩౫.

కం సప్తసముద్రద్వీపాచల, వసుమతి వడి మీఁది కెగురవైచి సదక్ష
త్రిసురావాసాకాశము, వెసఁ గ్రిందికిఁ దివ్పుచుఁ బ్రమథవిభుఁడొకఁడు శివా. ౩౨౭

ద్వి జలనిధి ద్వీపాంతసహితధరిత్రి, వడిమీఁది కెగురంగ వైచి యాగ్నిచును
మీఁదిలోకములతో మించునాకసము, గాఁదివ్పుచు క్రిందికిఁ బ్రమథేంద్రుఁ
డొకఁడు. పుట ౨౩౭.

కం. యమమహిషశృంగములు నిం, ద్రమహాగజదంతములుఁ బ్రతాపముతోడన్
సమసృష్టి దున్నికొని నీ, ప్రమథులు దాళములు వేసి పాడుదురు శివా. ౩౩౧

ద్వి. అలరి యమేంద్రవాహనదంతశృంగ, ములు తాళములు వేయు మున్నొక్క
గణము పుట ౨౩౭.

ఈప్రకారముగ నెన్నియో యుదాహరణము లీయవచ్చును. ప్రకరణములకుఁ బ్రకరణములు సోమనాథుఁడు ద్విపదలో రూపాంతరము చేసెను. శివతత్త్వసారమునందు నొక్కొకపద్యములోఁ జెప్పఁబడిన భక్తులచరిత్రములు విపులముగను రసవంతములుగను బసవపురాణమునందును బండితారాధ్యచరిత్రమునందును ద్విపదలలో వర్ణించెను. ఇట్టికారణములచేతఁ బాలకురికి సోమనాథారాధ్యుల గ్రంథములే యధికలోకప్రీతికిఁ బాత్రములై యావిషయములనే తెల్పునట్టి పండితారాధ్యుని తత్త్వసారము వెనుకఁబడెను.

ఈయొక్క గ్రంథమే కాదు. మల్లికార్జునపండితారాధ్యులవారు రచించి రన్న యితరగ్రంథములు కూడ నీకారణముచేతనే నామావశిష్టము లయ్యె నని నా తాత్పర్యము. గణసహస్రమాల, రుద్రమహిమ, లింగోద్భవదేవు గద్యము, అమరేశ్వరాష్టకము, పర్వతవర్ణనము, హరలీల, బసవమహిమ యనుకృతులు పండితయ్యగారిచే రచింపఁబడినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమువలననే కానవచ్చుచున్న దని పైని దెల్పితిమి. ఇం దేదియు నిప్పుడు విడిగాఁ గానరాదు. గణసహస్రమాల, రుద్రమహిమ, పర్వతవర్ణనము ననుప్రకరణములు చిన్నచిన్న కావ్యము లనఁదగినంతవి సోమనాథుని పండితారాధ్యచరిత్రమునం దున్నవి.

పీఠిని మొదటఁ బండితారాధ్యులవారు రచించియుందు రనియుఁ దరువాత వానిని సోమనాథుఁడు తన గ్రంథమునందు గ్రొత్తగా సమకూర్చె ననియుఁ దోఁచుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రమునకు శైవులలో నెక్కుడు ప్రచారము కలిగినందున మూలమునకుఁ బ్రచారము లేకుండఁ బోయియుండును.

కవికాలనిర్ణయము.

పండితారాధ్యుని కాలమువలన మన సోమనాథుని సమకాలికుల కాలమునుబట్టి నిర్ణయింపవలెను. సోమనాథునికి పూర్వుఁడైన పండితారాధ్యచరిత్రములో పతితనిసమకాలికు లగుచున్న రాజులయొక్కయు గొందఱు మంత్రులయొక్కయు పేర్లు చెప్పబడినవి. వానిలో, కల్యాణపురి బసవేశ్వరుఁడు, చండవోలులోని వెలనాటి చోళుఁడు, పాలుకురికి సోమనాథుఁడు అనువారు ముఖ్యులు.

బసవేశ్వరుఁడు:- బసవేశ్వరుని ఘనత ... మొదట ఱంపినప్పుడే శివుఁడు సంతోషించి ... పండితారాధ్యులవారు గుంటూరు జిల్లాలోని ... బసవేశ్వరుని దర్శించుటకు వచ్చి రనియుఁ దరువాతఁ బండితుఁడు బసవేశ్వరుని ... దేశి ... రాజ్యమందలి ... బసవేశ్వరుఁడు ... రాజ్యము చేసిన కాలమునకు ... బసవేశ్వరుఁడు ముఖ్యమంత్రి. బిజ్జలరాజు శ. ౧౧౬ లో రాజ్యమునకు వచ్చి ౧౧౬౭ లో బసవేశ్వరుని శిష్యులచేఁ జంపఁబడియెను. బసవేశ్వరుఁడు ౧౧౬౮ లో బిజ్జలుని ... చేఁ జంపఁబడియెను †. కావునఁ బండితారాధ్యుఁడు ౧౧౬౦-౭౦ ప్రాంతములయం దుండె ననుట నిశ్చయింపవచ్చును.

వెలనాటి చోడుఁడు:- పండితారాధ్యుని సమకాలికుఁడు వెలనాటిచోడుఁడు. పండితుఁడు చందవోలు (చండవోలు) గ్రామమునందు వెలనాటిచోడుని సభకుఁ బోయి జైనులతో వాదించినట్లును, బౌద్ధగురువును, తతశిష్యులు చంపఁగా రాజ పీఠికనులు కోయించినట్లును, అందుచేఁ బండితుఁడు రాజును శపించి యమరావతికి వెడలిపోఁగా నారాజు నశించినట్లును,

* దీప్తిప్రకాశము పుట ౫. † మహామహోపాధ్యాయుల పండితప్రకాశము పుట ౨౦౧ తొలఁగలయినవి ... ‡ Rice Mysore Vol. I p. 342

వాద ప్రకరణమునందును మహిమా ప్రకరణమునందును జెప్పఁబడినది.* చంద వోలులో వెలనాటిరాజులు రాజ్యముచేయుట ప్రసిద్ధము. ఆ వంశమునందు, వెలనాటిచోడనామముగల రాజులు తాతమనుమ లిద్దఱుండిరి. వీరి శాసనములనుబట్టి కాలనిర్ణయము చేయఁగా మొదటి వెలనాటిచోడుఁడు క్రి. శ. ౧౧౧౫ మొదలు ౧౧౩౬ వఱకు రాజ్యముచేసెను. రెండవ వెలనాటిచోడుఁడు క్రి.శ. ౧౧౬౩ మొదలు ౧౧౮౦ వఱకు రాజ్య మేలెను.† ఈ రెండవ వెలనాటిచోడ రాజే తెనుఁగుదేశమందు వెలనాటిచోడుఁ డన్నపేరుతో విశేషముగ ఖ్యాతిఁ గాంచెను. ఇతఁడు బసవేశ్వరునికి సమకాలీనుఁడు. కావునఁ బండితుఁ డీతని సభకే వెళ్లియుండె నని మనము నిశ్చయముగఁ దెలిసికొనవచ్చును.‡ ఈరాజు

---

* చూడుడు పుటలు ౧౭౦ - ౧౮౧.

† రెండవవెలనాటిచోడునిశాసనములు పెక్కులు గలవు. వాని నన్నిటి నుదాహరించుట యనావశ్యకము. Epigraphical Reports, Southern Circle 238 of 1893 అనునది శా. శ. ౧౦౮౫ (క్రి. శ. ౧౧౬౩) నాఁటిది. ఇంతకుఁ బూర్వపువి యాతనిశాసనములు లేవు. చివరిసంవత్సర మగు శా. శ. ౧౧౦౨ (క్రి. శ. ౧౧౮౦) నాఁటిది Ep. Rc. 413 of 1893 అనునది. ఈమధ్యకాలపువి పెక్కుశాసనములు కలవు. వానిలో వెలనాటిరాజులవంశవృక్షమును దెలుపునట్టి Ep. Re. C. P. 23 of 1917 అనునది ముఖ్యము. ఇది శా. శ. ౧౦౯౧ (క్రీ. శ ౧౧౬౯) నాఁటిది. అట్లే సీకివంశమును దెలుపునట్టి పిఠాపురశాసనమును (Ep. Ind. Vol. IV p. 32) సీకిచరిత్ర దెలిసికొనఁగోరువారు చూడఁదగినది. దానిని రెండవవెలనాటిచోడుని మనుమఁడగు పృథ్వీశ్వరుని తల్లి శా. శ. ౧౧౦౭ (క్రి.శ. ౧౧౮౫) లో వేయించినది. కాని యొక హెచ్చరిక చేయవలెను. పృథ్వీశ్వరునిశాసనమును బ్రకటించిన హూల్ష్‌గారు రెండవవెలనాటిచోడుఁడు పృథ్వీశ్వరుఁడు నొక్కఁడే యని వ్రాసిరి. ఇది పొరపాటు. వీరిద్దఱు తాతమనుమలు. రాజేంద్రచోడనామము గలరెండవచోడుఁడు గొంకనికిని సబ్బాంబికకును బుట్టినవాఁడు. (C. P. 23 of 1917) పృథ్వీశ్వరుఁడు తృతీయగొంకనికిని జయాంబికకుఁ బుట్టినవాఁడు. (జయాంబిక పిఠాపురశాసనము Ep. Ind. IV p. 32) రెండవ వెలనాటిచోడునితరువాత నాతని కుమారుఁడైన మూఁడవగొంకఁడు బహుస్వల్పకాలము రాజ్యముచేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. మనుమఁడైన పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౮౫ వఱకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తోఁచుచున్నది. కేయూరబాహుచరిత్రమువలనను వెలనాటిచోడుఁడును బృథ్వీశ్వరుఁడును వేఱువేఱు పురుషు లని స్పష్టపడఁగలదు. ఇందును నొకపొరపాటు గలదు. పిఠాపురశాసనమునందు వలెఁ జోడునికొడుకు గొంకఁడు, వానికొడుకు పృథ్వీశ్వరుఁడు నని చెప్పక, చోడునికొడుకు పృథ్వీశ్వరుఁ డని చెప్పఁబడియున్నది. ఎట్లయిన నిద్దఱు నేకపురుషులు కాఁజాలరు. ఈపరస్పరవిరుద్ధములను సమన్వయించి వెలనాటిచోడులచరిత్రమును వేఱుస్వతంత్ర వ్యాసమునఁ జర్చింపఁబోవుచున్నాను గాన విరమించెద.

‡ పండితుఁడు మొదటివెలనాటిచోడునికాలమునఁ గూడ నుండిన నుండవచ్చును గాని రెండవచోడునికాలమున నుండినమాట నిశ్చయము.

నకే చోడుఁ డనియు, రాజేంద్రచోడుఁ డనియు, కులోత్తుంగరాజేంద్రచోడుఁ డనియు నామాంతరములు కల వని శాసనములవలనను, కేయూరబాహు చరిత్రమందలి కృత్యాదిపద్యములవలనను స్పష్టము.

ద్వి. అంత రాజ్యార్థమై యనిఁ బోరి యతని, సంతాన మెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె.

మహిమా. పుట ౨౬౧.

అని వెలనాటిచోడుని గుఱించి వ్రాయఁబడియున్నది. చోడునితరు వాతఁ ద్వరలోనే రాజ్యమునకువచ్చిన యాతనిమనుమఁ డగుపృథ్వీశ్వరుఁడే వెలనాటిరాజులలోఁ జివరివాఁడుగఁ గానవచ్చుచున్నాఁడు. ఈతనినే నెల్లూరు మనుమసిద్ధితండ్రి యైనతిరుకాళవిభుఁడు చంపె నని కొందఱయభిప్రాయము. అయినను నీవిషయ మింకను శోధింపవలసియున్నది. ఎట్లయినఁ బృథ్వీశ్వరుఁడు చివరవాఁ డనుటకు సందేహము లేదు.

ఉదయావనీశుఁడు—పండితారాధ్యుని సమకాలికుఁడు పానుగంటి ఉదయావనీశుఁడు. పండితుఁడు పానుగల్లుగ్రామమునకు వెళ్లినప్పు డచ్చటి యుదయుఁ డనురాజు రాజ్యముచేయుచుండెను. ఆతఁడు చోడవంశము వాఁడు.* ఆతనిమంత్రి పింగలి గోవిందప్రధాని. పానుగల్లు నైజామురాజ్యము నందు మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో నాగర్ కర్నూలుతాలూకాలో నున్నది. ఇది పూర్వము గొప్పదుర్గము. ఈప్రాంతమునఁ బండితునికాలమున నుదయ చోడుఁ డనురాజు† రాజ్యముచేసినట్లు శాసనములవలనఁ గానవచ్చుచున్నది.

---

* మహిమాప్రకరణము పుట ౨౯౮.

† పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ జెప్పఁబడిన ఉదయావనీశుఁడు గూడఁ జోడుఁడే యనుటకు సందు రెండుప్రమాణములు కలవు. (౧) ఈరాజు నుద్దేశించి యాతనిసేవకుఁ డిట్లు చెప్పెను. 'జోళవాళికగాక త్రోఁశితలేశ। వేళవాళికిఁ గిర్తివేయెట్టు లనిన' (పుట ౨౯౮). ఇందుఁ జోళ వాళి = చోళపాళి, చోళరాజ్యము; వేళవాళి = వేళపాళి = కాలపాళి = కాలునిరాజ్యము అని నే నర్థము చేసికొంటిని. కాని యర్థము స్పష్టమనుటకు వీలులేదు. ఈప్రమాణ మెట్లున్నను ఇంకొకప్రమాణమువలన నీతఁడు చోడుఁడై యనుట స్పష్టపడుచున్నది. (౨) పండితారాధ్యుఁడు, ఉదయునకు శాపమిచ్చి గ్రామమునుండి వెడలఁగనే, అచ్చటిరాతికోళ్లు కూసినవఁట, రాతిపొన్న పూసినదఁట. "ముసలకపండితమల్లికార్జునుఁడు । వెసఁ దలిగ్రుఁగ బురివెడలంగ వెనుక । నక్కజంబుగఁ బూచె నంతగిల్ పొన్న । కుక్కుటోత్కరని కూసె గల్కోడి" [మహిమాప్రకరణము, పుట ౩౦౧] కల్పొన్నయుఁ గల్కోడియుఁ జోడులవిశేషచిహ్నము లని మనకు నన్నెచోడునికుమారసంభవము మొదలయినవానివలనఁ దెలియును.

ఉదయచోడుని దండనాయకులు శా. శ. ౧౦౮౪ (క్రీ. శ. ౧౧౬౨) లో వేయించిన శాసన మొకటి* జడచర్లలోఁ గలదు. జడచర్ల నైజాము రాజ్యమునందుఁ బానుగంటికి నుత్తరముగ బదునైదు క్రోశములమీఁదఁ గలదు. ఈ సంవత్సరముననే ప్రథమరుద్రదేవునిచే వేయింపఁబడిన హానుమకొండ శాసనమునందును నీచోడోదయుఁడు పేర్కొనఁబడియె. రుద్రుఁడు చోడోదయుని గెల్చినట్లును ఆతని రాజధాని యైన కందూరును గాల్చినట్లును నీశాసనమందుఁ గలదు. కందూరు పానుగంటికి సమీపముననె యున్నది. ౧౧౬౨ ప్రాంతమున అనఁగాఁ బండితారాధ్యునకు మన మితరప్రమాణములవలన నిర్ణయించిన కాలమందుఁ బానుగంటివైపున నొకయుదయావనీశుఁ డుండె నని స్పష్టపడుచున్నది.

ఇట్లు పండితునిసమకాలీను లైనయొక్క మంత్రిశేఖరునియొక్కయు, నిద్దఱు రాజులయొక్కయుఁ గాలమును స్వతంత్రములయిన వేఱ్వేఱు శాసనప్రమాణములవలన క్రీ. శ. ౧౧౩౦-౭౦ ప్రాంత మని నిశ్చయింపఁ గలిగితిమి గనుక యిది నిజమైనకాలనిర్ణయ మనియే యెంచవలయును.

బుద్ధరాజు:—'చందవోలు కైసేయుతు' అనుదానిలోఁ బండితునికనులు దీయించినవాఁడు కొండపడమటి బుద్ధరాజని చెప్పఁబడియున్నది.† ఈతఁడు మన వెలనాటిచోడుని బావమఱఁది, భార్యకుఁ దోఁబుట్టినవాఁడు, అతనికి మంత్రిగ నుండెను. ఈతనిశాసన మొకటి శా. శ. ౧౦౯౩ (క్రీ. శ. ౧౧౭౧) నాఁటిది చందవోలులోఁ గలదు.‡ కావున నందువలనను మన మిదివఱకుఁ జేసిన కాలనిర్ణయమే సరిపోవుచున్నది.

ఇంకొకప్రమాణము:—పైప్రమాణములకంటెఁ బ్రబలమైనది కాకపోయినను, ఈకవికాల మూహించుట కింకొకమార్గము కలదు. పండితారాధ్యుని చరిత్రము వ్రాసిన పాలకురికి సోమన పండితునిసమకాలికుఁడైన బెలిదేవి వేమనారాధ్యుల మనుమనిశిష్యుఁడు§ తాతమనుమలకు రెండుతరము లంతరము

---

* Lithic Records of Hyderabad by Mr. Ramakrishna Kavi.

† లోకల్ రికార్డ్సు సం. ౧౯, పుట ౪౩౩.

‡ Ep. Ind. Vol. VI p. 268.

§ పేరెన్నఁబడిన శ్రీబెలిదేవి వేమ । నారాధ్యులను పరమారాధ్యదేవు । మనుమనిశిష్యుండ. [దీక్షా. పుట ౪]. పండితుఁడును వేమనారాధ్యుఁడును సమకాలికులనుటకు—పేరెన్నఁబడిన శ్రీ బెలిదేవివేమ । నారాధ్యులాదిగా నలరుజంగములు । దవిలి పండితవిభు దర్శించువేడ్క . . . సనుదెంచుచుండఁగ. [దీక్షా. పుట ౫౩].

గనుక తరమునకు ౩౦ సంవత్సరముల ప్రకారము ౬౦ సంవత్సరములయంతర ముండిన నుండవచ్చును. శా. శ. ౧౧౪౪ (క్రి. శ. ౧౨౨౨) లో గ్రంథము రచించితి నని వ్రాసికొనిన కన్నడకవి యగుసోమరాజు పాలకురికి సోమనాథుని స్తుతించియున్నాఁడు.* ఇద్దఱు కవులును సమకాలికు లనుకొన్నను పండితు ౬౦ ఏండ్లకుఁ బూర్వుఁడగుటచే పండితుఁడు క్రి. శ. ౧౧౬౨-వ సంవత్సర ప్రాంతమువాఁ డగును. ఇదివఱకుఁ జేయఁబడిన కాలనిర్ణయము నియ్యది బలపఱుచుచున్నది.

శతకమెప్పుడు వ్రాసెను:—ఇట్లు పండితారాధ్యునికాలమును నిర్ణయించి యీశతక మాతఁ డెప్పుడు నిర్మించెనో యాలోచింతము. ఈశతకమునందు బండరు బసవఁడు, మడిమేల మాచయ్య పేర్కొనఁబడిరి. బండరు బసవఁడు విష మెత్తి త్రాగి శివభక్తిమహిమచే బ్రతికె ననియు (పద్యము ౪౨౯-౪౩౦), మడిమేల మాచయ్య మదపుటేనుఁగును జంపెననియుఁ (౪౩౬) జెప్పఁబడియున్నది. బండరు బసవఁ డనఁగా లింగాయతమతస్థాపకుఁ డైనబసవేశ్వరుఁడు నిశ్చయముగ విషము త్రాగి బ్రతికియుండె నని బసవపురాణమునందును గథ కలదు. (౨-వ ఆశ్వాసము). మాచయ్య చాకలివాఁడు. బసవేశ్వరుని సభలోనున్న లింగాయతభక్తుఁడు. రాజతనిమీఁదికి మదపుటేనుఁగును దోలఁగా దాని నీతఁడు చంపె నని బసవపురాణమునందుఁ గలదు. (౪-వ ఆ). ఇట్టికథలును మాహాత్మ్యములును బసవేశ్వరుని చివరకాలమునను మరణానంతరమునను గాని బాగుగ వ్యాపించి యుండవ ననుకొనుట సహజము. బసవేశ్వరుఁడు క్రి. శ. ౧౧౬౮-వ సం॥ ప్రాంతమున లింగైక్యముఁ జెందెను. కావున నీశతక మాసంవత్సరమునకుఁ దరువాత వ్రాయఁబడియె నని యెంచవలెను.

కవిచరిత్రము.

సాధనములు:—పండితారాధ్యులవారిచరిత్ర తెలిసికొనుటకు పాల్కురికి సోమన వ్రాసిన చరిత్రము† దప్ప నిశ్చయాత్మకమైన వేఱుసాధన మేదియుఁ

---

* నరసింహాచార్యరచిత కర్ణాటకవిచరితె, పుట ౨౮౧, ౨౭౯.

† పండితారాధ్యచరిత్ర మొకటి తెనుఁగునందు, నొకటి సంస్కృతమునందు, నొకటి కన్నడమునందును గలవు. వీనిలోఁ దెలుఁగుది మొదటిది. పాలకురికి సోమనాథునిచే ౧౩-వ శతాబ్ద ప్రారంభమునందు వ్రాయఁబడినది. మిగిలినవి రెండును తెలుఁగుచరిత్రము ననుసరించి వ్రాయఁబడినవి. సంస్కృతచరిత్ర గురురాజనువానిచేతను, కన్నడచరిత్ర నీలకంఠుఁ డనువానిచేతను ౧౫-వ శతాబ్దమునందు రచింపఁబడినవి. (కర్ణాటకవిచరితె ౧ భా. పు. ౧౬౧). కావునఁ గాలమందును

గానవచ్చుటలేదు. అందయినను పండితునిచరిత్ర యత్యల్పముగను, వర్ణనములు స్తుతిస్తోత్రములు మహిమలు నితరభక్తులచరిత్రలు మొదలయినవియే యెక్కుడుగను గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివాని నన్నిటిని వదలి యీకవికి సంబంధించిన చరిత్రభాగమును మాత్రము సంగ్రహింపఁ బ్రయత్నింతము.

గోదావరిమండలమందలి భీమేశ్వరమున భీమేశ్వరలింగమునకుఁ బురోహితుఁడు (పూజారి) అయిన భీమనపండితుఁ డీతనితండ్రి; గౌరాంబ యీతనితల్లి. వీరిది ఋగ్వేదము, గౌతమగోత్రము * శ్రీశైలమల్లికార్జునదేవు నుపాసించిన తరువాతఁ బుట్టినందున నీతనికి మల్లికార్జునుఁ డన్నపేరు పెట్టిరి. భీమేశ్వరమునొద్దనున్న కోటిపల్లివాఁ డయిన ఆరాధ్యదేవుఁ డీతనిగురువు. ఈయారాధ్యదేవరకు అవాంతరయ్య గురువుగా నుండెను. ఆరాధ్యదేవరయొద్ద నుండి మల్లికార్జునుఁడు శైవదీక్షవహించి శైవమతరహస్యములను జక్కఁగాఁ దెలిసికొని యాచరించుచుండఁగా నచ్చటిబ్రాహ్మణులు వచ్చి యీతని శైవాచారముల నాక్షేపించిరి. ఈతఁడు వారికి విభూతిమహిమ, రుద్రాక్షమహిమ, గురుపాదోదకమహిమ, లింగార్చనమహిమ, ప్రసాదస్వీకారమహిమ బోధించి, ఘంటాకర్ణాది పురాతనభక్తుల చరిత్రలు చెప్పి వారిని మెప్పించి పంపివేసెను. వీరమాహేశ్వరాచారమార్గమును దెల్పుచు శివతత్త్వసార మనుసత్కృతిని రచించి యందుఁ జెప్పినప్రకారము తాను నడచుకొనుచుండెను. ఎక్కుడు భక్తితో నద్భుతముగ శివపూజఁ జేయుచుండెను.

పోరంట్ల సూరసానమ్మ యనుభక్తురాలును, బెలిదేవి వేమనారాధ్యుఁడును† మఱికొందఱు జంగములును బండితునిఁ జూడవచ్చిరి. అప్పు డాతఁడు

ప్రమాణమునందును పాల్కురికి సోమనాథుని తెలుఁగుచరిత్రయే యెక్కుడు గ్రాహ్యమనుటకు సందేహము లేదు. ౧౫-వ శతాబ్దము ప్రారంభమం దున్న శ్రీనాథుఁడు సోమనాథుని ద్విపదకావ్యము ననుసరించి పద్యకావ్యము చేసెను. కాని యది యిప్పుడు కానరాదు. ఇటీవల శివపురపు రాజలింగసూరి యనునాతఁడు, ఇందలి దీక్షాప్రకరణమును 'చారిత్రదీక్షాప్రకరణమ్' అని పేరు పెట్టి సంస్కృతములో వ్రాసెను. అది యచ్చుపడినది. గురురాజకృతమయిన సంస్కృతపండితారాధ్యచరిత్రమును కన్నడార్థముతో శ్రీయుత కటిబసవప్పశాస్త్రిగారు మైసూరిలోఁ బ్రకటించిరి.

* పండితుని సూత్రము సంగతిగాని గోత్రముసంగతి గాని పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ జెప్పఁబడలేదు. 'చతుర్మఠనిర్ణయ'మన్న చిన్నిసంస్కృతపుస్తకమునందు నితనినిగుఱించి చెప్పుచు "ఖ్యాతో గౌతమగోత్రజో గురువరో ఋగ్వేదశాఖాన్వితః" అని చెప్పఁబడియున్నది. ఈచిన్నిపొత్తము వరంగంటి శివధర్మవర్ధనీరామలింగేశ్వరముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపఁబడినది. ఇది యెవ రెప్పుడు వ్రాసినది తెలియదు. ఇది యెంతవఱకుఁ బ్రమాణమో చింత్యము.

† ఈతఁడే పాల్కురికి సోమనాథుని గురువునకుఁ బితామహుఁడు.

శివపూజ చేసికొనుచున్నను జంగములు లింగరూపులే యనిన భావముగల వాఁడు గనుక శివపూజయాఁపి వారిని గౌరవించి జంగమపూజకూడ లింగపూజయే యని తెల్పెను. సూరసానమ్మగారు పండితునకు బసవేశ్వరుని మహిమయు నతనియొద్ద నుండిన కొందఱు భక్తుల మహిమయుఁ దెల్పెను.

సనదవోలు (చందవోలు) అను గ్రామమునందు వెలనాటిచోడుఁడనురాజు రాజ్యముచేయుచుండెను. చందవో లిప్పుడు గుంటూరుజిల్లా తెనాలితాలూకాలో నున్నది. పూర్వము వెలనాటిరాజులరాజధాని. ధనదపుర మని దానికి నామాంతరము. పండితారాధ్యుఁ డాగ్రామమునకుఁ బోయి తనమతమును బోధింపసాగెను. అచ్చటిరాజుగురువు బౌద్ధుఁడు. అతనిపేరు బౌద్ధపదపదాచార్యుఁడు. ఈతఁడు బ్రహ్మవంశజుఁడఁట.* తాను రాజునకు గురువుగా నుండఁగా నన్యమతస్థుఁ డారాజధానిలో మతబోధ చేయుటచూచి సహింపనోపక యాబౌద్ధుఁడు రాజుతోఁ జెప్పి యొక గొప్పసభచేయించి మల్లికార్జునపండితారాధ్యు నాసభకు రప్పించెను. ఆసభకు నద్వైతులు జైనులు సాంఖ్యులు చార్వాకాది నానామతములవారు వచ్చియుండిరి. పండితుఁడు బౌద్ధమతము నితరమతములను దనపాండిత్యమహిమచే ఖండించి తనమతమును స్థాపించెను. ఇంతియకాక శివుఁడు శ్రేష్ఠుఁ డనుటకుఁ దనతల యిచ్చెద ననియు, మంటలో దుమికెద ననియుఁ జెప్పి, శివునికంటె నెక్కుడు దైవము కలఁడని యెవ్వరైనను జెప్పిన యెడల వారితల తనకాలితోఁ దన్నెద నని ప్రతిజ్ఞచేసి తనసిద్ధాంతమును నిలుపుకొనుటకై 'రుద్రమహిమ'యనుకృతిని రచించెను. అంతబౌద్ధుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయఁజాలక పండితుని నిందించెను. అందఱును వెడలిపోయిరి.

కాని బౌద్ధుఁడు పండితుని నిందించినందున నాతని శిష్యులకు మిక్కిలి కోపము వచ్చెను. 'అట్టినిందకుని జంపనియెడల నతఁడు ద్రోహికాఁడు; తామే ద్రోహులమగుదు'మని వారుతలఁచిరి. పండితుని శిష్యులలో రేమయ్య దేవయ్యలనువా రీపనికిఁ బూనుకొనిరి. సముద్రములోని† యొకలంకలో నొకబౌద్ధాలయ ముండెను. అచ్చటి కాబౌద్ధుఁడు ప్రతిదిన మొక్కఁడు వెళ్లి వచ్చుచుండును. ఆసంగతి తెలిసినవారు గావున నొకనాఁ డుదయముననే రేమయ్య దేవయ్య లాలంకకు నెవరికిఁ దెలియకుండఁ బోయి దేవుని మరుగున దాఁగి

---

* బ్రహ్మవంశజు బౌద్ధపదపదాచార్యు । బ్రహ్మఘ్నుఁ జంపింపఁ బాడియే యనుచు ॥
(మహిమా. పుట ౨౮౭)

† సముద్రము చందవోలునకుఁ దొమ్మిదిమైళ్లమీఁద నున్నది.

యుండి బౌద్ధుఁడు వచ్చి బుద్ధవిగ్రహమునకుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కుచున్నప్పుడు వానిని జంపి వికృతరూపునిఁ జేసి వెడలిపోయిరి. ఈసంగతి తెలిసి రాజు మిక్కిలి కోపించి పండితయ్యను బిలిపించి యడుగఁగా నతఁడు 'నేనే చేయించితిని; నేనే చంపించితి' నని దోషమంతయుఁ దనమీఁద మోపుకొనియెను. అంత రాజు పండితుని కనులు తీయింపఁగా నతఁడు రాజునకు శాపముపెట్టి యచ్చటినుండి శిష్యయుక్తముగా నమరావతికి వెడలి పోయెను.

చందవోలులో నున్నప్పుడే యాతఁడు "లింగోద్భవదేవగద్య" యచ్చటి దేవునిపైఁ జెప్పెను. లింగోద్భవుని దేవాలయ మిప్పటికిని జందవోలులో నున్నది.

'చందవోలుకైఫీయతు'* అను పుస్తకమునందు నీకథయే యిట్లున్నది. పండితారాధ్యుఁడు శ్రీశైలమునకుఁ బోవుచు చందవోలునకు వెళ్లి పాండీశ్వర స్వామిగుడిలో దిగెను. కొండపడమటి బుద్ధరాజునకు గురువైన బౌద్ధుఁడు బుద్ధాం అనుగ్రామమందుండెను. వాఁడు పండితుని మహిమను జూచి యోర్వ లేక పోయెను. పండితుని ప్రతిదినశివపూజలోఁ గావలసిన యొకపూజాపాత్రను బౌద్ధుని శిష్యుఁడైన బెజుఁ డనువాఁ డెత్తుకొనిపోయెను. పండితుని శిష్యులు వానిని బట్టుకొని చంపిరి. ఈసమాచారము వారు తమ గురువునకుఁ దెల్ప లేదు. అంత బుద్ధరాజు పండితునివద్దకు మనుష్యులను బంపి నరహంతుకున కేమి శిక్ష శాస్త్రీయ మని యడుగగా కనులు తీయుటయే తగినశిక్ష యని పండితుఁడు చెప్పెనఁట. దానిపై బుద్ధరాజు పండితుని కనులు తీయించెను. పండితుఁ డాతనికి శాపమిచ్చి యిఁకమీఁద శైవులెవరును చందవోలులోఁ దీక్షము పుచ్చుకొనఁగూడ దని నియమించి వెడలిపోయెను.

అమరావతి చేరఁగనే పండితుఁడు చోడునితో భాషించిన పాపంబు పోవుటకును శివనింద విన్నపాపము పోవుటకును శివభక్తుల సహస్రనామగణమాలిక పఠించెను; అమరేశ్వరాష్టకముఁ జెప్పెను.

పండితారాధ్యుఁ డమరావతిలో నుండఁగా బసవేశ్వరుఁ డతనికి భస్మము పంపెను. అచ్చటనే యాతఁడు కర్ణాటకవిత్వము చెప్ప మొదలిడెను. తరువాతఁ బండితుఁడు బసవేశ్వరుని జూడవలయు నని కల్యాణపురమునకు బయలుదేరెను.

---

* స్థానికచరిత్రలు (Local Records) సంపుటము 3౯, పుట ౪33. ఇది క్రీ. శ. ౧౭౧౧ లో వ్రాయఁబడినది.

త్రోవలో సారంగేశ్వరుఁడు దేవుఁడుగాఁ గల నిడుగుడుము లనుచోట* తన ముఖ్యశిష్యుఁ డగు దోనయ్యగారికి నన్నయయిన పీరచాకిరాజయ్యగారిచేఁ గౌరవింపఁబడి పానుగంటికిఁ† బోయెను. అచ్చట నుదయుఁడను రాజునొద్దనున్న పింగళి గోవిందప్రధాని పండితునిభక్తుఁడు. కావున నాతనిని మిక్కిలి మర్యాదతో నెదుర్కొని తనయింటికిఁ దోడ్కొనిపోయెను. అచ్చట ధవళేశు నామయ్య అనుభక్తుఁడు కలఁడు. ఇతఁడు రాజునొద్ద స్వంతసేవకుఁడు. (ఖాసా). పండితుఁ డాగ్రామమునకు వచ్చినప్పటినుండియు నాతని భజనలోనుండి రాజుసేవ సరిగఁ జేయకుండెను. అంత రాజునకుఁ గోపమువచ్చి యాతనిని బిలిపించి కోపపడఁగా, దేహముమాత్రము మీదిగాని ఆత్మ మీది కాదు; మీ దేహమును మీరు తీసికొండని గుడిశిఖరముమీఁది కెక్కి యురిపెట్టుకొని చచ్చెను. అంతఁ బండితుఁ డారాజునకు శాపముపెట్టి వెడలిపోయెను.

ననిపురములో శంకరయ్య యనుభక్తుని సపర్యలఁ గొని, కల్యాణమునకుఁ బయలుదేఱగా నంతకుఁ బూర్వ మెనిమిదిదినముల క్రింద బసవేశ్వరుఁడు లింగైక్యముఁ జెందె నన్నసమాచారము త్రోవలోఁ దెలిసి పండితున కమితఖేదము కలిగి యాతఁడు బసవని బొగడుచుఁ బ్రలాపించెను.

అంతఁ బండితుఁడు శ్రీశైలపర్వతము వైపునకుఁ బోయెను. వెల్లటూరు‡ నొద్దకువచ్చి తానచటనేయుండి తన ప్రియశిష్యుఁడైన దోనయ్యను గిరిప్రదక్షిణ

---

* 'నిడుగుడుములు' అనునది యిప్పుడు కృష్ణాజిల్లా నందిగామతాలూకా మునగాలజమీందారిలోని ముఖ్యగ్రామమగు 'నడిగూడెము' అని నా తాత్పర్యము. 'మునమున నిడుగుడుములకు నేతెంచి । సవమలాత్ముఁడు పీరచాకిరాజయ్య! ప్రవ్యక్తభక్తి సారంగేశునంద' (మహిమ పు. ౨౯౧) అని చెప్పఁబడియున్నది. ఇప్పుడు 'నడిగూడెము' అనఁబడు గ్రామమునకు 'నడిగుడుములు' అని పూర్వము లెక్కలలోఁ బేరుగలదు. ఇచ్చటి దేవుఁడు సారంగేశ్వరుఁడు. ఇది యమరావతినుండి పానుగంటికిఁ బోవుత్రోవలో నున్నది.

† నైజాము రాజ్యమునందు రెండు పానుగల్లు లున్నవి. ఒకటి నల్లగొండ జిల్లాలోను, వేఱొకటి మహబూబ్‌నగర్ జిల్లా, నాగర్‌కర్నూలు తాలూకాలోను కలదు. ఉదయచోడుని స్థలమును బట్టి నాగర్‌కర్నూల్ తాలూకాలోనిదే పండితుఁడు వెళ్లిన పానుగల్లని నిశ్చయింపవచ్చును. ఇంకొక పానుగల్లు (హానుగల్లు) బొంబాయిరాజధానియందు ధార్వాడుజిల్లాలోఁ గలదు.

‡ గుంటూరుజిల్లాలో రెండు వెల్లటూళ్ళు కలవు. ఒకటి రేపల్లెతాలూకాలోను, ఇంకొకటి వినుకొండతాలూకాలోను. నైజాము రాజ్యమున నల్లగొండజిల్లాలోఁగూడ నొక వెల్లటూరు కలదు. కాని శ్రీశైలమునకు సంబంధించినది వినుకొండతాలూకాలో నిదియే. ఇది వినుకొండనుండి శ్రీశైలమునకుఁ బోవుత్రోవను నాలుమైళ్ళ ప్రక్కగ నుండును.

ముచేసి శివరాత్రివఱకు శ్రీశైలముపైకిఁ బోయి తనవ్రతమును బూర్తిచేయుమని చెప్పి, యతనికి 'సర్వేశనగ్రసము' నుడివెను. అతఁడు గిరిప్రదక్షిణముచేసి వచ్చిన తరువాతఁ బండితుఁడు తానువచ్చిన పని యైన దనియు, బసవేశ్వరుఁడును బోయెను గనుకఁ దా నుండనక్కఱలేదనియు నీశ్వరుని బ్రార్థనచేసి భార్యాపుత్రులతో వెల్లటూరులోనే లింగైక్యముఁ జెందెను.

పండితేంద్రుఁడు మరణసమయమునకు వృద్ధుఁడైనట్లు మనము తలంపవచ్చును. ఎందు కనఁగా దోనయ్యకుఁ గలలోఁ గానవచ్చిన శివుఁడు వృద్ధతాపసవేషము వేసికొనె ననియు, మల్లికార్జునపండితయ్య తనకుఁ బూర్వస్నేహితుఁ డని చెప్పెననియు నున్నది * పండితయ్య ముసలివాఁడు కానియెడల నాతని పూర్వస్నేహితుఁడ నని చెప్ప శివుఁడు ముసలివేషము వేసికొన నక్కఱలేదు. ఇదియుఁగాక తాను శ్రీపర్వత మెక్కక శిష్యుని నే వెళ్లి తనవ్రతసమాప్తి చేయుమని చెప్పుట గూడఁ జూడ నాతఁ డప్పటికిఁ గడువృద్ధుఁడై యుండవోపు నని తోఁచుచున్నది. పండితునిమరణము బసవేశ్వరుని తరువాతఁ ద్వరలోనే తటస్థించె నని మన మెంచిన యెడల క్రీ. శ. ౧౧౯౦ ప్రాంత మతనిమరణకాలమని నిర్ణయించుకొనవచ్చును. అప్పటి కాతఁడు ౭౦ ఏండ్లవాఁ డని యెంచిన యెడల క్రీ. శ. ౧౧౨౦ ప్రాంత మాతనిజన్మకాల మగును. ఇతఁడు మొదటి వెలనాటి చోడునికాలమునను, రెండవ వెలనాటిచోడునికాలమున నుండిన నుండవచ్చును.

పండితారాధ్యసంతతి.

ఆరాధ్యులవారితరువాత వారిసంతతి యభివృద్ధియై యారాధ్యగురువంశములుగఁ బ్రబలెను. పండితారాధ్యులవా రన్నయింటిపేరు గలవారును వేఱింటిపేళ్లు గలవారును నగునారాధ్యులు తాము మల్లికార్జునపండితారాధ్యుని సంతతివార మని చెప్పుకొనియెదరు. కాని వీ రెవరియొద్దను మల్లికార్జునపండితుని మొదలుకొని నేఁటివఱకు వచ్చినవంశములను జూపు నెడతెగని వంశవృక్షము కానరాదు. పండితారాధ్యులవారిలో రెండువిధములు గలవు. ఒకరు మల్లికార్జునపండితుని వంశమువార మనియెదరు. వారిది గౌతమగోత్రము. మఱియొకరు శ్రీపతిపండితుని వంశపువార మనియెదరు. వారిది కౌశికసగోత్రము. మైసూరుప్రాంతమునందు నారాధ్యు లనువారు కొందఱు తాము మల్లికార్జునపండితుని వంశమువార మని చెప్పుకొనియెదరు. పండితారాధ్యచరిత్రము చివర నాతనికుమారుఁ డైన కేదారయ్యవంశమును నతనిశిష్యుఁ డైన యువటూరి

* 'మవనసంహారుఁడు శ్రీమల్లికార్జునుఁడు । పాపలుముప్పేటఘోషసుగిల
నరుగుదేంచెఁగ శరణార్థసేయంగ । . . . .
నావుడుతపసి దోనయగారవీర । శైవలోకమున కాచార్యుండుపండి
తారాధ్యవిభుఁడు లెస్సనియ్యున్నవాఁడు । వాఁడు నే మెయిఁబూర్వస్నేహితులము.' (పర్వ. పు. ౩౭౦)

సోమనాథయ్యగారి వంశమును నీయఁబడినవి. వాని నీక్రింద నుదాహరించు చున్నాను:—

వంశవృక్షము.
(పండితారాధ్యచరిత్రమునుబట్టి)

భీమన = గౌరాంబ
|
మల్లికార్జునపండితారాధ్య
|
కేదారయ్య
|
మనుపండిత — భీమపండిత — మహాదేవపండిత — చెన్నపండిత.
(కేదారయ్యశిష్యుఁడు) ఇవటూరు సోమనాథయ్య = భూమమ్మ
|
సూరీశ్వరుఁడు — విశ్వనాథప్ప — సింగనమంచి.

కన్నడదేశమునందు గురుదేవుఁడను నొకకవి ౧౫-వశతాబ్దమున నుండెను. ఇతఁడు సంస్కృతమున "వీరశైవాచార" మనుగ్రంధమును వ్రాసెను. అందుఁ దాను మల్లికార్జునపండితుని సంతతివాఁడ నని చెప్పుకొని యీక్రిందివంశవృక్ష మిచ్చియున్నాఁడు ——

*కోటిపల్లి దేశిక
|
భీమపండిత = గౌరాంబ
|
పండితారాధ్య
|
వీరారాధ్య
|
గురుబసవ
|
గంగాధర — బసవ
|
హరియార్య — పండితార్య
|
గురులింగ
|
గురుదేవ — పండితార్య — బసవార్య — జక్కారాధ్య.

* కర్ణాటకకవిచరితె, ౨-వ భా. పుట ౩౮.

ఈవంశవృక్షమునకును బసవపురాణ వంశవృక్షమునకును సంబంధము కలియుటలేదు. ఇం దేది నిజమో, రెండును నిజమో చెప్పఁజాలము. పండితునకు కేదారయ్య, వీరారాధ్యు లను నిద్దఱు కుమారు లుండిరేమో? ఉండిన యెడలఁ బండితునికిఁ దరువాత నేఁబది యఱువది సంవత్సరములకే జన్మించిన పాల్కురికి సోమనాథున కాసంగతి తెలియకుండునా?

మహిమలు.

బుద్ధుఁడు, యేసు, శంకరుఁడు, రామానుజుఁడు మొదలైన మతకర్తల చరిత్రలలోఁ జెప్పఁబడినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమునందును బెక్కుమహిమలు వర్ణింపఁబడినవి. తమగురువు మిగిలిన మతములు నన్నిఁటిని గెలిచె ననియు, నితరమానవులకుఁ జేతఁగాని యద్భుతకృత్యములను దనమహిమచేఁ జేసి చూపె ననియు వ్రాయుట యున్ని మతగ్రంథములందును గానవచ్చుచున్నది. అట్లే పండితారాధ్యచరిత్రమందలి మహిమలును నని గ్రహింపవలయును. వీనిని మనము నమ్మినను నమ్మకపోయినను వినుటకు వినోదకరములుగ నుండును గనుకను, నొకప్పుడు వీనినిబట్టి కొంతచరిత్రాంశము నూహించుటకు వీలుండును గనుకను వానిని సంక్షేపముగ నిచ్చట నుదాహరించెదను.

.. ..

పండితుఁ డొకదేవుని యవతారము కాఁడు. నందికేశ్వరుఁడు భూలోకమునందు బసవేశ్వరుఁడుగాఁ బుట్టఁబోవునపుడు శివభక్తిని స్థాపించుటలో నాతనికి సాయపడుటకై శివభక్తి, నంది సర్వజ్ఞత, భృంగి నిష్ఠ, దూర్వాసాదుల శాపశక్తి, రుద్రాదిగణముల ప్రసాదైకరతి, ప్రాక్తననూతన భక్తగణముల ప్రత్యక్షముగఁ గనఁబడుమహిమ, వీరభద్రుని శౌర్యము నను నీగుణములఁ దీసికొని శివుఁ డొకమూర్తిని జేసి నీవు భూలోకమునకుఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడుగఁ బుట్టి శివభక్తిని వృద్ధిచేయు మని చెప్పి పంపెను.

.. ..

వెల్లగొండ మహాదేవయ్య యనుభక్తుఁడు నిద్ర మేల్కాంచి పొరపాటున శివార్చనపాత్రములఁ దన్నెను. అందుకై యాతఁడు తనపాదముల నఱకికొని శివుని కర్పించెను. పండితుఁ డదిచూచి మహాదేవయ్య యసమానశివభక్తికి మెచ్చి శివునికి దీపారాధన చేసిన నూనె రాచి యాపాదముల మరల నతికించి శివదేవయ్య యెప్పటియట్ల నడచునట్లు చేసెను. పండితారాధ్యచరిత్రము

నందుఁ జెప్పఁబడిన యీకథకు సహకారిగా 'శివతత్త్వసారము' నందు నీక్రింది పద్యము కానవచ్చుచున్నది:—

కం. మలహరుఁడు జలకమాడిన, జలములు విషములకు మందు శస్త్రవ్రణసం
కులమునకు దీపతైలము, త్రిలోచనుని భక్తులకు నతివిచిత్ర మిలన్. ౧౮౬

.. ..

వెలనాటిచోడుఁడు కనులు దీయించెద నని భయపెట్టినప్పుడు పండితయ్య తాను స్వయముగ గోరుగల్లుతోఁ దనకనులు తీసి పళ్లెములోఁ బెట్టఁగా నాతనికి మరలఁ గనులు వచ్చెను. ఈప్రకారము రెండుసారులు జరిగెను. నాలుగుకన్నులును బళ్లెములోఁ బెట్టఁగా రాజును సభాసదులును జూచిరి. మరల రా జాతని కనులఁ దీయింపఁగా నతఁ డాతని శపించి యమరావతి కేఁగి యచ్చట శివుని కరుణవలన మరలఁ గనులను బడసెను. అతనికి మూఁడవ నేత్రము గూడఁ గల్గెను.

.. . .

మైసూరు రాజ్య చన్నపట్టణ తాలూకాలో మళవల్లి శిలాశాసన మున్నది, దాని నున్నదాని నున్నట్లిక్కడ నుదాహరించెదను —*

॥ శ్రీమ సంవత్సరం గూర్జర్పణ యేఁబదియెనిమిది గూర్జర ప్రసాద అష్టమీ పల్లియసవంత్సరం అభం దీక్షపరిగ్రహాచార్య గురులయిన శివకోటింది। వారలలో ముఖ్యులయిన శ్రీమల్లికార్జున పండితారాధ్యుల వారు। శ్రీశైల ప్రాంతమందు నివసించి యీమార్గాన చెంబరోలు వచ్చి। శ్రీపాండ్యేశ్వర స్వామివారి యొక్క సన్నిధానములో వుండి వుండగా శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కొండపల్లి బిజ్జల రాజులుంగారి। సభకు। బౌద్ధులు తామసించి వాదము ప్రసంగించిరి। యిక్కడ నెవ్వరుండినారు గన్నక। మల్లికార్జున పండితారాధ్యులవారి చిన్నలు మెయిలయిన వాదు పరిహారించి నిర్బంధించగా త్రిను వీరోత్సంది। వారా యి పరశుపాలెన్ని। ప్రసంగం చేసినందున। యాశ్వరాంత సంభవాతుడు గన్నక। వారుయిచ్చిన ప్రశ్నలు పూర్వపక్షం చేసి। ఆయనవారి పారి వాకి మతముల ఖండనచేసి। పరాజయమును పొందింపచేశిరి। గన్నక తదనంతరం బౌద్ధగుర్వు పరివారకులు। తమకు పరాజయం విచారించి। పండితారాధ్యుల వారి। శివపూజాసమయానికి ఆతిచూచి లక్ష్మణ విఘ్నం† చాయయంది పండితారాధ్యులవారి లింగార్చన కాలమందు। నిత్యం ప్రతంగానపిలంచె। నక్షత్రహారతి ద్వేషనే బౌద్ధులు యామరించి

---

* లోకల్ రికార్డ్సు సంపుటము ౧౯, పుట ౪౩౩.

† నిత్యము తాము చేయవలసిన శివపూజావిధానమందు నెట్టివిఘ్నము సంభవించినను, శ్రీశైలములలోని శీలవ్రతస్థులు, గండకత్తెర యనుదానిని మెడకుఁ దగిలించుకొని శిరస్సు తామే నఱకికొని శివుని కర్పించుచుండిరఁట. శివపూజాద్రవ్యమగు నక్షత్రహారతి లేకపోయినయెడల నాసేవకు విఘ్నముకలుగును, పండితుఁడు మడియును నని బౌద్ధుల యభిప్రాయము.

చోరత్వంశాతను తీసుకుపోతూ వుండగా । పండితారాధ్యులవారి । శిష్యుడికి తెలిసి । చందవోల్కు పశ్చిమపార్శ్వంగా వెళ్లుతూవున్న । వెల్లంకి కనుక్కుని । అత్యంతకోపంచాతను । గురుద్రవ్యం అపహరించినందున । వాణ్ణివధంచేసి । ఆనక్షత్రహారతి తీసుకొనివచ్చి గురువుకు తెలియకుండా । శివపూజా ద్రవ్యంల్లో తెచ్చివుంచినాడు । అటుపిమ్మట బవుధులు కొందరు । పండితారాధ్యులవారి దగ్గరకు వెళ్లి । అక్రమంగా జీవహింస చేసినవారికి । శాస్త్రోక్తప్రకారంగా । ఏమ్యతగ్గప్రాయశ్చిత్తము విధియేమి నిర్ణయించవలసినదో మాగురువు మిమ్మున అడిగిరమ్మన్నారు అని చెప్పినంతల్లో । యీలాగింటి పని చేయించినవారి కండ్లు తోడించడం విధి అని చెప్పె గనుక అప్పుడు బవుధులు యీక్రమం మీ వల్లనె జరిగిన పని । యావత్తు తెలియచేసినంతల్లో ఆయన దివ్యజ్ఞానంచేత విచారించి । యిందుకు ప్రతిహతం విచారిస్తిమీ అసత్యం పలికినవారము అవుతాము । యిది అంతా బవుధులు చేసినకృత్యము గదా అని తెలిసి స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము తానుపరణశాస్త్రోక్తప్రకారం గాను । శివపూజాక్రియలు జరుపుకొని లింగోద్భవస్వామివారి యెదట కూర్చుండి సదాశివునియందు భక్తివుంచి । యీశ్వరుడికి తననేత్రములు తీసి । లింగోద్భవునిముందర పెట్టిన తరువాత । అతనిభక్తివిశేషం వల్ల । ఆభక్తునికి తిరిగి కండ్లుప్రసాదిస్తు వచ్చినంతల్లో । తనప్రభావం ప్రకటన చేసికొనకు లోగి కన్నులు తోడుతూ వచ్చినాడుగా యీప్రకారంగా ముప్పందుం ఏరిఖంతరం కెంనుయి తోడి అంత్తట పండితారాధ్యుల వారు । బవుధులు* యీప్రకారంగా విపరీతం చేసినందుకు కోపంవచ్చి యింతెనుంచి । యీచందవోలులో లింగధారులున్నైన వారికి శివపూజదయ్యాదానపు హతహత్య లేకపో అనిన్ని । యీపట్నం కొంతమట్టుకు బస్తిగా వుండకపోననిన్ని యీబవుధులకు యీస్థలంలో జయంలేకపోవుననిన్ని, శాపంయిచ్చి అక్కడినుంచిలేచి । అగ్రామానికి దక్షిణబాగాన వునసువంటి మహాప్రభావంగ గోకర్ణేశ్వరం వెళ్లి । శివసన్నిధ్యమందు వున్నసమయమున, గోకర్ణేశ్వరస్వామివారు । యీయనయందు కరుణించిరిల్పి । కన్నులు దయచేసినారు । గనుక అక్కడనుంచి శ్రీశైలప్రదక్షిణం వెళ్లినారు. పండితారాధ్యులవారి శాపంవల్లను । బవుధులు దినదినం క్షీణమైపోయిరి"†

.. ..

పండితుండు చందవోలునుండి వెళ్లునప్పుడు తాను రాజునెదుటఁ దీసిన నాలుగుకన్నులను లింగోద్భవదేవుని కర్పించెను. ఆదేవుఁడు వానిని గ్రహించి తనమూఁడుకన్నులకు జత మూఁడుకన్నులు నింతకుఁబూర్వము విష్ణుచే నొక పాదముపై నర్పింపఁబడినకంటికి జతగా రెండవకాలిమీఁద నొకకన్నును ధరించెను.

.. ..

పండితుండు చందవోలునుండి వెడలునప్పుడు వెలనాటిచోడుని నీక్రింది విధముగ శపించెను.

---

* లింగధారులు లింగములేనివారి నందఱను 'భవులు' అని యందురు.

† ఈశాకపేయతు ప్రజోత్పత్తినామసంవత్సర చైత్ర శు॥ ౭ సోమవారం ది ౧౧ తేది ఈ ప్రిలు ఆన ౧౭౭౧ సంవత్సరం దినమున వ్రాయఁబడియె నని దానిచివర నున్నది.

"ఈ యసంఖ్యాత మహేశ్వరోద్ధతస, మాయత క్రోధోద్ధతానలచటుల
వికచితజ్వాలల వెలనాటిచోడ, ధరణీతలాధ మేశ్వరపతంగంబు
భస్మమయ్యెడునూ దన్బంధులు సుతులు, విస్మయంబున నిష్ప్రభస్మమైపోదు
రని శాపమిచ్చుచు నాపండితయ్య"

ఆశాపమహిమచే నాగ్రామమునం దిక్రింద నర్ణింపఁబడిన ట్లుత్పాతములు పుట్టి జనులు పాఱిపోయిరి.

"పురిమహోత్పాతము లుప్పతిల్లంగఁదొడఁగె.
నేలగాలఁగఁజొచ్చె నింగినద్దట్లు, చాలిమేఘంబు లాసన్నమై పర్వఁ
బసలు చుక్కలుగానఁబడియె ధూమ్రంబు, గవిసె నల్లెడవంటకంబులుపుచ్చె
భూకంపరాస మద్భుతమయ్యెరాత్రి, కాకకౌశికజంబుకము లర్వఁదొడఁగె
గాలిధూళియుఁబర్వఁగడు మోరపెత్తె, గూబచాఁబకువుబదొరలంగఁజొచ్చె
నింద్రచాపములు ఖండేందుచాపములు, చంద్రార్కపరివేషజాలములోవడిచె;
పసుజేశునకు సంతి మంత్రివిరోధ, ము ప్రధానవిరోధము న్యాస్వభటవి
రోధంబుఁ బుత్రవిరోధంబు నిరస, గాధంబు వృష్టి నూరను మారినసఁగె
ధరణి వెంగియు మహోత్పాతముల్ పుట్టెఁ, బురిజను ల్వెచ్చిరి భూమికినధి
యదియేలతప్పెఁ దా హరగణక్రోధ, మది యేల తప్పు నాయయ్య శాపంబు?
మొన్నఁ బండితుఁడు సమున్నతిఁ బలికె, నిప్పు నుత్పాతము ల్మెలకొనె సేఁతు
పుట్టె గోత్రకలహములు పసులోన, నెట్లుగా నుప్పదో యింకఁ బోనసికి
సిద్ధంబు భక్తివిరుద్ధంబు ఫలము, సిద్ధింపనోపుఁ జేసేతన నట్లు
కలహంబుగా నోపుఁ గ్రందుగానోపుఁ, బ్రళయంబుగానోపుఁ బ్రజలకునింకఁ
బురినున్కి యిటమీఁదబుద్ధిగాదనుచుఁ, బౌరగూళ్లకును దమపొందుపట్లకును
వారువా రికఁ నేగ పడి నొక్కనాఁడు."

కపాలాస్థిమాలలు ధరించినటువంటి భయంకరాకారము గలకంకాళము (అస్థిపంజరము - ఎముకలగూడు) ఒకటికనపించి కన్నులనిప్పులు రాల్చుచు ఆమ్మపైఁద్రొక్కి త్రిశూలముతోఁ బొడిచినట్లు వెలనాటి చోడుఁ డొకదినమునఁ గలఁ గాంచెను. అప్పటినుండియు నాతనియుదరమున నొకగ్రంథి (గడ్డ) పుట్టి దినదినము పెరిఁగి జైనబౌద్ధాదులును వైద్యులు నెన్నియుపాయములు చేసినను మానక,

"ఒకవుడు నొకనాటికొకనాఁడు పుండు, కొఁపవుడు రంధ్రములోవపుడుఁజుట్లు
పెంపుచుఁ బ్రేవులు వెడలు ననుటికి, పలుచు నుడావుచు మ్రయ్యుచుఁగూడ

గ్రుళ్లుచుఁ గదలుచుఁ గూలుచు నూర్పు, లొల్లనయార్చుచు నూడుచు రసికి
జిలజిల నెత్తురుఁ జీము గాఱుచును, విలవిలియనఁ జచ్చి విడివి చూపఱకు
నేవంగ దోపంగ నిది యెంత పెద్ద, శైవాపరాధికి సర్వపాపునకు
ఘనశివద్రోహికి ఖలునకుఁ దనకు, ననుచు నంతకుపురి కరిగెఁ జోడంబు.
అంత రాజ్యార్థమై యనిఁబోరి యతని, సంతానమెల్ల నిస్సంతానమయ్యెఁ
బాడయ్యె భూమియుఁ బండితవిభుని, యీడిత శాపమహత్వతఁ జేసి."
వాహిమా. పుట ౨౬౦.

.. ..

కన్నడభాష తనకు రావలయు నన్నకోర్కెతో నీతఁడు కల్యాణమునకు బసవేశ్వరునియొద్దకు వర్తమాన మంపెను. అంత నాతఁడు భస్మము పంపెను. దానిని ధరింపఁగనే పండితునకుఁ గన్నడభాష వచ్చెను. అతఁ డాభాషలోఁ గొన్నిగీతములను చెప్పెను.

.. ..

పానుగంటిరా జైన ఉదయానసీశుని బాధవలనఁ దనశిష్యుఁడు నామయ్య యనువాఁ డురిఁబెట్టుకొని చావఁగాఁ బండితుఁడు కోపగించి రాజునకు శాప మిచ్చి యచ్చటినుండి వెడలెను. తరువాత జరిగిన సమాచారము పండితారాధ్యచరిత్రమునం దిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది:—

"కాడింక నీపానుగంట నుండఁగను, హా దేవుభక్తుల కనుచుఁ గట్టలుక
మసలక పండితమల్లికార్జునుఁడు, వెసఁ దలిర్పగఁ బురి వెడలంగ వెనుక
నక్కజంబుగఁ బూచె నంత గల్పౌన్న, కుక్కురో కుర్రని కూసెఁ గల్కోడి
పురిమహోత్పాతములు వొట్టె వెండియును, బురముపాడగునని బుధులుగలంగ
విదితశాపోద్ధత విలయోగ్రవహ్ని, కుదయానసీశుఁ డాహుతియయ్యెఁ బుత్ర
పౌత్రు లన్యోన్యకళత్రాభినిరతి, శత్రులై చీఁకటి చప్పరంబులను
దడయ కాసురియచేఁ దనపురిజనము, లపరంగనిస్త్రాలమై రట్లు గూడ
సంతానమెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె" 'మహిమ. పుట ౩౦౧.

.. ..

బసవేశ్వరుఁడు తనకు దర్శనమీయకుండఁగనే మరణము నొందినందునకుఁ బండితుఁడు మిక్కిలి విలపింపఁగా నాతనిప్రాణలింగమందు బసవేశ్వరుఁ డాతనికిఁ గానిపించె నఁట.

"లింగార్చనంబుఁ జెల్లించుచుఁ జెలఁగి, మంగళారతులెత్తి మహితతదీయ
లింగగర్భమున సల్లీల నొప్పారు, భంగిగా బసవయ్య భానంబుగోఁప

కనుఁగవ హర్షకంకణములు దొరుగఁ, దనువున రోమాంచతతులు దలిర్ప
గంధరంబునను గద్గదము నెక్కొనఁగ, బంధురానందవిభ్రాంతిఁ బండితుఁడు దను
కనువిచ్చి చూచుచుఁ గరమర్థి మ్రొక్కు, చును భజించుచు నభిస్తుతులు సేయుచు
ఈమూర్తి యస్మదీయేష్టలింగము మ, హామూర్తి యైన వృషాధీశమూర్తి”

శ్రీశైలమువైపు వెళ్లి పర్వతము క్రిందనున్న వెల్లటూరిలో నివాసముగా నుండి శిష్యుఁడైన దోనయ్యను గిరిప్రదక్షిణము చేయఁ బంపెను. అతఁడు కొంతదూరము పర్వతయాత్ర చేసిన తరువాత నాతనికిఁ గలలో శివుఁ డొక ముసలిజంగము వేషమునఁ గానిపించి, యొకచో బైక్కించి శ్రీశైలపర్వతము మీఁద నున్నట్టియుఁ జుట్టు నున్నట్టియు క్షేత్రము లన్నియుఁ జూపి చెప్పి నీకు శ్రీగిరిప్రదక్షిణఫలము వచ్చిన దని యనుగ్రహించెను. శైవమతమునకు గురువైన పండితారాధ్యుఁడు తనకుఁ జిన్ననాఁటి స్నేహితుఁ డనియు నతనికి యాత్రాఫలము సిద్ధించిన దని చెప్పవలసిన దనియు దోనయ్యతోఁ జెప్పెను. అంత దోనయ్య పర్వతము దిగి వెల్లటూరునకు వచ్చి పండితునితో నీసంగతి చెప్పఁగా నాతఁడు సంతోషించెను. శ్రీపర్వతము శివలింగమయము గాన వెళ్లిన యెడలఁ గాళ్లతో లింగములఁ దన్నినట్లగును; వెళ్లకున్న మల్లికార్జునుని జూచుట తటస్థింపదు. అని తలఁచి తనను శివలోకమునకుఁ దీసికొని పొమ్మని శివుని బ్రార్థించెను. అంత శివలింగ మాతని నాతని భార్యాపుత్త్రులను దనలోఁ గలుపుకొనెను.

తెనుఁగుదేశమందు బుద్ధపూజ.

పండితారాధ్యచరిత్రయందు వెలనాటి చోడుఁడును చందవోలు కైఫీయతులోఁ గొండపడమటి బుద్ధరాజును బౌద్ధగురువుల శిష్యులనియుఁ దమ గురువుల ప్రోత్సాహమువలన వారు శైవుఁడైన పండితారాధ్యుని కనులు తీయించిరనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. కాని, యీరాజులచే నీయఁబడిన శాసనము లన్నియు, దొరకినంతవఱకు శివకేశవుల కీయఁబడిన దానములుగ నున్నవే కాని బుద్ధున కిచ్చినవిగా లేవు. తనకుఁ బూర్వు లయిన వెలనాటిరాజు లందఱును శైవులుగ నుండిరనియు, దాను మాత్రము బౌద్ధమతము నంగీకరించితి ననియుఁ, జరమదశలోఁ జెప్పి చోడుఁడు చింతించినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రలో నున్నది.

“ధరణీశ్వరుఁడు తమతరతరంబునను, హరుని భక్తుల కాని యన్యులు లేరు
కనియు వినియు నెఱుఁగని బౌద్ధమతము, దనకుఁ బ్రాప్తంబయ్యె ధర్మేతరంబు

వేదబాహ్యము ముక్తివిముఖంబు శూన్య, వాదంబగును బౌద్ధవాదం బనంగ
పాపంబు దుర్బోధ పాలైతి నింక. [మహిమా. పుట. ౨౯.

ఇట్లు వెలనాటిచోడుఁడు గాని యాతనిబావమఱఁది యగుబుద్ధరాజు గాని బౌద్ధమతావలంబు లనుటకుఁ బండితారాధ్యచరిత్రయుఁ గైఫీయతునుదప్ప మఱి యేయాధారము లేకపోయినను, నాకాలమందును నంతకుఁ బూర్వకాలమందును, గొంతవఱకుఁ దరువాతికాలమందును, దెలుఁగుదేశమునను విశేషముగ గుంటూరుప్రాంతమునను చందవోలువైపునను బుద్ధునిపూజ యుండె నని శాసనాదులవలన స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. పూర్వకాలమందు బుద్ధుని పూజ యున్నందునకు గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకాలోని అమరావతీ స్తూపమును, చందవోలుకు ౧౪-౧౫ మైళ్లదూరమున నున్న భట్టిప్రోలుస్తూపమును సాక్ష్యములు. చందవోలుభూమిలో జైనబౌద్ధుల రాగిప్రతిమలు పెక్కులు దొరకినవి.*

పండితుని కాలమునందు నాప్రాంతమున బుద్ధోపాసన కల దనుటకుఁ గొన్ని దృష్టాంతములు కలవు. బెజవాడ మల్లేశ్వరదేవాలయమునందు శా. శ. ౧౦౬౯ (క్రి.శ. ౧౧౪౭) నాఁటిశాసన మొకటి కలదు. అది మహామాండలిక భీమన అనురాజుయొక్క సంధివిగ్రహి (మంత్రి) యైన సోమనప్రెగ్గడచే వేయఁబడినది.† ఈతఁడు "ఆంధ్రధరణి పంచారామముల మహాదేవరలకు బుద్ధదేవరకును జేబ్రోలు నస్మహాసేనునకు నుం బిసపురము హుంకారశంకరికిఁ గరముఁ యాషిదెక్కిన బెజవాడమల్లేశ్వరదేవరకు నఖండదీపములు" పెట్టించెను. అమరావతిలోఁ గోటకేతరాజు శాసన మొకటి కలదు‡ అది శా. శ. ౧౧౦౪. క్రి. శ. (౧౧౮౨-౩) నాఁటిది. ఇందు మూలమున నారాజు బుద్ధదేవునకుఁ గొన్నిగ్రామ

---

* Chandavolu— ... Close by it were found buried a number of Budhist or Jain copper images now in the library at Bezwada.
Sewell's Antiquities Vol. I, App. p. iii.

† Ep. R. 295 of 1892.

‡ Ep. Ind. Vol. VI, p. 152 &c. "శ్రీమహామండలేశ్వర కోటకేతరాజులు శక వర్షములు ౧౧౦౪ గు నేంటిమాఘశుద్ధ ౧౦ గురువారమున శ్రీబుద్ధదేవరకు సుంకములోనుగా సర్వాయములతో నాచంద్రార్కముగా నిచ్చిన ఊడ్లుకంత్రడిలోని త్రంతేరు కొండపడమటి లోని మేడుకొండసూరు డొంకపట్టును. ఈధర్మము నడపనివారు పంచమహాపాతకములు చేసిన వారు . . . కోటకేతరాజులు . . . దమను ధర్మార్థముగా శ్రీబుద్ధదేవరకు నఖండ స్తిదీపంబులు రంటికినై ఇచ్చిన ఇనపఎద్లు ౧౧౦ . . . శ్రీమత్కోతనృప స్వమస్తగురవే గ్రామాన్ప రేనాగ్ర స్వహుటాన్ సంత్రాన్ శ్రుగతేశ్వరాయ విప్రం త్రిస్కంధపంపృగయే."

కొద్దిలోఁ బండితునిచే నీపద్యములందుఁ జూపఁబడినవి. ఇందువలన నీతఁడు భాష్యాదికములను జక్కఁగఁ జదివినపండితుఁ డని స్పష్టపడుచున్నది.

మాయావాదఖండనమునందు నీతఁడు విశిష్టాద్వైతులతో నేకీభవించినను, నితరవిషయములలోఁ గేవలద్వైతి. ఈతనిమతమునఁ బ్రపంచము సత్యము, నాత్మకంటె భిన్నము. జీవాత్మపరమాత్మ లొక్కటి కాదు. శివునకు జీవునకుఁ బర్వతపరమాణుభేదము కలదు. భక్తితో నీశ్వరుని సేవించినఁ గాని ముక్తి లేదు. కేవలజ్ఞానమువలన ముక్తిలేదు.

కేవలయుక్తులచేఁ దనమతమును స్థాపించుటకు యత్నించినను, వేదప్రమాణమును గూడ విడువలేదు. వేదవాక్యములు కేవల ద్వైతమునే బోధించు నని ప్రతిపాదించియున్నాఁడు (౫౩) ఇంతియ కాదు. అద్వైతపరములుగాఁ గానవచ్చెడు వాక్యములకు ద్వైతపరముగ నర్థము చెప్ప యత్నించెను. 'అద్వైతపరములుగాఁ గానవచ్చెడి వాక్యము లీశ్వరుని యైశ్వర్యాద్వైతమును బోధించునేగాని, జీవశివాద్వైతమును బోధింపవు; అట్లర్థముచేయుట తప్పు. (౬౨) సర్వము శివుఁ డనఁగా, సృష్టియందలి యన్నియు నతని యధీనమని యర్థము. (౬౩)' అని యీతఁడు వాదించియున్నాఁడు. 'తత్త్వమసి'యను వాక్యమునకు మధ్వమతస్థులు 'తస్యత్వమసి'యని యర్థముచేయుట మనమెఱుఁగుదుము. పండితుఁ డీయర్థమునే యీక్రిందిపద్యమునందుఁ జెప్పెను.—

క. జీవుఁడు శివుఁ డనువాక్యము, భావింపఁగ నైక్యమునకుఁ బ్రతిపాదకమే
జీవుం డనఁ బశుభృత్యుఁడు, గావున నీవాఁడ వేఱు గా దనుట శివా. ౪౦

కావున, నీలకంఠశివాచార్యులవారు విశిష్టాద్వైతి యైనను బండితుఁడు మాత్రము ద్వైతి యనియే చెప్పవలయును.

ఈగ్రంథమునందు శివభక్తిమహిమ యెక్కువగఁ జెప్పఁబడి యున్నను, నిందుఁ గొన్నివిశేషములు గలవు. భర్త శివభక్తుఁడు కానియెడల భార్య వానిని విడిచి వేయవలయును; దోషము లేదు (౨౩౧-౩౩) అనసూయ నాలాయని యనుమునిపత్నులిట్టు చేసి శివునిచే వరములు వడసిరి. (౨౩౪) శివనింద చేయు

* మల్లికార్జునుఁడు ౧౨-వ శతాబ్దమువాఁడు. మధ్వరాయఁడు ౧౩-వ శతాబ్దమువాఁడు కావున, 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమునకు 'తస్యత్వమసి' (వానివాఁడవు) అని యర్థముచేయుట మధ్వరాయలే పండితునియొద్దినుండి యో, యీమతమువారినుండి యో గ్రహించియుండును. మధ్వరాయ లనఁబడు నానందతీర్థుల కాలముకొఱకుఁ జూడుఁడి Dr. Bhandarkur's Vaishnavism &c. p. 50.

గ్రంథములఁ గాల్పవలయును. తద్గ్రంథకర్తలఁ జంపవలయును శివనిందకుని జంపినను, నాప్రయత్నమందుఁ జచ్చినను ముక్తివచ్చును. (౨౮౭-౨౯౦.)

ఇట్లు శివనిందకులఁ జంపవచ్చునని యీగ్రంథమునందుఁ జెప్పినను, బసవపురాణమునందుఁ గొందఱు భక్తులు భవులను జంపి రన్నకథ లున్నను దరువాతి వీరశైవు లిట్టియమానుషకృత్యముల నొప్పినవారు కారు. కర్ణాటదేశమందలి యబ్రాహ్మణు లగులింగాయతు లేమిఁ తెలుఁగుదేశమందలి బ్రాహ్మణు లగునారాధ్యు లేమి ప్రభుత్వమువారిచే మిక్కిలి శాంతప్రియు లయినవారుగ నెంచఁబడుచున్నారు. కావున నీబోధ నుత్తరకాలీను లైనశైవు లంగీకరింప లే దని యే చెప్పవలయును.

శివునికొఱకు మృతినొందువానికి దినవారములు మొదలయిన ప్రేతక్రియలు చేయఁగూడదు. వానిపుత్త్రాదులకు సూతకము లేదు.* వాని చావు నకై యందఱును బండుగ చేసికొనవలసినది. (౨౯౧-౨౯౩)

౨౧౪-వ పద్యము మొదలు ౨౨౨-వ పద్యమువఱకు శివనిర్మాల్యము భుజింపవచ్చుననియు, దానిని శివదీక్షితుఁడు తప్ప నితరులు భుజింపఁగూడదనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇతరశైవగ్రంథములలోఁ గూడ నిందునుగుఱించి విశేషముగఁ జర్చ యుండును. ఇందుకుఁ గారణ మేమనఁగా శివుని నైవేద్యము నిర్మాల్య మనియు, భుజింపఁగూడ దనియు స్మార్తుల యభిప్రాయము. అందుచే వారు శివాలయములలోని కొబ్బరి మొదలయినప్రసాదములఁగూడ భక్షింపరు. ఇట్లు శివునకు నైవేద్యము చేసినవస్తువు నన్యులు భక్షింపఁగూడ దన్నయూహ జనులకుఁ గల్గినది. దానిని ఖండనచేయుటకును, శివునకు నర్పింపనిది యేవస్తువును భక్షింపఁగూడ దని స్థాపించుటకును నీప్రకరణము వ్రాయఁబడినది. లింగధారులు లింగమునకు నైవేద్యము పెట్టనిది యేవస్తువు భుజింపరు. తుదకు మందుఁగూడ నైవేద్యము పెట్టి భుజింతురు. కొందఱి కింకొకనియమము కలదు. ఒక్కసారే కావలసినభోజనపదార్థములు వడ్డించుకొనియెదరు. రెండవసారి వడ్డించుకొనరు. నైవేద్యము పెట్టినపదార్థ మంతయు భుజింపవలయును. శివునకు నైవేద్య మైనపదార్థము లింగధార్హులు దప్ప యితరులు భుజింపరాదు. ఈయాచారముల కన్నింటికిని బైని చూపిన పద్యములలోని బోధయే మూలాధారము.

---

*ఆరాధ్యులలో నిప్పటికి నొకవిధముగ సూతకమును బాటింపరనియే చెప్పవచ్చును. వారు సూతకదినములలో నితరులనుండి విడిగానున్నను, ఆదినములలో సంధ్యావందన శివపూజాదికమును మానరు. ఎప్పటివలెనే చేసికొనియెదరు. స్త్రీలును రజస్వలలైన దినములలోను, పురిటిలోను శివపూజను జేసికొనియెదరు. ఇట్లేల యనియడుగ, యజ్ఞదీక్షితునకు నాశౌచమువచ్చిన యెడలఁ గర్మ విడువఁడు. అట్లే చేయవలయునని చెప్పుదురు.

భాషావిశేషములు.

ఈకావ్యము తెలుఁగువ్యాకరణము నతిక్రమింపక పూర్వకవిమార్గము నే యనుసరించి సలక్షణముగ వ్రాయఁబడిన దని చెప్పవచ్చును. ఈకవికిఁ బూర్వుఁడు వాఁ డని నిశ్చయముగఁ జెప్పుటకు వీలయినవాఁడు నన్నయయే. నన్నయ కావ్యమందలి లక్షణమును శబ్దజాలమును నీశతకమునందుఁ గానవచ్చుచున్నవి. అందువలన నాసంప్రదాయము పరంపరగా నీతనికాలమువఱకు వచ్చెనని మన మూహింపవచ్చును.

శబ్దవిశేషములు.

ఇట్లు మొత్తముమీఁదఁ బూర్వపద్ధతి నవలంబించినను నన్నయగ్రంథము నందుఁగాని తరువాతివారగు తిక్కనాదుల గ్రంథములలోఁగాని గానరాని భాషా విశేషములు కొన్ని యిందుఁ గానవచ్చుచున్నవి.

'అనాఁడు' అనుటకు 'అన్నఁడు' (౨౬౯), 'మలహానుఁడు' అనుటకు 'మలహా', (౪౧౫), అను మాఱురూపములు కానవచ్చుచున్నవి. పానలు (౪౬), బడరుఁడు (౨౬౦), పొసపోరు (౪౩౧-౨) అనుక్రొత్తశబ్దము లున్నవి. ఇందు 'పానలు' అనునది పాలకురికి సోమనాథుని గ్రంథములందును, ఇతర శైవగ్రంథములందును గానవచ్చును. 'బడరుఁడు' నన్నెచోడుని కుమారసంభవమం దున్నది. మూఁడవది పాలకురికి సోమనాథుని గ్రంథమునందుఁ గొంచెము మాఱురూపముతో నున్నది. ఈశబ్దముల యర్థములను గుఱించి లఘుటీకఁ జూడనగును. మొత్తముమీఁద నీశబ్దములను శైవగ్రంథకర్తలే విశేషముగ వాడుచున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. ఇంకను జిన్న విశేషములు లఘుటీకలోఁ జూడ నగును.

ప్రాసవిశేషములు.

మనపూర్వలాక్షణికు లెవ్వరును జెప్పనట్టిదియుఁ గర్ణాటభాషలో నొప్పు కొనఁబడినదియు మనపూర్వకావ్యములలో నరుదుగఁ గానవచ్చునదియు నగు నొకప్రాస మిందుఁ గానవచ్చుచున్నది. దీనిని 'వలపలగిలుకప్రాస' మనవచ్చును. ఒకసంయుక్తాక్షరమునందు మొదటిహల్లు రేఫగా నుండి రెండవది మఱియొక హల్లుగా నున్నప్పుడు నట్టిసంయుక్తాక్షరమునకును రేఫలేని రెండవయక్షరము నకును బ్రాసమైత్రి చెల్లును. ౩౧౭-వ పద్యముఁ జూడుఁడు. ఇందు, కర్మ, నిర్మాత, తమ్ములు, ఇమ్ములు అనుపదములలోని ద్వితీయాక్షరములు ప్రాసస్థానమునం దున్నవి. ౩౨౦-వ ౪౪౪-వ పద్యములలోను నిట్టిప్రాసమే కలదు. ఇది కర్ణాట సంప్రదాయము. ఇట్టిది యాంధ్రగ్రంథములలో గలదా యని విచారింపఁగా నీక్రిందిప్రయోగములు కానవచ్చినవి:—

1. క. ద్యూతక్రీడకుఁ గొండొక, నేతుఁ గం గపటమున నోర్వనిజనంబులు నా
చేతిధనమెల్లఁ గొని పరి, భూతియొనర్చినవిరక్తిపుట్టి వెడలితిఁ.

తిక్కన విరాట. ౧-౧౯౧.

2. ద్వి. బిజ్జలునకు వినిపింపఁగ నతఁడు, కజ్జ౯ మెంతేనియుఁ గలదు పొరాదు.

పా. సోమనాథుఁడు, బసవపురాణము పొడ్డలదేవుకథ.

3. భగు౯ం డంతకవాహినుల్ శరహతి౯ భంజించున ట్లిమ్మెయి౯
తగ౯ంగా రథపత్రముల్ విఱిగి వేదండాంకురానీకముల్
నుగ్గాడం భటకోరకంబు లలరె౯ నూత్నాశ్వపుష్పౌఘముల్
మ్రుగ్గింతు౯ బరసైన్యషణ్ణవనము౯ మద్బాణవర్షంబునన్.

నన్నెచోడ కుమారసంభవము ౧౧-౩౮.

4. క. ఎప్పుడుఁ దప్పులు వెదకెడు, నప్పురుషునిగొల్వఁగూడ దదియెట్లనిన౯
సర్పంబు పడగనీడను, గప్ప వసించినవిధంబు గదరాసుమతీ.

సుమతిశతకము.

ఈ 'వలపలగిలుక ప్రాసము' ఇటీవలి లాక్షణికులొప్పినది కాదు. కావున మూలగ్రంథములలోఁ బైని చూపినట్లు పాఠమున్నను, దాటాకులపై వ్రాయు లేఖకులును నిటీవలి పండితులును వానిని దిద్ది, నేతు౯ (నేర్తు౯ అను నర్థమందు), కజ్జము (కర్జమనునర్థమందు,) నుగ్గాడ౯ (నుగ్గుచేయుననునర్థమందు), మర్గింతు౯ (మ్రుగ్గింతున్ అను నర్థమందు), సప్పము (సర్పమనునర్థమందు), అనునూతనశబ్దములుగ మార్చి, యివి మహాకవిప్రయోగములు గనుక నీరూపములే సాధువు లని వాదించుచున్నారు. కాని యీశబ్దముల యీవిపరీతరూపముల నంగీకరించుటకంటె వీనికన్నింటికిని సమానమైన వలపలగిలుక ప్రాసమాకవుల కిష్టమని తలఁచుట లాఘవము గదా? భాషలో నాయా యొక్కొక తావునఁ దప్ప నీవిపరీతరూపములకు మఱియెచ్చటను బ్రయోగము కానరాదు. 'నేతు౯' అని విరాటపర్వమునందుఁ దప్ప భాషలో మఱియెచ్చటను గానరాదు. 'సప్ప' మని ప్రాకృతరూపము కలదుగాని యది తెనుఁగులోనికి రాలేదు. సుమతిశతకమునందుఁ దప్ప సప్ప మెచ్చట నగపడదు. ఇట్లే యితరశబ్దములను గుఱించియుఁ దెలిసికొనవలసినది. కావున నీశబ్దములవింత రూపము లాయాకవులకు సమ్మతము లని యనుకొనుటకంటెఁ బూర్వకవులకు నీకర్ణాటసంప్రదాయ మిష్టమనియే యెంచుట మంచిది. కాని చెవులకు నింపుగ లేనందునఁ గ్రమముగఁ ద్యజింపఁబడి యుండవచ్చును.

పండితమతము.

సంస్కృతపండితారాధ్యచరిత్రమును గర్ణాటభాషాంతరముతో మైసూరునందుఁ బ్రకటించిన శ్రీయుత కఱిబసవశాస్త్రిగారు పీఠికలో నిప్పుడు గుత్తిలో నున్న జంగమమఠమే పరంపరాగత మైనమల్లికార్జునపండితారాధ్యుని మఠమనియు, దానిని భిక్షావృత్తిమఠ మని కూడ ననియెద రనియు వ్రాసియున్నారు. కాని వా రందుకు నేమియు నాధారములు చూపియుండలేదు.

పండితారాధ్యుని మతము జంగమమత మెప్పటికిని గానేరదని నా తాత్పర్యము. ఏలయన మల్లికార్జునుఁడు బ్రాహ్మణత్వము వదలినవాఁడును గాఁడు, సన్న్యాసము పుచ్చుకొనినవాఁడును గాఁడు. జంగమమతమునకు నీరెండును నవశ్యకములు. పండితుని శివతత్త్వసారమువలన నాతనికి వేదప్రామాణ్యమునందు దృఢవిశ్వాసము కల దనియు, బ్రాహ్మణులయెడ భక్తి గల దనియు స్పష్టపడఁగలదు. ఈగ్రంథమందలి ౧౮, ౧౯, ౨౦, ౨౮, ౩౨, ౩౩, ౫౩, ౫౪, ౬౨, ౬౩, ౬౫, ౭౩, ౧౦౦, ౧౦౧, ౧౧౪-వ సంఖ్యలు గలపద్యములఁ జూడనగును. "భక్తిమీఁదివలపు బ్రాహ్మ్యంబుతోఁ బొత్తుఁ బాయలేను నేను బసవలింగ" యన్నయర్థ మీశతకమునందుఁ బాగుగఁ గనఁబడుచున్నది. కవి శివభక్తిమహిమయు వర్ణించియున్నాఁడు. వేదముల ప్రామాణ్యము నంగీకరించి యున్నాఁడు. ఇఁక నీతండు లింగైక్యముఁ జెందువఱకును గృహస్థుఁడుగ నుండెనే గాని సన్న్యాసి కాఁ డనినవిషయము పండితారాధ్యచరిత్రమువలననే స్పష్టము. ఈతఁడు వెల్లటూరిలో భార్యాపుత్రాదులతోఁ గూడ శివునిలింగమునందుఁ బ్రవేశించె నని పండితారాధ్యచరిత్రము నందున్నది. కావున నీతఁడు చివరవఱకు గృహస్థధర్మమునే యనుసరించుచుండె ననుట స్పష్టము. ఇంతియకాదీతనికి జుట్టు జందెము తీసి సన్న్యాసియగుట కిష్టము లేకయుండె నని ౫౪-వ పద్యమువలన స్పష్టము. అందు సన్న్యాసులను 'గతశిఖాగాయత్రీయజ్ఞోపవీత నాస్తికులు' అని నిందించియున్నాఁడు.

ఇదియుఁగాక, ఋాతనితరువాత నీతనిమతమును వ్యాప్తిచేసిన వారిది గృహస్థపీఠమే గాని సన్న్యాసపీఠము కా దనియు, నాపీఠస్థులు పండితునికుమారుఁడైన కేదారయ్యయొక్కయు, శిష్యుఁడైన దోనయ్యయొక్కయు సంతతివారనియు స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడియున్నది. కావున భిక్షావృత్తిమఠ మనఁబడు జంగమమఠమునకును బండితమఠమునకును సంబంధము లేనట్టు స్పష్టపడుచున్నది.

శ్రీశైలముమీఁద ౧౫-నశతాబ్దమునందు భిక్షావృత్తిమఠ మొకటి యుండెనని శాసనములవలనను శ్రీనాథుని శివరాత్రిమాహాత్మ్యము వలనను మన మెఱుఁగుదుము. శ్రీనాథుఁడు తనగ్రంథమును భిక్షావృత్తియతీంద్రుని యనుజ్ఞననుసరించి యతనిశిష్యునికంకితముగ వ్రాసెను. ఈకవియే పండితారాధ్యచరిత్రమును బద్యకావ్యముగ రచించె నన్నమాట మనము మఱచిపోరాదు. కావునఁ బండితారాధ్యులకును భిక్షావృత్తిమఠమునకును నేవిధమైన సంబంధ మున్నను శ్రీనాథుఁడు తనశివరాత్రిమాహాత్మ్యమునందుఁ జెప్పియుండును. అట్లాతఁడు చెప్పియుండలేదు.

కొ॥ వేం॥ లక్ష్మణరావు.

శ్రీరస్తు.

శివతత్త్వసారము.

కందపద్యములు.

ఉపోద్ఘాతము.*

శ్రీపతివాక్పతిముఖ్య[1]మ, హాపురుషులు [2]నెఱుఁగ నోప రతిసాధ్వస
వ్యాపార మైననీనిజ, రూపము నే నెట్టి దని [3]నిరూపింతు శివా. ౧

[4]ఒందఁగ శివునితత్త్వం, [5]బొందఁగ విజ్ఞాన మేక మజ మక్షరమా
నందం బనియెడుఁగాని య,చింతితముఁగ నిట్టి దనఁగ నేరవు [6]శ్రుతులున్.

ఇది గా దది గా దనియెడి, మొదలఁ బృథివ్యాదు లయినమూర్తుల నెల్లం
జదువుచు శివు నిన్నెఱుఁగక, వెదకుచునున్నవి సమస్త [7]వేదాంతములున్.

వాదేమి యనంతా నై, వేదా యను వేదములును [8]వివిధవిధములన్
వాదిడి వెదకెడి సన్నుమ, హా [9]దేవా నిన్నెఱుంగ [10]నన్యులతలమే. ౪

నీమూర్త్యాత్మల నీ వని, ప్రేమము తోఁ గొలుతు రెంతపెద్దలు నీత
త్త్వామేయమహిమ యెఱుఁగుట, సామాన్యము [11]గామిఁ జేసి సర్వానందా.

హరిసరసిజభవు లాదిగఁ, బరమమునీంద్రులకు నెఱుఁగ భర మగునీ కు
ర్భరభూరిమహిమ పొగడఁగ, నరు లెంతటివా రనాథనాథ మహేశా. ౬

స్తుతి నిజగుణకథనమునకు, నతిశయగుణకథన [12]మండ్రు రన్నిజగుణసం
గతి మున్నెఱుఁగక శివ భవ, దతిశయగుణకీర్తి సేయ నలవియె రుద్రా. ౭

స్తుతియును నిందయు లోక, త్రితయంబున నీకు [13]లేమి తెల్లం బగుటన్
మతిఁ దమకుఁ గృతార్థత్వ, ప్రతిపత్తికి మిమ్ము జనులు [14]ప్రణుతింతు రజా.

ఓడక నినుఁ బొగడఁగ నా, యీడగుఁ గాదని తలంప కే [15]వేమఱు నై
చూడవె పొగడెద [16]ననియెద, వేడుక కారణముగాఁగ వె[ఱ]వక రుద్రా.

---

* ఉపోద్ఘాతము మొదలయినశీర్షికలు (headings) మూలమందు లేవు. విషయబోధ సులభముగ నగుటకై మాచే నేర్పఱుపఁబడినవి.

1. ము. 2. నెఱఁగ. 3. నిరూపఁబు. 4. ఒఁద్దంగ శివునితత్త్వం అంతటను 'తత్త్వ' శబ్ద మిట్లే ద్విత్వశూన్యముగా నున్నది. 5. బంద్దఁగ. 6. శ్రుతులు నా. 7. వేదాస్తములూ. 8. యువిధవిరములన్. 9. దేవా యనిన్నెరుంగక. 10. నన్యేఁ దలవే. 11. గాఁగం జేసి. 12 మండ్రుఅన్నిజ. 13. లేమిం దెల్లం. 14. బ్రణుతింతు. 15 వేదురునై. 16. ననియెదు.

నే నొకనికృష్టమనుజుఁడ, మానసవచనాతిదూర [1]మహనీయమహ
త్త్వానంద నిన్నుఁ బొగడఁగ, నే నెంతటివాఁడ సురమునీంద్ర వరేణ్యా.
పన్నగ లజ్జింపక శివ, ని న్నేఁ బొగడెద నఁటంగ నేర్తునె దేవా
విన్నపము వినుము సకలజ, గన్నాథ యనాథనాథ కరుణాంబునిధీ. ౧౧
దురితహర మనియు శుభములు, దొరకొను ననియును దలంచి గరితారి భవ
చ్చరణాబ్జభక్తిలలనా, పరవశభావమున నిన్నుఁ బ్రణుతింతు శివా. ౧౨
గతదేహేంద్రియ [2]నిత్య, స్వతంత్ర సర్వజ్ఞ విమల సర్వగతైకా
ప్రతిమసదానందాత్మక, మతిసూక్ష్మము నీస్వరూప మతిలోక శివా. ౧౩
సర్వేశ్వర షట్త్రింశ, త్పర్వోర్వఁగతజగత్ప్రభవహేతుజగ
న్నిర్వాణసోమరూప మ, ఖర్వమహత్త్వంబుఁ బొగడఁ గడు నరిది శివా.
సరసిజభవసరసిరుహా, దరులకు నటమీఁదిమూఁడు దా [3]నధికము ము
వ్వురు నియమకారులవ్వా, రరిదిజగత్కర్త లాఘ్యుఁ తి [4]మహిమలజా.
శ్రీమత్సదాశివేశ్వర, నామ భవద్ధామముల మనంబునఁ దలఁపం
గా మ(తి)వాక్కునఁ [5]బొగడం, గా మా కలవియె సమస్తకామాతీతా.
సర్వేశ్వర కావున భవ, దర్వాచీనస్వరూపుఁ డనఁదగు (శ్రీ)మ
త్పర్వతపుత్రీపతి మ, ద్దివ్యభవము శక్తి[కొలఁదిఁ] గీర్తింతు శివా. ౧౭
జయ మగు వేదంబులకును, జయ మగుఁ బంచాక్షరికిని జయమగు నిటలా
శ్రయ మగుభసితంబునకును, జయ మగు మాహేశ్వరులకు సంతతము శివా.
జయ మగు శివమార్గమునకు, జయ మగు శివసంహితలకు జయ మగుఁ గ్రీడా
మయు లగుప్రమథగణములకు, జయ మగు వేదాదిధర్మచరితులకు శివా. ౧౯
శివ మగు ధార్మికనృపులకు, శివ మగు గోబ్రాహ్మణులకు శివ మగు మఱియున్
శివనిందావిరహితు లగు, భువనత్రయజనుల కెల్లఁ బుణ్యంబు హరా. ౨౦

— ॥ పశుపాశపతిజ్ఞానము. ॥ —

జ్ఞానము పశుపాశపతి, జ్ఞానమ [6]యని యల్లె(యు)ంగఁ జాలనిజడు ల
జ్ఞానులు వారల తత్త్వ, జ్ఞానము లజ్ఞానములు విచారింప శివా. ౨౧
పతి రుద్రుఁడు పశువుల కని, శ్రుతి చెప్పుచునునికిఁ జేసి రుద్రుఁడు పతి త
క్కితరులు పశువులు పొమ్మని, మతిలో నె(తి)ఁగిరి శ్రుతిప్రమాణమున శివా.

1. మహనీయమహాత్మా. 2. నిత్యా. 3 నధికములు 4. మహము. 5. బొగడఁగ మాకలవియె 6. యని.

పూని యతద్గుణసంవి,జ్ఞానబహుప్రహిమా న్వుఁ జనుదెంచిన [1]యణ్
మానితమష్టితత్త్వగు, పానూసనమాస మెఱుఁగ రజ్జువు రుద్రా. 23

జీవు లనేకులు పశువులు, భావింపఁగఁ బ్రకృతివికృతిబంధము పాశం
[2]బావృతము లనం బశువులు, నీ వారెంటికిని బతివి [3]నిరుపమ మహిమా. 24

పశుపతియ పాశములఁ దన, పశువులకును బంధమోక్షపద్ధతి సేయం
గుశలుఁడు గాకవి యొరులకు, [4]వశవర్తులె నేర్పుగలదె వారికి రుద్రా. 25

పశువులఁట జీవరాసులు, పశుపాశంబులకు నీ[వ]పతివఁట శివ నీ
వ శరణ్య మనం బశువు,ర్వశభవపాశములు తెగకవచ్చునె యొరుల్. 26

బ్రహ్మోక్తసమస్తహరి, బ్రహ్మాదిపిపీలికాంతపశువుల కెల్లన్
బ్రహ్మోపేంద్ర[య]శోహర, బ్రహ్మేశ్వర రుద్ర నీవ [5]పతి వశిలోకా. 27

వేదోక్తమార్గమున న, త్యాదరము[న] నిన్నుఁ గొలిచి యప్పశువులు నీ
చే [6]దేహపాశబాధ, చ్ఛేదంబున ముక్తు లగుట సిద్ధము రుద్రా. 28

గోశతికృతమున భవపా, శాపేతము లైనపశువులట్ల భవ[త్]పా
శాపేతు లైనపశువులు, ప్రాపింతురు మోక్షసుఖము పశుపతి నీచేన్. 29

త్రిమలకృతదుఃఖసంసా, రమహాబ్ధివిమగ్నజీవరాసులు నీ[7]యు
త్తమకారుణ్యవశంబున, విముక్తులై నీవెపోలె వెలుఁగుదురు శివా. 30

— అద్వైతమత ఖండనము —

జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృని, దానత్రయమున [8]నబాధితప్రత్యయ మై
నానాగతి నవగత మగుఁ, గాన జగద్భేద మెన్నఁగా సిద్ధ మజా. 31

భేదము దృష్టాదృష్టని, పాదక మై వైదికోక్తఫలదర్శనసం
పాదనసమర్థ మగుటను, భేద మదర్శనము ప్రమితిపిండితము శివా. 32

భేదము సిద్ధంబగుట వి, భేదకసిద్ధి [9]యగుఁ దద్విభేదకసిద్ధిన్
వేదోక్తకర్మదశలం, దాదర మగుఁ దత్ఫలప్రదారాధ్యగతిన్. 33

ఆరాధ్యుఁ డైనయీశ్వరు, [10]నారాధించుటయ స్వర్గ మపవర్గము ధా
త్రీరాజ్యాదిసుఖంబులు, భోగములఁ గర్మానురూపముల జనుల కగున్. 34

---

1 యన్. 2. బావృతసంబశువులు. 3. నిరుపమహిమా. 4. పశువర్తులె. 5 పశుపతిలోకా. 6 దేహపాశబంధచ్ఛేదంభవముముక్తులగుట. 7. వృత్తిమ. 8. సబాధిత. 9 యగుదు. 10. నారాధించుటయుయ.

ప్రత్యక్షజగద్భేదము, సత్యంబై తోఁచుచుండు శబ్దంబునఁ ద
త్ప్రత్యక్షబాధ యగు నని, యత్యనుచితవృత్తి ననుతు రద్వైతు లజా. ౩౫
అమరఁగఁ బ్రపంచ[1]మిథ్యా, త్వము చెప్పెడువాది మున్ను దానికి సద్భా
వము దా నెఱుఁగక [2]మిథ్యా, త్వ మనాశ్రయమెట్లు చెప్పఁదలపోయుశివా.
మాయముచేత గృహీతము, గాని [3]ప్రపంచ మ్మె(ఱు)ఁగఁ గడుసుగటు మా
[4]మాయగృహీతము తథ్యము, తా నెన్నఁడు మిథ్యగాదు తలఁపోయు శివా.
[5]ఉత్తరసుక్తిజ్ఞానని, వృత్తం బగుసుక్తిరజతవేదనముక్రియఁ బ్రా
వృత్తజగద్భేదము చెడ, సత్తత సద్వైతు లెన్న రస్రు మాహేశా ౩౮
నిర్వచనీయము లేక యు, నిర్వచనీయంబు గలదె నిర్వచనీయా
నిర్వచనీయోత్పత్తిన, సర్వాద్వైతంబు చెడదె సర్వానందా. ౩౯
జీవుఁడు శివుఁ డనువాక్యము, భావింపఁగ నైక్యమునకుఁ బ్రతిపాదకమే
జీవుఁడు నిరుపమభృత్యుఁడు, గావున నివాఁడు వేఱు గాదనుట శివా. ౪౦
జీవునకు బంధమోక్షద, శావస్థలు గలవు నీకు నవి లేవగుటన్
జీవునకు నీకు నైక్యము, భావించుట ముఖ్యవృత్తి [6]బాధకము శివా. ౪౧
పరమేశ్వర నీకును మ(ఱి), పరమాత్మలైన పశుజీవుల కం
తరము మహాధాత్రీధర, పరమాణుల[య]ంతరంబు భావింప శివా. ౪౨
ఆత్మ నిరాకారుఁ డని, యాత్మను (ఱి) నెంచి జగదుపాదానముగా
నాత్మయబుద్ధిఁ జెప్పెడి, [7]నూత్నాద్వైతులు విమోహితాత్ములు రుద్రా.
నూతయు మాయము మేయము, భూతిక మిథ్యయని పల్కు [8]పాతకు లాత్మా
ద్వైతులు ప్రమాణశూన్యులు, నీతిమె(ఱు)ఁగరు రె తత్త్వనిర్ణయము శివా.
తనకంటె వే(ఱొ) యీశ్వరుఁ, డన లేఁడని పలుకునట్టి యద్వైతిపమూ
ఢునకు[ను] లోకాయతునకు, వినఁగా భేదమ్ము గలదె విష్ణువరేణ్యా. ౪౫
ఏన పరమేశ్వరుఁడ న, జ్ఞానంబున నిన్ను నెఱుఁగఁజాలన యనువి
జ్ఞానవిహీనాత్ముల[చెడు], పాలు వోవిడిచి నిన్నె [9]భజియింతు శివా. ౪౬
జ్ఞానస్వరూపుఁ డీశ్వరుఁ, డేసి వితర్కింప నట్టియీశ్వరునకు న
జ్ఞానము దోంకొన దని తా, గ్రాణం[బడి] యేల సేయ రద్వైతు లజా.
తా౦ద్వైతులు నచ్చి, ప్రాణసర్వజ్ఞసర్వగతనిత్యనిరా
కారుఁ డని చెప్పి వెండి యు, కారణము యవిద్య నీకుఁ గల్పింతు రజా.

---

1. మిథ్యాత్వము. 2. మిథ్యాత్వ. 3. ప్రపంచమెఱుంగగడుసుగటుమగు. 4. మాయాహిత
ముతము. 5 ఉత్తమ. 6. పాతకము. 7. నాస్త్యాద్వైతమతులు. 8. పాపకులు. 9. భజింతు,

కల దనినోపక లే దని, పలుకఁగ నేరకయు మూకబధిరులక్రియ ని
ష్ఠుల నద్వైతులు తమలో, పల [1]వగతురు భువనభిన్నభావమున శివా.
ఆరాధ్యుం డారాధకుఁ, డారాధక మనఁగ లేని యద్వైతమురా
చారకృతసర్వకర్మా, కారస్థితి నేమి సేయఁగావచ్చు శివా. ౫౦
పాతకము సకలనాస్తిక, జాతనివాసంబు సర్వసంకర మాత్మా
ద్వైతం బనఁగా జగమున, త్పాతము దొరకొనునె యిట్లు [2]పరమానందా ౫౧
నిత్యమహాజనదూష్యము, ప్రత్యక్షాదిప్రమాణబాధాబాహ్యం
బత్యనుచిత మద్వైతము, కృత్యాకృత్యాదిశూన్యకీటకము శివా. ౫౨
[3]అద్వైతమ్ము పురాతన, విద్వన్మునివరుల కెల్ల విద్విష్టము సా
క్షాద్వేదోక్తము గామిని, [4]సద్విద్వద్వైతులకు నసహ్యంబు శివా. ౫౩

ప్రాజ్ఞులు వేదజ్ఞులు లో, కజ్ఞులు చేకొండ్రె [5]గతశిఖాగాయత్రి
యజ్ఞోపవీతనాస్తికు, లజ్ఞులు చేకొంద్రుగాక [6]యద్వైత మజా. ౫౪
స్వేచ్ఛాచారులు మిథ్యా, విచ్ఛేదనవేదశాస్త్రవిప్లవవాదుల్
ప్రచ్ఛన్నదోషు లజ్ఞు, నాచ్ఛాదితనష్టచిత్తు లద్వైతు లజా. ౫౫
కమలాక్షకమలగర్భ, ప్రముఖాఖిలసురులు మునులుఁ బాశుపతులు భ
స్మమయాంగజటాధరు, ష్టు [7]మాలికాధరుల కాని కా రద్వైతుల్. ౫౬
[8]పాతకయుధేష్టనిష్ట, వ్రాతజగద్విప్లవంభవాదము కా క
ద్వైతము శిష్టన్నాతిగ్రు, హీ[ను] కలికాలకలుష హేతువ కాదే. ౫౭
ము న్నద్వైతివ్యమో, హోన్నతి[సి] సన్త్యమూఢుఁ డుష్ట్రం బయ్యెన్
మన్నింపక ధూర్జటి నను, [9]యొన్న స్వరయ్య సంస్కేశ్వరు చేతన్. ౫౮
ప్రీతిం దన [10]కూఁతును ని, ద్వైతమహామోహయుక్తి వన[జ]జుఁ డతికా
మాతురుఁడై తెల్లఁడె పి, ఖ్యాతిన్మృగ వ్యాధరుద్రకరశరనిహతిన్. ౫౯
వెండియు నభేదమతిఁ [11]గన, కాండజుఁ డీశ్వరుఁడ నేన యనవుడు సద్యః
ఖండితపంచమశిరమును, [12]యండ బుగఁ జేసెఁ గాలరుద్రుం డతనిన్. ౬౦
ముందటిజలజాసనతి, న్నిందనులన చెప్పనేల నాస్తిక్యముపై
నొంద(ఱు) సెడ రద్వైతులు, గొందలమున దప్పబోధకులిసితస్మృతిన్. ౬౧

1. వగుతురు 2. సర్వానందా. 3. అద్వైతము. 4. సద్విదియద్వైతులకు. 5. గతిశిఖా. 6. యద్వైతులజా. 7. మాలికాధరులటనాద్వైతుల్. 8. పాతకియదెష్ట. 9. యెన్నంవిసరయ్య. 10. కూంతునవంద్వైతమోహోక్తి. 11. గనకాండజుఁడీశ్వరుండున 12. ఖుండంబు.

నీయైశ్వర్యాద్వైతము, నీయద్వైత మని దుర్నీతులు కొంద(ఱ్)
పాయక వేదాంతాభి, ప్రాయము(ఁ) గడు(ఁ) దప్పు(ఁ)జెప్పి కరియింతు రజా.

సర్వము నీ [1]యాధీన్యము, సర్వేశ్వర కాన గుణవిచారితవృత్తిన్
సర్వంబు నీవ యను శ్రుతి, నిర్వాహము(ఁ) బొందనేర్చు నిత్యానందా. ౬౩

[2]అద్వైతైకస్థితి నీ, యద్వైతము కాన యీశ్వరాద్వైతము స
ర్వాద్వైత మనఁగ వే(ఱు) జ, గద్విపరీతమగు[తత్త్వ]గతి గలదె శివా. ౬౪

ఇది గా దని శ్రుతి చెప్పిన, నది గ్రమ్మ(ఱ) నీస్వరూప మని చెప్పెడిమ
ర్తను లగుమాయావాదుల, చదువులు వోవిడిచి నిన్నె చదివెద రుద్రా.

మాయావాదులముంద(ఱ), మాయావాదులకు వారిమార్గము [3]గీడి
స్సి యని యెల్లక రోసి శి, వాయనమో [4]యనుచు నిన్నె వలగొందు శివా.

— జగత్కర్తృత్వ విచారము —

ఏ [5]నిశ్చయకరుఁడను నీ, శానుఁడు నాస్వామి యనుచు సంతతము[ను] [6]సం
త్రాణగతి స్వామిభృత్య, జ్ఞానంబున నిన్నె కొల్తు సర్వానందా. ౬౭

క్షణిక మచేతన మది ని[7], ర్గుణము జగత్కార్యకరణకుశ[లం] బగునే
గణనాతీతమహాగుణ, గణకృత్యాదిహీన మైనకర్మము గలదే. ౬౮

ఇటికింప నచేతనములు, పరమేశ్వర మ(ఱి)ప్రధానపరమాణ్వాదుల్
పురుషుఁడు [8]చేతనుఁ డయ్యును, గర మజ్ఞుఁడుగాన(ఁ) గర్త గాఁజాలఁ డజా.

అవయవయుతములు గావున, [9]నవ[ని]ప్రముఖంబు లగుమహాభూతంబుల్
వివిధవిచిత్ర విచారణ, నవశ్యమును గార్యములు మహామహిమ శివా. ౭౦

శ్రీనాథవంద్య కర్తృని, హీనంబ య్యున్న కార్య మెందును గలదే
కాన జగత్కార్యమునకు, గానప్రియ నీవ యాదికర్తవు రుద్రా. ౭౧

కర్త మఱి తని కర్తయుఁ, గర్తాధీనుఁ డని [10]విడిచి కర్తల మొదలం
గర్తఫలదాయి నిన్నును, కర్త్రాధీనస్వతంత్రు(ఁ) గని కొలుతు శివా. ౭౨

శ్రుతిబాహ్యంబులు గావున, సతతంబును జైనబౌద్ధచార్వాకులదు
ర్మతములు పట్టక పట్టితి, శ్రుతిసారభవత్పథంబు సుమతి మహేశా. ౭౩

---

1. యాధీనము. 2 అద్వైతైక్యస్థితినదినీ. 3. గిడిస్సి. 4. వనుచు. 5. నిశ్చయవరుండనీచా. 6. సంత్రాన. 7. నీగుణము. 8. సేతనుండు. 9. నవప్రముఖంబు. 10. విడచి.

కమలజకమలోదరరు, ద్ర[1]మహేశ్వర శాంత్యతీతతత్త్వాధిపతీ
ప్రముఖోర్ధ్వబిందునాద, క్రమతత్త్వా నిన్ను[నెట్లు]గని కొల్తుశివా. ౨౪

నె(అ)సినగురుప్రసాదము, వ(అ)లఁగ జగదేకసకలవల్లభుఁ డాదిం
గ(అ)కంఠుఁడవేల్పని ని, న్నె(జె)ఁగితినీమహిమ[2]యె(ఱు)ఁగనేమియురుద్రా.

అండంబులు గావింపను, [3]వెండియు బ్రతికింపఁ జె(ఱు)ప విష్ణ్వాదులు ను
ద్దండితశక్తిసమేతులు, చండీశ్వరవరద నీప్రసాదమున శివా ౨౬

కీర్తింపఁగ లోకములకు(ఁ), గర్తలు విష్ణ్వాదు[4]లయ్యుఁ గా రాదిమహా
కర్త భవత్ప్రేరితులై, వర్తిల్లుట గారణముగ వారలు రుద్రా. ౨౭

నారాయణామల[5]కసం, సారిత్వము వెల్ల మెల్లశాస్త్రంబులఁ ద
త్కారణమునఁ దత్కృతము వి, చారింప భవత్కృతంబు సర్వానందా. ౨౮

ఆర్యేశ్వర తమచేసెడి, కార్యములం వెల్లవారుఁ గర్తలు గారే
కార్యకరణత్వమాత్ర న, వార్యజగత్కర్త లనఁగవచ్చునె వారిన్. ౨౯

తన తెగినతలయు [6]మడిసిన, తనయునిఁ బుట్టింపఁ గావఁ దా రోపనియా
వనజాసనకేశవులకు, జననస్థితికర్తృతాదిశక్తులు గలవే. ౩౦

—। భవాదిశబ్ద విపృతి ।—

ప్రవితతషట్త్రింశత్త, త్త్వవితానంబులకు నుద్భవస్థానం బై
నివుడురజోగుణసంగతి, భవుఁ డనునామంబు నీకుఁ బరఁగు మహేశా. ౩౧

మడియిల్లుతత్త్వముల వెను, బడక నిజాజ్ఞాప్రశస్తి భావింపఁగఁ [7]జొ
ప్పడుసాత్త్వికగుణసంగతి, మృడుఁ డనునామంబు నీకు మేలిల్లు శివా. ౩౨

పరపగుతత్త్వములుఁ జరా, చరవితతులు సంహరింపఁ జాలినయతిభీ
కరతామసగుణసంగతి, హరుఁ డను నామంబు నీకు నమరు మహేశా. ౩౩

పరమస్వతంత్ర నిర్మల, పరమానందాత్మ పరమభట్టారక ని
స్తర [ని]స్త్రైగుణ్యమహా, త్తర [8]రూపమ్మున శివాభిధానం బయ్యెన్. ౩౪

—। జగత్కర్తృలక్షణము. ।—

పరమస్వతన్త్రుఁడై య, క్షరుఁడై సర్వజ్ఞుఁడై [9]వికారరహితుఁ డై
కరుణాకరుఁడై స్థిరుఁడై, వరద జగత్కర్త యుండవలదె మహేశా. ౩౫

పరివిస్రుతసచరాచర, భరితానేకాండ మగుప్రపంచంబులకుం
బరమస్వతంత్ర శంకర, కరుణాకర నీవ యాదికర్తవు రుద్రా. ౩౬

1. మేశ్వరశాంతాతీతతత్వాదపతీ 2. యరుంగ. 3. వెండియుంబ్రతిష్ఠింప. 4. లంయ్యు. 5. కసంసారత్వము. 6. మడసిన. 7. జొబ్బడు. 8. రూపమున. 9. వికారుండై.

భువనోత్పత్తిస్థితి[1]లయ, వివిధవ్యాపారముఖ్యవిభుఁడవు పశుబం
ధవిమోక్షదక్షుఁడవు స, ర్వ[2]వరప్రదుఁడవు [ను] నీవ రాజాభరణా. ౮౭

పరమాత్మ పరబ్రహ్మము, పరమేశ్వరుఁ డనఁగ నామపర్యాయంబుల్
హరునికివి మ(తి)[యుఁ]దత్త్వాం, తర వాచకము లనిపలుకఁ దగదుమహేశా.

పరమాత్మ పరబ్రహ్మము, పరమేశ్వరుఁ డనఁగ హరియు బ్రహ్మయును బరా
పరవిభులు గారు శాస్త్రము, లరయఁగ జీవాత్ములగుట నంద(ఱు) రుద్రా.

పరశబ్దాంబున కర్థం, బరయఁగ నుత్కర్ష[3]మునుం రయ్యుత్కర్షం
బారులకుఁ గలుగునె శివ నీ, కరణి మహాదేవుఁ డొరుఁడు గలఁడే జగతిన్.

ఖరకరపద్మజరుద్రాం, బుజహరోదరముఖ్యదివిజపుంగవసచరా
చరభూతనికరపంచా, నరణాంబులు గొల్వ నుంగనువాఁడవు రుద్రా. ౯౧

ఏమని చెప్పుదు శంకర, నీమహిమాడంబరంబు నిఖిలాండ
స్తోమములుఁ బ్రకృతి నీయి, చ్ఛామాత్రను బుట్టుచుండు యణుమాత్రములై.

త్రిమలములును రాగద్వే, షములును [జన్మంబు] గర్భసంస్కారంబుల్
గమనాగమనాదులు నను, సమస్తమును లేవు నీకుఁ జంద్రాభరణా. ౯౩

[4]పతిసదృశాధికతాప, త్రితయాగుణత్రితయజన్మమృతిసుఖదుఃఖ
క్షుతనృతబంధ[న]మోక్ష, స్తుతినిందాదులును లేవు ధూర్జటి నీకున్. ౯౪

ఓలిన దేవ యవిద్యా, కాలకళానియతి వికృతికార్యాకార్యా
శీలాబాంధవబాంధవ, మాలబంధములు లేవు మతి నీకు శివా. ౯౫

అంచితమతి నెవ్వరు ని, ర్మించిరె గుంచితసుకలు పవృత్త్యాదికళా
పంచకసంచితమైనప్ర, పంచము నీయట్ల హృద్ర పరమానన్దా. ౯౬

[5]వేదాద్యష్టాదశవి, ద్యానిమహాకర్త నీమహత్త్వము వొగడన్
శ్రీదయితావల్లభ వా, ణీదయితావల్లభులు [ను] నేరరు రుద్రా. ౯౭

స్వర్గాపవర్గసుఖము ని, రర్గళసామ్రాజ్యసుఖము నాత్మజవిద్యా
వర్గాదిలోకసుఖములు, భర్గ భవత్పాదభక్తిఫలములు రుద్రా. ౯౮

—॥ శివభక్తి వివరణము. ॥—

ఒక్కండీశ్వరుఁ డని మది, నిక్కముగా నెఱిఁగి భక్తినిష్ఠావృత్తిన్
మ్రుక్కంటి నిన్నుఁ గొలిచినఁ, దిక్కక దొ(ర)కవె సమస్తదివ్యసుఖంబుల్. ౯౯

1. విలయ. 2. పరప్రదుఁడవు. 3. మంద్రయయ్యుత్కర్ష. 4. పతిసదృశాదిక.
5. వేదాదష్టా.

భక్తి నినుఁ గొలుచవలయును, భక్తియు ధర్మువునఁ గాని ప్రభవింప దతి
వ్యక్తముగ [1]ధర్మువును వే, దోక్తముగ [2]నెఱుంగవలయుఁ దుదిని మహేశా.
వేదోక్తసదాచారా, పాదనమున నెగడునట్టిపశువులకుఁ బురా
పాదితదురితక్షయ మై, యాపరమున ధర్మ మధిక మగు నీశానా. ౧౦౧
ధర్మాధిక్యంబున నలి, నిర్మలబోధయు విరక్తిసిద్ధయు(ఁ) గలయ[3]
క్కర్ములకు నీప్రసాదము, పేర్మిని శివభక్తి పుట్టుఁ బ్రకృభావమునన్. ౧౦౨
శివభక్తి సకలధర్మ, ప్రవరమహాధర్మమగుటఁ బరికింపఁగ భా
గ్యవిహీనులగు[దు]రాత్ముల, కవశ్యమును సంభవింప దటిలోక శివా. ౧౦౩
మానితశివభక్తి [4]శివ, జ్ఞానధ్యానముల నీప్రసాదాతిశయా
నూనతఁ గర్మక్షయ మై, యానందప్రాప్తి ముక్తుఁ డగు మను[జు]ఁ డజా. ౧౦౪
నరసుర[5]తిర్యక్సచరా, చరజీవుల కెల్ల భక్తిసంభావన నీ
కరుణ ప్రధానము ముక్తికి, [6]వరుసన యన లేదు భావ[7]వశ్యుఁడ వగుటన్.
నరకస్థులు స్వర్గస్థులు, నర[8]తిర్యగ్గర్భయోనవనస్థాదిపశూ
త్కరములు భవత్ప్రసాద, స్ఫురణము [9]దొరకొనుచు ముక్తిఁ బొందుదురు శివా.
అరుదుగ భవత్ప్రసాదము, దొరకొను శివభక్తి(ఁ) గాన దుస్తరభవని
ష్ఠురదుఃఖసముద్ర[స]ము, త్తరణవహిత్రంబు భక్తి [10]దానయ్యె శివా. ౧౦౫
నియత మగుసకలపుణ్య, క్రియ లెల్లను భావశుద్ధకిని హేతువు ల
క్షయభాతి భావశుద్ధియుఁ, గ్రియగొన నీపాదభక్తికిని హేతు వజా. ౧౦౬
అతిగుహ్యంబులకంటెను, నతిగుహ్యతరంబు శివునియందులభక్తి [ప్రీతిన్.
స్థితి యని [11]మోహాస్థులు వృథ, మతిఁ గొలుతురు దేవ నిన్ను మనుజులు
జలజాసనాచ్యుతాద్యమ, రులకును [నిదియిట్టి దని]నిరూపింప[ఁగ]న
గ్గల మగునీనిజరూపము(ఁ), దొలఁగక నీభక్తు లె(ఱు)ఁగుదురు సర్వజ్ఞా. ౧౧౦
వసుమతి(ఁ) జిత్రము జితచి, త్తసంభవా ''నకర్మణా నతపసా నజపై
ర్నసమాధిభి''[12]రవ్యయ నీ, యసదృశభక్తికినిఁ బ్రియుఁడ వగు దీశానా. ౧౧౧
వేయేమి [13]తోడఁ బలుకుదు, పాయక నినుఁ గొలుచునచలభక్తునిఁ గని [14]య
య్యా యని పిలిచినసంబికి, నో యని యెలుఁగీవే తొల్లి యురగాభరణా.

---

1. ధర్మువున. 2. నెఱుంగ. 3. యక్కర్ములునీకుంబ్రసాదము. 4. శివాధ్యానజ్ఞానములు నీప్రసాదితిశయానూనంత్కర్మక్షయమై. 5. తిర్యక్. 6 వరుసనయెన. 7. వశ్యుండవగు. 8. తిర్యగ. 9. దొరకొనుండు. 10. దానయ్యె. 11. మోహాస్థుల. 12. రవ్యయ. 13. దోడ. 14. యాయ్యాయని......యఱఁగీవె.

శివభక్తి లేక చేసిన, వివిధాధ్వరముఖ్యసకలవేద[1]పురాణా
దివిహితకర్మవితానము, లవి యెల్లను నిష్ఫలంబు లగు నీశానా. ౧౧౩
భక్తియ [2]ముక్తి తెరువు వి, ధ్యుక్తముగ నమేయ[3]ప్రియచతుర్వేదా "మ
ద్భక్తశ్ళ్వపచో"యను నా, సూక్తి ప్రధానమ్ముగాఁ బఠూత్తముల కజా. ౧౧౪

భక్తుల మహిమ.

కానునది [4]భక్తునిచేతన, ధన మతనిక యిచ్చునదియు [5]"తస్మై దేయం"
బనియును, "తస్మాద్గ్రాహ్యం", బనియును గల దనిరి వేదభక్తివిధిజ్ఞుల్.
కథ లేటికి "సచపూజ్యో, యథాహ్యహ"[6]మ్మనినవిధి యథార్థముగా మ
న్మథమర్దన నీభక్తులఁ, బ్రథితంబుగ నీవ కాఁగ భావింతు శివా. ౧౧౬
అతిమూఢుం డతిపతితుఁడు, నతి[7]దుర్జనుఁ డనఁగవలవ దతిశయభక్తి
స్థితి నగడు నేని నాతం, డతిపండితుఁ డతిపవిత్రుఁ డతిసుజనుఁ డజా. ౧౧౭
అనయము [8]రుద్రాక్షవిభూ, తినియుక్తులయింట్లదిక్కు దెసఁబోవకుఁడో
యని చాటించునుఁ గాలుఁడు, తనపురి శివశాసనుండు ధన్యుం డగుటన్.
బండేమి భక్తిసంగతి(ఁ), జండాలుండైన భూతిశాసనధరుఁ డై
యుండినఁ బూజ్యుఁడె యతనిన్, బంకనఁగాఁ జనదు భక్తియోగమున శివా.
విను పరుసవేది సోఁకిన, యినుము క్రియ న్నిన్నుఁగొలిచి [9]యెవ్వండైనం [టన్.
ద్రినయన యుత్తముఁడనఁబడు(ఁ), [10]బొనరఁగ శివభక్తుఁ డగ్రపూజ్యుండగు
అవిచారంబున నెప్పుడు, శివశాసనపూజనంబు సేయఁగవలయున్
శివభక్తులఁ గని జాత్యా, ది[11]విచారము విడువవలయు దృఢభక్తిమెయిన్.
తెవులు[ను] [12]లేమియు భయమును, శివభక్తుల కైనయెడలఁ జేకొని రక్షిం
పవలయుఁ బ్రియములుసేయఁగ, నవశ్యము[నువలయు] వారి కాత్మవిధమునన్.
శివశాసనపూజనమున, శివుఁ డెంతయుఁ బ్రీతుఁ డగుట(ఁ)జేసి శివప్రీ
తివిధానము గారణముగ, శివశాసనపూజనంబు సేయఁగవలయున్. ౧౨౩
శివలాంఛనధరుఁ డగుమా, నవుఁ గనుఁగొని మునిఁగి లేచినవిధమునం జి
త్తవికాస మడర సత్క్రియ, లవశ్యమునుఁ జేయవలయు నతిలోక శివా. ౧౨౪
శివశాసనుఁ డగురుద్రా, క్షవిభూతిదృఢాంగుఁ జూచి సన్నతి సాక్షా
చ్ఛివుఁ డనునదియ విచారము, [13]శివునాజ్ఞయు నగుట శాస్త్రసిద్ధంబగుటన్.

---

1. పురాణోక్తవిహిత. 2. ముక్తికిం దెరువు. 3. ప్రియచతుర్వేదమద్భక్తశ్ళ్వపచోయనిన సూక్తిం బ్రధానముగ. 4. భక్తిని. 5. తస్మైదేయంబనియాదరో గ్రాహ్యం. 6. హంబనియనిన. 7. దుర్జయుండు. 8. రుద్రాక్షా. 9. యెవ్వండైనన్. 10. బొనరంగ. 11. విచారములు. 12. లేమిని. 13. సివాజ్ఞాయనుట.

కులవిద్యాచారాదులు, దలఁపక నీవలనిభక్తితాత్పర్య మెసం
గలమానవుఁడు సమస్తముఁ, గలవాఁ డనిపూజ సేయఁగావలయు శివా.

ధరణిఁ గులరూపవిద్యల(ఁ), బర(ఁ)గి భవద్భక్తి లేసిపాలసుఁడు గడుం
బరిమళములేనికుసుమము,గర మొప్పనిభంగి(ఁ)గొ(ఱ)యుఁగాఁడుమహేశా.

ధర నెట్టివాని కనిమొన, బిరుదునక జయంబుగాక పి(ఱి)ఁదికిఁ గలదే
హర నీభక్తిని దుస్తర, [1]దురితంబులు దొలఁగుఁగాక తొలఁగునె [2]యొంటన్.

జాత్యాదిసూతకంబులు, హత్యాదిసమస్తపాతకాదులు శివ నీ
భృత్యులఁ బొందునె జలములు, నిత్యస్థితిఁ బొంద నేర్చునే జలజములన్.

ఎట్టికడుఁగీడుఁగులమునఁ, బుట్టియు శివ నిన్నుఁ గొలిచి పూజ్యుఁడ మనుజుం
డట్టివ ధర్మవు (రొ)ంపిం, బుట్టియుఁ బద్మంబు పాలఁ బూజ్యము కాదే. ౧౩౦

నీనిజభక్తుం డంత్యజుఁ, డైనఁ బవిత్రుండు పూజ కర్హుఁడు జగతిన్
[3]"తేనసహ సంవసే" త్తని, గానప్రియ శ్రుతులు [4]మ్రోయుఁగాన కపర్దీ.

మసికప్పడమునఁ [5]బొదివిన, యసదృశమాణిక్య[6]మెట్టు లట్టుల దుర్జా
తిసమావృతుఁ డయ్యును నీ, కు సదాభక్తుఁ డగుమనుజకుంజరుఁడు శివా.

కులవిద్యాచారాదులు, గలవాఁడే శివునిభక్తిఁ గలవాఁ డైనన్
వెల గలదె పసిఁడి గమ్మగ, వలచినవిధమున సమస్తవరదాత శివా. ౧౩౩

కులజ[7]కులహీను లిద్ద(ఱు), నెలకొని భవదచలభక్తినిష్ఠాసక్తిన్
వెలసినమీ(ఁ)ద సమానుల, కులజులుఁగులహీనులనఁగ(ఁ)గూడదువారిన్.

ముందటిపసిఁడిన పోలును, సుందరముగఁ బరుసవేది సోఁకినయును మా
నందస్వరూప శివ నినుఁ, జెందినదుర్జాతిఁ దొంటిశ్రేష్ఠము పోలున్. ౧౩౫

జనపతిశాసనధరులం, గని భయమునఁ గులము రోయకయు సత్క్రియలం
దనుపక్రియ నిర్విచారం, బున నీశాసనము వలయుఁ బూజింప శివా.

గుణవత్పాత్రులఁ బూజిం, చినశాసనపూజఫలము [8]సేకుఱ దసి శా
సనపూజ నిర్విచారం, బునఁ గావింతురు భవత్ప్రభూతాజ్ఞ శివా. ౧౩౭

శివభక్త [9]ల నావా రే, శివభక్తులవాఁడ ననుచు(ఁ) జిత్తానందో
త్సవగతి నెగడెడుమనుజుఁడు, శివ నీవాఁ డౌరుఁడు గాఁడు జితసంసారా.

---

1 దురితంబులుంను. 2. యొంటన్. 3. దేనసహంసవసేత్తి. 4. మోయుగాన. 5. బొదవిన. 6. మెట్లట్ల. 7. కులహీనను. 8. సేకుఱ. 9. శివభక్తులనువారే.

భక్తుల ప్రసాదమెప్పుడు, భక్తుఁ నా కేడుగడయు భక్తుల గతి యే
భక్తుల[1]వరవుడ[వ]ని శివ, భక్తులఁ గొనియాడవలయు భక్తులకు శివా.
భక్తుల దవ్వులఁ గని శివ, భక్తులు వచ్చి రని పొంగి [2]బ్రతికితి నని పో
భక్తుల కెదురేగి యథా, శక్తిస్థితిఁ జేయవలయు సత్క్రియలు శివా. ౧౪౦
భక్తుఁడు లోకహితార్థుఁడు, భక్తహితార్థుఁడు శివుండు భావింపఁగనీ
యుక్తి [3]యథార్థ మ్మని నీ, భక్తులఁ బూజింపవలయు భక్తులకు శివా. ౧౪౧
లోకానుసారికిని శివ, లోకము దొరకొనదు గాన లోకము నెమ్మిం
జేకొన[క] విడిచి శివ నీ, లోకము గావలయు భక్తిలోలుఁడు రుద్రా ౧౪౨
లోకము విడువనివానిని, లోకము విడువద[ని] విశ్వలోకేశ్వర నీ
లోకముఁ గోరెడుమనుజుఁడు, లోకము వోవిడుచు నీవ లోకముగ శివా.
గురుఁ డాదిఁ దనకుఁ గఱపిన, వెరవునఁ జని మీఁ(ఁ)ద భక్తి వేదించిన న
గ్గురువు తము గడచి [4]చేసిన, పరవశుఁడై మఱవవలయు భక్తుం డన్నన్.
హర[నీభక్తి][5]నిషేధక, చరితలు వోవిడిచి నిన్నె చనఁ గొలిచి నిరం
తరభక్తుఁడై శివైక్యుఁడు, [6]నిరాణ యగుపసిఁడివోలె [7]నిలుపఁగవలయున్.
కలనైన నొండు దైవము, గల దనియెడుపలుకు దక్కి కలఁ డొక్కఁడ కే
వలశివుఁడె దైవ మని ని, శ్చలభక్తి శివైక్యుఁ డుండు సంతతము శివా.
పఱపడిన "యోఽన్యదైవ, స్మరణసకృ" త్తనఁగ నన్యసంస్మరణము[నం]
దిరువదియెనిమిది[8]కోటులు, నరకంబులఁ బొం దనాథనాథ మహేశా. ౧౪౭
[9]కర్త య[ని] నిన్ను నె(ఱి)ఁగినఁ, గీర్తింపఁడు వెండి తన్నుఁ గార్యాకార్యా
వర్తనలఁ గర్త నే నని, కర్త ప్రధానుండు గాన ఘనభక్తుఁ డజా. ౧౪౮
వ్యక్తముగ లింగతనుఁ డను, యుక్తి యె(ఱుఁ)ంగుటకుఁ జాల నుత్కృష్టమగున్
భక్తైకతనుఁడు శివుఁ డను, యుక్తియె(ఱు)ంగుట సమస్తయోగానందా. ౧౪౯
భక్తి కను దేహభావ, వ్యక్తుఁడ వని నిన్ను నమ్మి పలికి భక్తిన్
భక్తులు నీ వని కొలిచిన, భుక్తియు ముక్తియునుఁ బడయుఁబోలు మహేశా.
శివుఁడు పరిపూర్ణుఁ డని మది, శివభక్తులఁ జూచి యతివిశేషప్రీతిన్
వివిధసపర్యలఁ దనిపిన, నవశ్య[మును]దానఁ బ్రీతి యగు నీకు శివా. ౧౫౧.

---

1. వరవుండ. 2. బ్రతికితినని పోశివ. 3. యదార్థమని. 4. చేసినని. 5. నిషేధకాకి. 6. కన్నుడమున, నిరాశి = స్వచ్ఛమైన, అని యర్థము. 7. నిలుపంగ. 8. గోట్లు. 9. కర్తయు నిన్ను.

నిన్నుఁ గని తన్ను జగమును, బన్నుగ మఱవంగవలయు భక్తునిఁ గని యా
నిన్నును మఱవఁగవలయు జ, గన్నుత భక్తుండు నీవకా(ఁ) దెలిసి శివా.

జంగమలింగం బగుభ, క్తుం గని పూజింపఁడేని గోటివిధములన్
లింగార్చన చేసిన వృథ, జంగమ [1]ముత్తమము గాఁగ స్థావరమునకున్.

చూడఁగ శివభక్తునిఁ గని. వేడుకఁ గొనియాడఁడేని వృథ యాతనిమి
థ్యాడంబర[2]దేవార్చన, యోడునఁ బోసినజలంబుయుక్తి మహేశా. ౧౫౮

శివభక్తులఁ బూజింపక, శివపూజలు గోటివిధులఁ జేసిన వృథ యా
శివభక్తులఁ బూజింపుట, శివ[3]పూజలఁ గోటివిధులఁ జేయుట రుద్రా.

క్రియగొవ జంగమలింగము, నియతిం బూజింపఁడేని నిష్ఫలములు స
త్క్రియలునుఁ బూజలు"లింగ, ద్వయంసమఖ్యాత"మనినవాక్యముర్కొయున్

ఇంటికి భక్తులు వచ్చిన(ఁ), గంటిమి మంటి మని వారి కాళ్లు(ం)గడుగన్
మంటఁ గని సీతువాసిన, కంటెను దురితములు వాయు గరకంఠ శివా.

రుద్రాక్షభూతిభూషణ, ముద్రాంకితు నెదురు గన్న ముదమున సాక్షా
ద్రుద్రుఁ డని తలఁపఁడేని శి, [4]వద్రోహుఁడు నరకగామి యగునుమహేశా.

హరిపద్మజవాసవవి, స్తరవిభవములునుఁ దృణీకృతము లనిన మహే
శ్వర నీదృఢభక్తులకును, సురనరవిభవంబు లెంతచోద్యములు శివా. ౧౫౯

[5]అసమాణిమాదిగుణరస, [6]రసాయనమ్ములును నిఖిలరాజితరాజ్యా
దిసుఖంబులు శివసుఖమున, కసమానము లండ్రు నీశివైక్యులు రుద్రా.

ఆకాశము వొడగెగసిన, భూకంపంబైనఁ బంచభూతప్రళయ
వ్యాకులమైన[ను] మఱచి శి, వైక్యుఁడు[7] నిను విడిచి యొండు లాలింపఁడజా.

కులగిరులు [8]జిఱ్ఱఁ దిరిగిన, జలరాసులు మేరదప్పి చనుదెంచిన నీ
వల నె(ఱి)ఁగినదృఢభక్తుఁడు, చలియింపఁ డపారఘోరం[9]సంసార[మునన్]

దిక్కులు వీడ్వడి కలసిన, దిక్కరులు మదంబు డిగ్గి తిరిగిన మఱి నీ
దిక్కెఱిఁగినదృఢభక్తుఁడు, వక్కాం [10]డెవ్వరికిఁ గార్యభారమున శివా. ౧౬౩

భూతలముఁ దల్లడిల్లినఁ, బాతాళము బయలుపడ్డ బ్రహ్మప్రళయం
బేతెంచిన నీభక్తుఁడు, చేతులు ద్రిప్పక[యు] పూజసేయును రుద్రా. ౧౬౪

---

1. ముత్తమముం. 2. దనార్చనంయోడనం. 3. పూజలుం. 4. "శివద్రోహుఁడు నరకమందుఁబడును మహేశా." యని కవిప్రయుక్తమగునేమో! 5. అసమాదిణిమా. 6. రాసాయనములును. 7. నిన్నువిడిచియొండ్లాలింప. 8. గిఱ్ఱందిరిగిన. 9. సంసారి. 10. డెవ్వరికినిం.

వేయేటికిఁ బ్రాణంబులు, వోయినఁ దమకే[ల]లుఁ దెగిన భువిభక్తులు ని
న్నాయతమతి [1]నభ్యర్చన, సేయక కుడువరు త్రిలోకసేవితచరణా. ౧౬౮
ఆయుధములుఁ గుసుమము లగు, నాయబ్ధులు మెట్ట లగు మహానగజముల్
వే యేల [2]గండశిల లగు(ఁ), బాయక నినుఁ గొలుచునచలభక్తులకు శివా.
అధమ[ము న]త్యుత్తమ మగు, నధర్మమును ధర్మమగు[ను] నాగమవిధి స
ద్విధి యగు నిషేధముఁ జం, ద్రధరా భవదీయభక్తితాత్పర్యులకున్.
క్షుత్తృష్ణాదివిపత్తులు, [3]బత్తళి జలతపన[శీత]బాధాదులు ను
ద్వృత్తగతిఁ బొంద వెఱచు ను, దాత్తభవద్భక్తియుక్తు లగువారి శివా.
పరపరివారత్వము ని, ష్కారుణత్వము నిత్యయాచకత్వము నతిని
ష్ఠురకర్మత్వము నెన్నఁడుఁ, బొరయవు నీభక్త[4]వరులఁ బురసంహారా. ౧౬౯
మరణవువగ్భవతాదు, శ్చరిత్రతాదుర్ముఖతా . . . .
పరతంత్ర[తా]మ లెన్నఁడుఁ, బొరయవు నీభక్తవరులఁ బురసంహారా. ౧౭౦
కోరరు మ(ఱ)చియు స్వర్గ, స్వారాజ్యప్రముఖనిఖిలసంభూతభవా
పారసుఖంబులు శివరస, భూరిసుఖాను[5]భవభక్తపుంగవులు శివా. ౧౭౧
నీ పనియెఱి(ఁ)గినపిమ్మట, నీన యె(ఱు)ంగు దని యుండు నీనిజభక్తుం
డావంతయు నే ననిమెడు, భావనఁ గైకొనఁడుఁ గార్యభారమున శివా.
నీ పని యె(ఱి)ఁగినపిమ్మట, నేసలనికి వ్రాలఁ [6]డొందు లెఱుఁగఁడు దనకున్
జీవన మెట్లని తలఁపఁడు, భావనఁ గేవలశివైక్యభక్తుఁడు రుద్రా. ౧౭౩
మును రుద్రుఁడు గానియతం, డనుకీర్తింపండు రుద్రు[7]నర్చన భావ [ద్రాక్.
మ్మునఁ దలఁపఁడు సూడఁడు గా, వున శివభక్తుఁ డగుమానవుఁడు రుద్రుఁడు
జగదుపకారార్థముగా, [8]మొగి రుద్రులు రుద్రలోకముననుండి భువిన్
నెగడి శివభక్తు లనఁగా, నగణితముగ నవతరింతు రం ద్రాదిమునుల్.
మఱిఁ జూడ(ఁ)గ నివ్విధ మీ, క్షితి నిస్సందిగ్ధ మదియు శివభక్తులు వి
శ్రుతముగ మనుష్యచర్మా, వృతరుద్రుల యగుట(ఁ) దత్త్వవేదులదృష్టిన్.
కావున భక్తులు ద్రిజగ, త్పావనులు భవాంధతమసపటలవిఘటనో
ద్భావితనిజమహిమార్కులు, భావసు లవినాశు లతికృపాపరు లెందున్. ౧౭౨

---

1. శక్త్యర్చన. 2, గడశిలలగు. 3. నత్తరి, ఇటయతితప్పినందునబత్తళి, యనుకన్నడశబ్దము "నత్తరి"కి బదులుగాఁ బెట్టఁబడినది. బత్తళి=నగ్నత్వము. 4. చగుం. 5. భవద్భక్త 6. డొందెల్ల యుంగండు. 7. నర్చింపండుభావమున. 8. నొగి.

మాసిసిపైతో ల్గప్పిన, యీ నెపమున నున్నరుద్రు లీశ్వరభక్తుల్
మానుసులె వారు లోకమి, తా నేకాచారు లీశ్వరాజ్ఞాధారుల్. ౧౭౯

మానుగ నెప్పుడు 'మద్భ, క్తా నవినశ్యంతి' యనఁగఁ దగియుండఁగ నీ
శాన భవత్కారుణ్యాం. భోనిధి [1]ననుఁ దేల్చి ముక్తి (ఁ) బొందింపు శివా.

దేవా నాదుర్గుణములు, భావింపకుమయ్య నీకు భక్తుఁడ 'మద్భ
క్తావిగతకల్మషా' యను, నీవచనము నమ్మినాఁడ నిరుపమమహిమా. ౧౮౦

ప్రణుతింప [2]'నమేభక్తా (ః) ప్రణశ్యంతి' యనఁగఁ దగినపలుకునకుఁ దగన్
గణనాథ భక్తచింతా, మణి రక్షింపవె యపారమహిమాధారా. ౧౮౧

హరిసరసిజాసనాదులు, సరి గా రని చెప్పు [వివిధ] శాస్త్రము లెల్లన్
నరు లీశ్వరభక్తులకును, సరియగుదురె జాతిరూపసామాన్యములన్. ౧౮౨

నుండెడుమహాగ్ని [3]నుండెడు, పిండాయస్థ్సిమిఁ బినాకిస్పృథునన్నిధిమై
నుండెడి శివభక్తులతో, నొండొకదుర్గనుజు లెనయె యూహింపంగన్.

మ్రొక్కెడుదు లింగమూర్తికిఁ, దక్కటిమూర్తులకు మఱి[యుఁ]దమకలనైనన్
మ్రొక్కెద మని తలఁపరు నర, దిక్కుంజరు [4]లనఁగ నెగడుత్రినయనభక్తుల్.

[5]మదఁతి గొడు కర్థ మిది యని, యెడసేయరు భక్తి నిత్తు [6]రేలినపతికిం
బడయుదురు మగుడ వానిన, మృడుభక్తులు వలచి రేని [7]మెచ్చించి శివున్.

మలహరుఁడు జలకమాడిన, జలములు విషములకు మందు శస్త్రవ్రణసం
కులమునకు [8]దీపతైలము, త్రిలోచను[ని]భక్తులకు [న]తివిచిత్ర మిలన్.

తఱిగిన[9]తలలును నదుకును, మఱి కోసిననాలుకలును మనలక వచ్చుం
గఱకంఠు[ని]భక్తుల కని, యెఱుఁగరె నద్య[ః]ప్రతాపు లీశ్వరభక్తుల్. ౧౮౬

పుచ్చినకన్నులుఁ గ్రమ్మ(ఱ), వచ్చును దేహంబు తోడిసి వ్రస్సిన[10]వుండుం
జెచ్చెరఁ దే(ఱు)ను భక్తుల, కచ్చెరువుగ శివునిమహిమ[నతి]శీఘ్రమునన్.

చేసినసుకృతము గుడుతురు, [11]భాసురముగఁ గర్మ లెల్లఁ బరలోకమునం
జేసి తగఁ గుడుతు రిందుల, నాసకలము నెఱుఁగఁ ద్రిభువనాధిపుభక్తుల్.

కలఁ డీశ్వరుఁ డనునమ్మిక, కలవాఁడే శివునిభక్తిఁ గలవాఁ డైనన్
మలహరుభక్తులఁ బెద్దలు, కులజులుఁ గులహీను లనఁగ(ఁ)గూడదు వారిన్.

---

1. నన్నుం దేల్చి. 2. నమేఽభక్తా. 3. నుండెదు. 4. లెనంగ. 5. మదఁదిగొడుకర్థము మొదలని. 6. రేలిన. 7. మెచ్చించు. 8. దిపతైలము. 9. తలలునునదుకొను. 10. వుండు నె. 11. భాసురమున.

శివయుతాత్మ్లు లనియతాత్ములు, నయవినయాన్వితులు నయవినయవర్జితు ల
న్వయజు లనన్వయజులు ని, ర్ణయవిరహితమహిము లఖిలనాయకభక్తుల్.
నీచు లనీచులు పరిమిత, వాచులు వాచాలు రాత్మవశు [1]లవశులు స్వే
ష్టాచారు[లవాజ్ఞానస], గోచరచరితులు పినాకికూరిమిభక్తుల్. ౧౯౨
అరయఁ [2]బువ్వులకతమున, నారలు దలకెక్కునట్లు నానావిధసం
సారులు శివభక్తిమెయిన్, వారక యెప్పుడుఁ ద్రిలోకవంద్యుల గారే. ౧౯౩
శ్వపచుండైనను శివభ, క్తిపరుం డగునేని నతఁడ ద్విజవర్యుం డా
శ్వపచునకుఁ గీడు శివభ, క్తిపరాఙ్ముఖుఁ డైనయట్టిద్విజుఁడు మహేశా. ౧౯౪
పలమెఁడుప్రవృత్తికి నైనను, గుల మమ్ముడువోవునట్లు గుణమును బలముం
గలిమియు విద్యయు సర్వము, మలహరుఁ డగుశివునిభక్తిమహిమయ కాదే.
ఇవ్వసుమతిఁ గడుఁ గమ్మని, పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి[3]ప్రువ్వులు గొ(ఱ)యే
సర్వజ్ఞ[4]భక్తి విరహితుఁ, డెవ్వఁడు నుత్కృష్టజాతుఁ [5]డేటికిఁ గొ(ఱ)యే.
క(ఱ)కంఠుభక్తి వెలిగా(ఁ), గొఱ గా వెవ్వియును నవియుఁ గొన్నిటినాళ్లల్
మ(ఱి)పింఛకూడు వెట్టిన, మెరయలక్రియ మెరచుమీన మెదుకులమొరవుల్.
భవభావరజోదూషిత, లవుమనుజులబుద్ధివనిత లగణితదినముల్
శివభావపుణ్యజలముల, నవగాహనసేయకున్న నశుచుల కారే. ౧౯౮
పుట్ట నని చచ్చి చా నని, పుట్టెడు [6]ప్రువ్వులువిధముసఁ బురహరుభక్తిన్
ముట్టనిమనుజులు సచ్చుచుఁ, బుట్టుచునుండుదురు [7]ముక్తిపురి కెడ దవులన్
పూజింపుఁడు పూజింపుఁడు, పూజింపుఁడు శివుని భక్తిఁ బూజింపుఁడు మీ
రోజసెడి నడవకుండుఁడు, రాజులు రట్టళ్లు వగుట రా వెల్లిటికిన్. ౨౦౦
అవిరలనిష్ఠావృత్తిని, భవదీయార్చనలు సేసి పడయుసుఖంబుల్
సవిశేషభక్తి భక్తుల, [8]దవులంగని మ్రొక్కునతఁడు దానును బడయున్.
కని మ్రొక్కుఁడుశివభక్తుల(ఁ), గొనియాడుఁడుమీఁదనుగతి(ఁ)[9]గొనవలసిననా
ల్లనినాఁడూరకయుండుఁడు, మనుజులు [10]దెగడకుఁడు వారి మంద్రేయేనిన్
[11]అనఘులఁ గేవలభక్తులఁ, ననుషక్తిం గని "సుదూరమపిగన్తవ్య"
మ్మన దర్శించిన(ఁ) జాలదె, గొనకొని శివుఁజూడ వే(ఱ) కోరఁగ నేలా.

---

1. లవశులసివిష్ఠాచారులుగోచరభరితులు. 2. బుమ్మల. 3. పువ్వులు. 4. భక్తివిరహి
తులం దెవ్వండు. 5. డేంటికిం. 6. పువ్వులు. 7. విముక్తిపురికడవుఁన్. 8. దవ్వులంగని.
9. గనవలసిన. 10. దెగంగడకుండువారి మంద్రేయనిన్. 11. అనఘులం గేవలభక్తులు.

శ్రీలింగదేవ్రభక్తుల, గీలంబులు మనసులోనఁ జింతింపుచుఁ దా
[illegible] [illegible] [illegible] జన్మ ఘనఁగాఁ దగుసే. ౨౦౪

[illegible] సుగురు [illegible] గు వారిఁ బురుషోత్తము
[illegible] [illegible] [illegible] లగణ్యపుణ్యోదయులౌ. ౨౦౫

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సు[గతి]రయంబున ముక్తి
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]సాక్షాత్కులకున్. ౨౦౬

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] హారతత్త్వంబు [illegible]. ౨౦౭

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రీతిన్
[illegible] [illegible] [illegible] సప్తపాపహారంబుల్.

[illegible] [illegible] [illegible] దుర్బలుఁ డైనన్
[illegible] [illegible] [illegible] బోయున్.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]గోత్రము నెల్లం
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గాదెఁ బొగుటన్. ౨౧౦

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నిక్కం
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] జగతిన్.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] దేసిన(?) డవ్వాత్
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సిద్ధాంతికలన్. ౨౧౨

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ౨౧౩

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ని
[illegible] [illegible] [illegible] శివైకరుధక్తుల్. ౨౧౪

మా 11 [illegible] [illegible] [illegible] చెదనదచిన నీ
12లోకము [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

చవి [illegible] [illegible] [illegible] మొందుమదంగిన రెయిందెం
దవిలి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గుమవర్. ౨౧౬

---

1. [illegible] [illegible] 3. [illegible] 4. పటుపతి. 5. భువి [illegible] 6. [illegible] 7. [illegible] 8. అదమంత్యం చెవ్వం. 9. శాసనమున [illegible] 10. [illegible] 11. [illegible] 12. లోకమునకశ్యానష్ట.

ధరణి నభక్తులకు మహేశ్వ [illegible] సంప్రు [illegible]
ద్ధరణ[1] సమాలోకనపద, [illegible] విధులనంతిపానను చేయఁగా. ౨౧౭
[illegible] నాత్మ దేహ [illegible], [illegible]
ట్లుతసి [illegible][2] [illegible]
నిఖిలపదార్థ [illegible]
[illegible]
గురుకృతశిర[5] [illegible]
[illegible] ౨౧౦
భవదోష [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
భువి [illegible]
[illegible]
శివ [illegible][14] [illegible]
నవిమ [illegible][15] [illegible]

1. సమలోకనవి [illegible]. 2. [illegible]. 3. [illegible]. 4. [illegible]. 5. దీక్షితిము [illegible]. 6. దేహము [illegible]. 7. విధు [illegible]. 8. [illegible]. 9. భవతి [illegible]. 10. భవ [illegible]. 11. నవి [illegible]. 12. దీక్షి [illegible]. 13. [illegible]. 14. గురుండు [illegible]. 15. [illegible]. 16. దేవ [illegible].

క్షితి సేరగుకునిచే [illegible], క్షితు [illegible] భ్రా[illegible] లంత్రు కృతులంపును [illegible]
తృుతు లగుట(ం) [illegible], [illegible] [illegible] ంబ్రు భాగ్యశతకు
జనకాదు[illegible] చేసినపు, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సుమనగఁ.

[illegible]

శివభక్తు[illegible] నగు ముని [illegible], [illegible] బుద్ధి [illegible] శివభక్తిం
[illegible] [illegible] [illegible] నగు [illegible]మొయిఁ.
పురుషునకు భక్తి [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] శ్రీమునవిడిచిప
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ంను నిలఁ.
అనసూయుము [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
విను[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మూఢుల్.
[illegible] రాజశేఖర, [illegible] [illegible]
[illegible] రాజశేఖర, [illegible] [illegible] బుద్ధి [illegible]. [మహిం[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] బుద్ధిఁ.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కాదే [రుద్రల్
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]చుండెడివ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పాపుల్
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అనునవి గనునే.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] శివు ని
[illegible] నిన్ను గొల్వని, [illegible] ధువి సమాన్యుల కారే.

---

1. [illegible]. 2. [illegible]. 3. [illegible]. 4. [illegible]. 5. [illegible]. 6. [illegible].
7. [illegible]. 8. [illegible]. 9. [illegible].

ఒకవైష్ణవుఁ డొకమీమాంస, నకుఁ డొకబౌద్ధుండు నొక్క జైనుఁడుఁ (1) త్రిపురాంతకుభక్తునట్లు [ని]జనా, ట్టికనృష్టా[ంతప్ర]సిద్ధిఁ [illegible] గనిరే. [illegible]

భక్తిలేక ముక్తిలేదు.

[illegible] యగువాఁడు భక్తిని, హీనుం [illegible] [నేని] [illegible]
జ్ఞానము గలిగినఁ బ్రోచునె, [illegible] నవ్వుని [illegible].

గజశాస్త్ర మె(ఱి)ఁగినంతనె, గజాధి[illegible] నవ్వునె [illegible]
[illegible] సర్వేశ్వరు [illegible] భక్తి [illegible] భాగము గాదే.

ఎవనిని శివజ్ఞానము, [illegible]
బడిగి తను [illegible]

[illegible] క్రియాఖ్యా [illegible]
[illegible] ముదు [illegible]

క్రియ లుడిగి [illegible]
[illegible] విరహితా [illegible]

క్రియ లె [illegible]
క్రియ మైనయహంకారము, [illegible]

ఏ వని యొదవభిమానము, [illegible]
సీసములై పెరుఁడు [illegible]

ఉన్నతసముదితనిజోన్నం, సన్మార్గ [illegible]
జ [illegible] గము [illegible]

పొరిఁ బొనకుఁ దాన క్రియ లని, [illegible]
కరణవిశుద్ధిశివైక్య, [illegible]

ఏ వని యొఱుఁగుట మ(ఱ)చి శి, [illegible]
న్నే మతిగెద నని [illegible]

అంగం బను[7] నాభ్యంతర, మంగ [illegible]
యంగప్రధానములలో. నంగము [illegible]

అంగాభ్యంతరవిధమున, నంగము [illegible]
లింగాకృతి శివు(ఁ)నొలవని, [illegible]

---

1. [illegible] 2. [illegible] 3. [illegible] 4. [illegible]
5. సంపన్నత్వం. 6. నడుగ [illegible] 7. [illegible]

స్సాంగమ్ముగా వేదములను, భంగిన వేదాంతములను బ్రహ్మాదులకున్
లింగస్వరూపవిరహిత, గంగాధర నాకు మొ[లు]గఁ గడఁ దలమగునే. ౨౫౫
వనజాసనవనజోదర, సనకాదులు ముఖ్యబాహ్యసంత్యాగము సే
సినవారు గారు తక్కటి, [1]పిశునగులు బాహ్యంబు విడిచి పెద్దయుఁ జెడరే.
స్థిరముఖ్యబాహ్యపూజా, కరణము లేపయ్యె నేని గాఁ గ్రతాభ్యాం
తరవిధి నైనను భక్తిం, బరమేశ్వరుఁ గొలువఁగునికి పాపము గాదే. ౨౫౭
పర[ము]హితయు ఘోక్త్రాభ్యం, తర[2]పూజను విడిచి యొన దైవము నని పె
న్పుర మగు నాస్తిక్యమతిఁ, బూనఁ గొలువని నరుఁడు పతితుఁ డగుఁబడు జగతిన్.
అవికల దేవాస్పురనర, వినవా నాపూజ యసిద్ధోన్నతిన
చ్చివలింగపదార్చనమా, నవసంపాదనము లెల్ల నహ్యాయసుకున్. ౨౫౮

—— బాహ్యపూజ చేయవలయును. ——

ఒంపులు గుడి యంత నాస్తికు, లంపరుం దనమనంబున లుదితు దైవవి గుడియే
గుడి[యని యు]లింగమూర్తి[యు], దైవము ననిఁ గొలుచని చెడె పాతకముశివా.
వేదోక్తవిహితకర్మను; హా దేవార్చనవిహీనుఁ డగుపాపులం
గా చెడుదఁ జూడఁ జూచిన, యా దోషము వోవఁ జూచునది భక్తులకున్.
శివసమయంబున [3]తెక్కరిడు, నవిసీతుల రెంత పెద్దలైనను బ్రమ్మక్క
శివభక్తులకును ద[గద], కుహివాచుల మొక్క [లెపుడు]గొనఁ గాదు శివా.
శా దవ్వుఁ గొనఁగ నవ్వఁ, గా దీఁ గొనఁ గాదు గాదు కనఁ దములో వా
ష్టాదమునఁ బలుకఁ గాదు మ, హాదేవపరాఙ్ముఖాన్యు లగు చరితులతోన్.
కాదు సమశయ్య(ఁ) బొంద[ం], గాదు సమాసనమున నుండఁ గదియఁ [4]జరింపం
గాదు సహ[5]వాసమును ను, హాదేవపరాఙ్ముఖాన్యు లగు చరితులతోన్. ౨౬౪
చేతోజాతవిమర్దన, భాతిగ నినుఁ గొలువనట్టి పాలసునకు సం
ప్రీతిని గుడువం బెట్టిన, దాతకు యమదండనంబుఁ దప్పదు రుద్రా. ౨౬౫
. . . . నిందకు లైన నాస్తికస్థితివిషయా
ధీనదురాచారికి యో, గానందము గలుగ నేర్చునయ్య మహేశా. ౨౬౬
కా దతని వేఁడి కుడువం, గా దతనికి(ఁ) గుడువఁ బెట్టఁ గాదు భజింపం
గా దీఁ గొన దానమును మ, హాదేవపరాఙ్ముఖాన్యు లగుచరితులతోన్. ౨౬౭

1. బడుంగులు. 2. తొల్పూజనమువిడిచియేన దైవమానని. 3. నెంతడు. 4. జరింపకు.
5. వాసమునునుమహా.

అమితమగు విశేషముంబుగ, శివయోగరసానుభవ విశిష్ట సుఖంబుల్
[illegible] విషయసుఖలేశంబు న[ఱ]చి తలఁతురె గద్రా.
[illegible] శివయోగి [illegible] [సుఖో]
నిస్సీమ [illegible] శివయోగ [illegible] శివా.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] శివయోగ [illegible].
శివయోగ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౭౩
శివయోగ [illegible]
శివయోగి [illegible].

—— [illegible] ——

[illegible] చేయుచుండు [illegible]
శివనిందను [illegible] శివా. ౧౭౪
శివనిందా [illegible]
[illegible] శివా. ౧౭౫
శివనిందా [illegible]
[illegible] శివా. ౧౭౬
శివ [illegible] విద్యాదా
[illegible] ముక్తు[illegible] మహాత్మా. ౧౭౭
సంపూర్ణశివ [illegible]
[illegible] నుంచుటయు [illegible] వైనన్.
పావనమై[న]శివ [illegible] నొందెద [illegible]
జీవత్యాగము చేసిన, భావినుతుండు మోక్షపదవిఁ బొందు మహేశా. ౧౭౮

1. దగిలిన. 2. నిస్సీమగింపక. 3. దివ్యవిభవంబు. 4. నష్టాస్తతముల్. 5 [illegible]
[illegible] సం. . . . [illegible].

శివతీర్థములో [illegible] 19, [illegible] [illegible]త్యాగం
బు [illegible] భవత్పాదముల ముక్తి [illegible] మహేశా.

॥ [illegible] శివభక్తుల [illegible] ॥

[illegible] శివనామములు [illegible], [illegible]
[illegible] మహేశా. [illegible]
[illegible] శివ[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] శివా. [illegible]
[illegible] [illegible] శివ[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] రుద్రా.
అంతికి [illegible], [illegible] [illegible]
సంపత్తి [illegible] [illegible]. [illegible]

॥ [illegible] ॥

సకల [illegible] [illegible]
తన [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible]
శివ [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] మహేశా.
శివభక్తుల [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
6 [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] మహేశా.
[illegible] చేసి, [illegible] శివాగే
[illegible] [illegible] మహేశా. [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] శివాలయములోన [illegible]
వా [illegible], [illegible] గాలుదురు నరకాగ్నిన్.
[illegible], గుడిలో [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] బాధలను [illegible].
గుడిలో ముగ్గట లడిచిన, గుడిలో [illegible] వాదిపోనివను [illegible]
గడు [illegible] విహారించిన, [illegible] నరకాగ్నిశిఖల [illegible] మహేశా. [illegible]

---

1. శివజ్ఞాలో. 2. త్రిండిపుత్రా. 3. పురికరిగాము. 4. బాధలందురు మహేశా. 5. యా.
6. [illegible]. 7. అశిష్టం.

అతిగర్వోదాసీనత, గతభయులై [శివ!] శివాపకరణద్రవ్య
1ప్రతతులు గొల్లంబన్నిన, నతకపటిన ద్రోహి రౌరవాగ్నులఁ గాలున్.
2మృడ నీతోఁటలపుష్పములు, ముడిచిన మతిగానిఁ గోసి మూర్కొన్న నరుల్
కడుఁ గాఁగిన సూదుల[తో], నడపంగఁబడి సరిక బాధ లందుదురు శివా.
3శివ నీతోఁటలలోపల, శివగృహములలోన నొండె శీతముగ 4మూత్ర
ద్రవ్యకార్యంబులు చేసిన, యవివేకులు ఘోర రౌరవాగ్నులఁ గాలున్.
ఉత్తమకులవిద్యాగుణ, 5విత్తోద్యోగాదిసకలవిషయము లెల్లన్
6రిత్తయ బుద్ధిఁ దలంపను, దాత్తభవద్భక్తి లేనియధములకు శివా. ౨౯౮
కులమునఁ గలిమియుఁ బ్రాయము, గలిగియు పతిముక్కు లేనికాంతయుఁబోలెం
గులమునఁ గలిమియుఁ బ్రాయము, గలిగియు శివభక్తి లేనికష్టుండు రుద్రా.
శ్రీరమణార్చిత దురితస, వారణ భక్తి లేని వారల విద్యా
చారకులరూపసంపద, లారయఁగా నిష్ఫలంబు లన్నియు రుద్రా. ౨౯౯

దక్షాధ్వరధ్వంసము.

సురముని వైదికమతను, స్థిరముగ దక్షప్రజాపతి యొనర్చినవి
స్తరసత్క్రియ దేవభవ, త్పరిహీనముగాఁ జేసి కాదె విఫలత నొందెన్. 300
వేదములు ప్రమాణములుగ, నాదిని మొనసంబడియు వాని నతికపటి భవ
త్పాదనుతి విడిచి 8చెడియెను, వాదరి దక్షుండు వీరభద్రునిచేతన్. 301
అలరియె శివుఁ బలికిన, పాపుఁ దనరఁ గినిసి వీరభద్రుఁడు ఫాలా
క్షీలవిలోచనదహన, జ్వాలలు మును దక్షుజన్నశాలను గాల్చెన్. 302
9భూతములు దక్షుద్రాష్ట్రను, హోతలమొప లంట(ఁ)గట్టి యూపంబులతోఁ
ద్రేతాగ్నులు యూపాగ్నులు, భూతేశ్వర గంగలోనఁ బోనైచె నహా. 303
అమిషము(ం) గొని రుద్రుని, రోషజగణములు చరుపురోడాశమహా
హోమద్రవ్యము లెల్లను, నీరుపిండుం జేసి దక్షునిం జె(అ)చి రజా. 304
ధర్మాదిసదస్యులు శివ, ధిక్కార10విహీనుండు దైనదక్షునిసభలో(ఁ)
బేర్చిచెడి భూతములచే, దుర్మదులై కొట్టుపడిరి దురితారాతీ. 305
ఎలుకల నడచినవిధమున, నలయక దక్షాధ్వరమున కనివచ్చినసా
ధుల మునుల నడిచి చంపి, గలహంబునఁ బెరిగి ప్రమథగణములు రుద్రా.

---

1. ప్రతతులుంగొల్లిం. 2. మృడునితోంటల. 3. శివునితోంటలలోపలి. 4. మూత్రవ్యవకార్యం. 5. విత్తోద్యోగాది, 6 రిత్తవియబుద్ధి 7. వారలు. 8. చెడియును. 9. భూతగణములు. 10 విహీనుడై.

కలియుగమునఁ జోరులచే, బలిమిఁ గులస్త్రీలు వస్త్రభంగిన హర నీ
కలుషమున నమరవనితలు, వెలయంగాఁ జెడిరి భూతబేతాళురచేఁ. 3౦౭

[1]గోకులమును గోపాలకుఁ, డాకులమునఁ [2]దోలునట్టు లమరుల నెల్లం
జేకొనక తోలి సంపెను, హాకోపుఁడు వీరభద్రుఁ డతిబలుఁడు శివా. 3౦౮

మారారిద్రోహునింటికిఁ(ఁ), బేరంటమునచ్చి తనుచుఁ బెలుచను గోసెఁ
వైరమున నదితిముక్కును, భారతి[3]నాసికయు వీరభద్రుఁడు రుద్రా. 3౦౯

అలరిదక్షునినోమున, కేలా చను చెంచి తనుచు నీశాసదిశా
. . . . 3౧౦

నిష్ఠురముగఁ బ్రమథగణ, ప్రష్ఠుండై నెగడువీరభద్రుఁడు దారా
జ్యేష్ఠునిఁ జంద్రునిఁ బాదాం, గుష్ఠంబున ధరణిఁ ద్రామెఁ గోపమున శివా.

[4]దక్షుశిరంబును రణజయ, శిక్షావిధి యజ్ఞపురుషుశిరమును [5]దునిమెఁ
దక్షాధ్వరంబులోఁ బ్రతి, పక్షక్షయకారి వీరభద్రుఁడు రుద్రా. 3౧౨

వడి మృగరూపము(ఁ) గైకొని, చెడిపా(ఱె)డుయజ్ఞపురుషుశిరము దెగఁ ద్రె
ళ్ళిడిలోన నేసి చంపెనుఁ, గడువీరుఁడు వీరభద్రగణనాథుఁ డజా. 3౧3

స్వాహాపతిభామిని యగు, స్వాహాంగనముక్కు నెసమచను మొనయుఁ దగఁ
సాహసముతోడఁ జదిమిన, బాహాబలం బొప్పె వీరభద్రునకు శివా. 3౧౪

స్వాహాపతి[6]జిహ్వ శివ, ద్రోహునిజన్నమున నాహుతులు గొన్నది[7]యఁ
ద్రోహమునఁ గోసివైచెను, బాహాబలుం డైనవీరభద్రుఁడు రుద్రా. 3౧౫

పోలఁగదక్షుఁడు సత్క్రియ, మేలని చేయుటకు సర్వమేధము గీడై
కోలాహల మయ్యెఁ గ్రియలు, సాలఁగ శివభక్తిలేకసహజము లగునే. 3౧౬

కర్మఫలదాత త్రిజగ, న్నిర్మాతను హేళ్వరుండు నిఖిలపశు[8]వ్రా
తమ్ముల కధిపతియనిక్రియ, [9]లిమ్ములఁ జేయునది మనుజు లీశ్వరభక్తిఁ. 3౧౭

ఆహరిసురేంద్రముఖ్యను, ధాహాదుల [10]నెల్ల నిట్టు లత్యుద్ధతిమై
దేహములు గోసివైచిన, బాహాబలం బొప్పె వీరభద్రునకు శివా. 3౧౮

ఆహవమున[ందుఁ][11]దెగి[యు], య్యాహవనీయాగ్నిఁ బడియె నట విష్ణుశిరం
బాహా నీకింకరునకు, బాహాబలం బొప్పె వీరభద్రునకు శివా. 3౧౯

---

1. గోకులమునం. 2. దోలునట్లమరుల. 3. నాసికము. 4. దక్షునిశిరంబును. 5. మేనుఁ. 6. జిహ్వయు. 7. యును. 8 వ్రాతమ్ములఁల. 9. లిమ్ములఁల. 10. నెల్లనిట్లత్యుద్ధతి. 11. దెగియా.

ప్రళయవర్ణనము - గణాధిపులయాటలు.

కర్తకుఁ ద్రయంబు గామిని, నిర్మలమోక్షంబు లేమి నిఖిల[1]పశువ్రా
తమ్ములదుఃఖంబులు గని, నిర్మింతు లయంబు గొంత [2]నివృత్తికి శివా. 3౨౦
కరుణా[3]కరుఁడవు గావున, విరచితబహుజీవనాశ[4]విశ్రమహేతు
స్థిరమలనిఖిలజగత్సం, హారణము గావింతు కరుణ [5]నతిమహిమ శివా. 3౨౧
ప్రమథులు రుద్రులు[మఱి][6]భూ, తములు నసంగాఁ ద్రివిధ[7]మూలపశుములతోఁ డక్
సమసృష్టి[8]నాథ నీగణ, సమూహములు సంహరింతు జగములు దుర్వ్రా. 3౨౨
కుమ్మరి దరిగొల్చిన[9]చి, చ్చిమ్ముల నావంబుకడన లెల్ల [10]దరికొనం
గ్రమ్ముగతి నజాండంబులఁ, బ్రమ్ము భవన్నేత్రవహ్ని ప్రళయమున శివా. 3౨3
భవదుద్భటనిటలేక్షణ, భవజ్జృంభితనిటలవహ్ని సర్వ జగద్వి
ప్లవహేతు వయ్యెఁ బ్రమథుల, కవిరళసుఖహేతు వయ్యె నదియె మహేశా.
లోకంబులు ప్రళయాగ్నిశి, ఖాకలితములై తపస్సిఁ గాలఁగ(ఁ) [11]బ్రమథా
నీకములు వెరి(ఁ)గి యాడును, హాకౌముదిఁ దేలియాడునట్లు మహేశా.
త్ర్యంబక నీప్రమథగణా, డంబరవిభవంబు గను నొడంబడ సంహా
రంబు[ను]వర్ణన సేయఁగ, లంబోదరషణ్ముఖాదులకు నరిది శివా. 3౨౬
ససముద్రద్వీపాచల, వసుమతి నడి మీఁది [12]కెగురవైచి ససతు [శివా.
త్రసురావాసా[13]కాశము, వెసఁ గ్రిందికిఁ దప్పుమఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు
కఱు మండెడుబడబాగ్నిం, [14]దడయక నడిఁ గాడఁ దిగిచి తననుడుటను బొ
ట్టిడికొని యానందంబున, వెడ సోలుచు నాడుఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు శివా.
సకలసముద్రజలంబులు, నొకగణనాయకుఁడు ద్రాగి [15]హేర్రాబ్బని త్రేన్చుక్
సకలగ్రహతారకములు, నొకగణనాయకుఁడు నాఱ నూఁదు మహేశా.
ద్వీపము లేదను జక్ర, వ్యాపార[16]విధమునఁ ద్రిప్పు నైకుకు వాఁ డుక్
నీవంపునఁ గొండలు బహు, రూపులు గణనాయకులు విహూపాతు శివా.
యమమహిషశృంగములు నిం, ద్రమహాగజదంతములుఁ బ్రతాపముతోఁ డక్
సమసృష్టి దుస్సికొని నీ, ప్రమథులుఁ దాళములు వేసి పాడుదురు శివా. 33౧
పడవేసిమృత్యు[17]దేవత, మెస[18]మసమలఁ ద్రొక్కి దాని[19]మెఱసెడికో(ఱ)ల్
వడిఁ బెఱికికొనిమహోల్కము, లుడుగక త్రిప్పుక్రియఁ ద్రిప్పునొకగణము శివా.

---

1. పశువ్రాతమ్ముక లు. 2. నివృత్తికెని. 3. కరుణావు. 4. విక్రమ. 5. నుతిమహిమ. 6. భూతలములనంగా. 7. ద్రివిగములం బ్రావముతోఁ డక. 8. నాథునిగణ. 9. చిమ్చుమ్ముల. 10. దరికొనిం. 11. బ్రమథాని. 12. కగర. 13. కాసము. 14. దడయకంవడి. 15. హ్రెబ్బని. 16. విధముననుం. 17. దేవర. 18. మండలం. 19. మెఱచెడికొరుల్.

వరుణునికుకరము వాయువు, హరిణముఁ గడిచేసి మ్రింగి యానురముగ ది
క్కరులం దిని త్రేఁచును శం, కర నీగణనాథుఁ డొకఁడు [1]గడి కాఁడు శివా.
కొండ(ఉ)గణపతు లత్త(జి), మందరహిమవత్ప్రధానమహితమహీభృ
త్సందోహంబులుఁ గొని కడు, నందముగా సూడుపట్టి లాడుదురు శివా.
సురపర్వతాదిధరణీ, ధరకందుకకేళి నలిపి తత్తణమున [2]న
గ్గిరులు వొడిచేసి చల్లుచు, నరుదుగ గణపతులు గొండ(ఘా)డుదురు శివా.
పూని వడిఁ దిగిచి యష్టమ, హానాగమ్ములను [3]మిద్దియలుగా ప్రేళ్లన్
మానుగఁ గొండ(ఉ)దాల్తురు, వానిఫణామణులరుచులు[4]వట్టుగఁ బ్రమథుల్.
ఆదివరాహము వె(రిఁ)గిన, యాదంష్ట్రలు వె(జి)కి [5]తననిజాస్యంబున సం
పాదించికొని నటించు మ, హాదర్పముతోడ నొకగణాధిపుఁడు శివా. 332
మ(జి)యాదికూర్మపృష్ఠము,దొజయఁగవడి(ఁ)బొడిచి[6]యందుఁదూర్చి ఫణీంద్రున్
నెత్తిఁ ద్రెప్పటముగఁద్రిప్పుచు, వఱలఁగ గణనాథుఁడొకఁడు వడి నాడు శివా.
నరసింహునికంఠంబును, నరుణజటాకేసరంబు లంబికపాదాం
బురుహమణిపీఠమునఁ బొ, ల్పారుదుగ రచియించు నొకగణాధిపుఁడు శివా.
ప్రమథాధిపతులుఁ గొండ(ఉ), కొమరుగ నొష్టణము దండ గ్రుచ్చి[న]భంగిన్
హిమకరకుంభములను [7]సూర్యగుంభంబు వంకగ్రుచ్చి యాడుదురు శివా.
[8]నుఱుమైన(జి)యులు వా(ఉ)ఁగ, న(ఉ)చేత సబ్రాండభాండ మవియఁగ వ్రేయన్
మఱిబ్రహ్మ యేఁడియనుచు[ను], వఱలఁగగణనాథుఁడొకఁడు వడి వెదకుశివా.
వారిజభవునికపాలము, గోరి [9]త్రివిక్రమునివీఁపుకో లెమ్ముకుదిం
జారుగతి నిలిపి ఛత్త్రా, కారంబుగఁ దాల్చి యాడు గణనాథుఁ డజా. 334
చరణం[బులుఁ]జరణంబులుఁ, గరములుఁగరములునుఁ [10]బెనఁచి కంఠమున గణే
శ్వరుఁడొకఁడుదాల్చియాడును, విరించి[11]విష్ణుబసబములు విలయమున శివా.
వడి నిడుపుగఁ బెరు(ఁ)గుదు ర, హ్వాక [12]నిడు పుడిగించి గుజ్జుఁ బొడవగుదురు పీ
డ్వకి వలుపత్త్రంగు లొల్లక, కడుసన్నము లగుదు రిట్లు గణములు రుద్రా.
[13]వెగడుగ వసుగల్రాగి, త్రిగణకోటిసమస్తదేవతారాశిసప
న్నగగణములన్నియునుఁ జెడి, గగనంబంతయును బ్రమథగణమయ్యోశివా.

---

1. గలిగొందు. 2. నగిపుగవడిచేసి. 3. ముదియలుగా వ్రేళ్ల. 4. దట్టుఁగం. 5. తననిజాస్యంబుగ. 6. యాగుగూర్చి 7. సూర్యగుంభములను. 8. నుఱిమై. 9. త్రివిక్రముని. 10. బెంచి 11 విష్ణుబసబములు. 12 నిడుపుడిగించుకొనిగుజ్జు. 13. వెగండగ.

అడుగుడు [1]జతులు వెట్టుచు(ఁ), బాడుదురు[౯] గతులు చేసి పరమానంద
శ్రీ క్రీడాసంగతిఁ బ్రమథులు, కూడి వినోదింతు రిట్టుఁ గొమరుగ రుద్రా. ౩౪౬
లోకాలోకము సురపతి, లోకముతోఁ గూడి బ్రహ్మలోకముపు(జ్)యూ
వైకుంఠలోకమునుఁ జెడి, లోక[2]త్రయ మెల్లఁ బ్రమథలోకం బయ్యెౕ. ౩౪౭

శివగణప్రశ్నము.

ప్రమథగణంబు లసంఖ్యా, తము లీశ్వర మొఱుఁగ శ్రేఁగు దత్సంఖ్యలు వే
దములు[3]"నసంఖ్యా తా" యని, యమరఁగ ఘోషించుచున్న యవిగడ లేమిఁ౯.
సకలకులపర్వతంబులు, నకుటిలగతి గ్రుచ్చి కంఠహారముగా [4]నా
క్కొకమాటు భవద్గణనా, యకుండుఁ[దాఁ]వాల్చుఁ బగ్వతాభరణుఁ డనా.
పరివిలయ[5]వేళ మేరువుఁ, బరిమాల్చుటఁ జేసి [6]మేరుపాతనుఁ డనఁగా
బర(ఁ)గిన[7]గణనాయకుఁ డొక(ఁ), డెరు దెవ్వరికైనఁ బొగడ నక్కజుఁడు శివా.
ఒండేమి సమస్తబ్ర, హ్మాండంబులుఁ బూసపేరులై యుండఁగ ను
ద్దండగతి గ్రుచ్చి యాడఁగ, నండాభరణుఁ డన నెగడె నతిబలుఁడు శివా.
వెండి హరిబ్రహ్మాదుల, రుండము లాభరణములుగ . . . . .
రుండాభరణుఁడు నా నధి, కుండు భవద్గణవిభుండు గురుభుజుఁడు శివా.
వెండియు నానాకారులు, వెండియు నానాప్రతాపవిక్రమవిభవ్రుఁ
దండితదైత్యేంద్రులు వర, గొండప్రియ నీగణములు గొంద(ఱు) రుద్రా.
లాలాసురనదుష్టనతి, కీలాలజలప్రవాహ కేళీలోలా
భీలత్రిశూలహస్తులు, [8]హాలహలాంకులు భవద్గణాధిపులు శివా. ౩౫౪
రాజార్ధధరులు నరసుర, రాజామరభయులు రాజరాజసఖులు గో
రాజపతాకులు గేశన, రాజప్రియ నీగణములు [9]రాజాభరణా. ౩౫౫
బ్రహ్మాభివంద్యముఖ్యులు, బ్రహ్మకపాలావళీ[10]విరాజితులు పర
[11]బ్రహ్మాకారులు . . . , బ్రహ్మేశ్వర నీగణాధిపతులు కపర్దీ. ౩౫౬
శ్రీరమణులు సకలజయ, శ్రీరమణులు వేదశాస్త్ర[12]శివతత్త్వవిదుల్
శీరాలప్రియ భోజను, హారాజప్రియ [13]భవద్గణాధిపులు శివా. ౩౫౭
[14]వివిధాబ్ధిమహాజలధర, రవులు గణేశ్వరులు మలయరాజప్రియ . . .
. . . , . గొంద(ఱు), భువనత్రయసుందరులుఁ ద్రిపురనహర శివా. ౩౫౮

---

1. జతులు. 2. త్రయం మెల్ల. 3. నసంఖ్యాతా. 4. నొక్కొక్క. 5. వేళ మేరువు. 6. మేరుపాతనుండ. 7. గణనాయకుఁ డెరు దెవ్వరికైన. 8. హాలాహలాంకులు. 9. రాజరాజాభరణా. 10. విరాజితులు. 11. బ్రహ్మకాములు. 12. శివతత్త్వవిదుల్. 13. భవద్గణాధిపుంగవులు. 14. వివిధాబ్ధి.

శ్రీశ్రీదిగంబరులు వా, క్ష్మీశ్రితమహిమలు జగత్ప్రసిద్ధులు భక్తి
శ్రీశ్రితహృదయాంభోజులు, శ్రీశ్రిత నీ[1]గణము లెవ్వ డజేయులు రుద్రా.
లంబోష్ఠలంబనాసిక, లంబోదరలంబనేత్రలంబశ్రవణుల్
లంబహనులంబజిహ్వలు, నంబా ప్రియ నీగణాధినాయకులు శివా. 3౬౦
అజకర్ణ లశ్వకర్ణులు, [2]గజకర్ణవరాహకర్ణఘంటాకర్ణుల్
త్రిజగద్ర్పవణీయులు దెలు(c), గు[3]గోముఖ్యప్రియ నీగణములు గొందఱు రుద్రా.
అజముఖవరాహము[ఖులును], గజముఖమార్జాలముఖులు గణనాయకు లం
డజముఖులు నెంచి యస్వాను, సజామనుల కధిక తేజులాశ్చర్య లజా. 3౬౨
గోముఖులు [4]వరాహముఖులు, సామజముఖ లుష్ట్రముఖులు సారంగముఖుల్
భీమవ్యాఘ్రముఖులు నా, నాముఖులు భవద్గణాధినాయకులు శివా. 3౬3
నానావర్ణసమేతులు, నానారూపధరు లద్భుతాంగశ్వేగు ల
శ్వానసమహిసాననసిం, హాననశరభాననులు గణాధిపులు [5]శివా. 3౬౪
ముఖ[6]పాదులు పాదముఖుల్, ముఖకుక్షులు కుక్షిముఖులు ముఖహీనులు ష
ణ్ముఖపంచముఖచతుర్ముఖు, లఖండవిక్రములు నీగణాధిపులు శివా. 3౬౫
ద్విముఖత్రిముఖగణాధిపు, లమేయగుణులు దశాననముఖసహస్రముఖు ల్స
ప్తముఖాష్టముఖనవముఖ, శతముఖులు నీకింకరులు విచారింప శివా. 3౬౬
బాహుముఖులు ముఖబాహులు, బాహూదరు లుదరబాహులు[7]గొంద(ఱ్)
బాహూరులూరుబాహు[8]ల, బాహులు బహుబాహు లేకబాహులు ప్రముఖుల్
బహువక్త్ర లేకవక్త్రులు, బహుదంష్ట్ర లదంష్ట్ర లధికబలసంపన్నుల్
బహునేత్ర లేకనేత్రులు, బహుకర్ణ లకర్ణ లెన్న బ్రముఖులు రుద్రా. 3౬౮
బహు[9]జిహ్వ లేకజిహ్వలు, బహు[10]పాదు [లపాదు] లేకపాదులుగొంద(ఱ్)
బహుఘోషులు బహుమేషులు, బహురూపులు నీగణాధిపములు కపర్దీ.
గణుతింపఁగ మ(ఱి)గొంద(ఱు), [11]గణపతులుఁ గపాలమాలికా[12]విషధరకం
కణదం...భూష లు, లక్షించు తేజోన్వితులు మహాత్ములు రుద్రా. 3౭౦
పింగళకేశ...కన, గంగాభసితాంగ నాగఖట్వాంగధరుల్
భృంగి...ప నీగణ, పుంగవులు సహస్రలోకపూజితులు శివా. 3౭౧

1. గణములజేయులు. 2 గజకర్ణులు...హాకర్ణ. 3. జ్యోత్స్న స్యప్రియ. 4. వరాహము ఖులును. 5. రుద్రా. 6. పాదులుపాదముఖును. 7. కొందఱుబహుబాహు. 8. లబహుబాహు. 9. జిహ్వలేక. 10. లేకపాదులు. 11. గణపతులుంగొందఱు గణపతులుంగపాల. 12. విషధర. 13. దశకుగ.

కంటకనరసింహాశిరో, లుంటాకు లిసేందువహ్నిలోచను లుగ్రుల్
ఘంటాకర్ణప్రియు ని, ష్కంటకులు భవద్గణాళిగౌరవ 1మహిమాఢ్యా. 3౨౨
నీలగ్రీవులు శుంభ, త్ఫాలా2భీలాక్షిదహనభస్మీకృతదు
శ్శీలత్రిపురమహాసుర, కోలాహలు లెన్న 3బ్రమధకుంజరులు శివా. 3౨3
త్ర్యక్షు భవద్గణనాయకు, 4లుక్షేంద్రారోహణులు 5మహోక్షపతాకుల్
దక్షాధ్వరవిధ్వంసులు, 6సాక్షాత్పరమార్థతత్త్వసమ్యగ్జ్ఞానుల్. 3౨౪
కరినరసింహావ్యాఘ్రా, సురచర్మధరు ల్మహోగ్రశూలధరు ల్భీ
కరపన్నగేంద్రకంకణ, ధరులు భవద్గణము లధికదర్పితులు శివా. 3౨౫
నారాయణాదిసురదను, జోరగమునిమానవేంద్రయూథసదాలో
కారాధ్యమానచరణాం, భోరుహులు గవయ్య ప్రమథ7పుంగవులు శివా.
చక్రాసహావిక్రములుఁ ద్రి, విక్రములుఁ గదాంధరులు 8విధిమస్తకదా
మాక్రాంతోదరు లాజి, ప్రక్రమపాలనులు ప్రమథవర్గము రుద్రా. 3౨౭
ముక్తవైరిపంకజాసన, శిరోవిభేదకులు సకలశివధర్మవిదుల్
భరితజగదండరక్షా, పరాయణులు భూరిభుజులు ప్రముఖులు రుద్రా. 3౨౮
9ధరితశిఖండులు ముండులు, గుహాగ్నిపుత్రులుస్థాణునూత్నకుంజరదీక్షుల్
వరికింపఁ గామహాపుర, హరకోపా(లు)మిరాగణంబు లతిశాంతాత్ముల్.
నానానామాంకితులు స, దానందులు సాంబవులు దిగంబరులు మహా
దానవినోదులు ప్రముఖులు, నానాసురహరులు ప్రమథనాయకులు శివా.
వీరాచార్యాచార్యులు, వీరవ్రతవిదు లవార్యవిక్రములు మహా
వీరావతారు లసములు, వీరేశ్వర నీగణాళి విష్ణువరేణ్యా. 3౩౧

గణస్తు మహిమ.

స్వేచ్ఛాచారవినిష్ఠితు, లిచ్ఛావ్యాప్తాదిమహిమాన్వయులు 10భవపా
శచ్ఛేదనకారణులు వి, యచ్ఛాదితశశులు నీగణాధిపులు శివా. 3౩౨
సర్వజ్ఞ[లు]సర్వగతులు, సర్వశుభోదయులు సర్వసంగత్యాగుల్
సర్వపరిపూర్ణు లెప్పుడు, సర్వేశ్వర నీగణములు శాశ్వతులు శివా. 3౩3
11గతవిధినిషేధలౌకిక, గతులు మహామహులు పరమకారుణ్య12లతా
కృతికరులు సకల[సు]గుణా, న్వితులు శివజ్ఞానరతులు నీప్రమథు లజా. 3౩౪

---

1. మహిమాఢ్యా. 2. భీలాక్షి 3. ప్రమథపుంగవులుండు. 4. లుక్షేంద్రారోహణులు. 5. మహోక్షపాతకుల్. 6. సక్షాత్పరమార్థ. 7. పుంగవులు. 8 విధిమస్తకప్రామా. 9. దరిత శిఖండులముండులు. 10. భవదాశాచ్ఛాదన. 11. గతవిధినిషేధ. 12. లతాకృతకరులు.

అరుదుగఁ బురాణములలో(ఁ), బరువడి మును సెప్పియున్న భంగి గణాదం
బరవిభవము వర్ణించితి, ధరణీధరనంద్య నాయథాశక్తి శివా. ౩౮౫

తన్ను గణములోఁ జేర్పుమని కవిప్రార్థన.

దేవా సంసారాంబుధి, లో నెలువడఁ జేసి ప్రమథలోకం బెఱుఁగన్
నావాఁడు వీఁడు నుండీ, నా వే[న] న్ను[ం]పవే గణంబులనడుమన్. ౩౮౬
ఒండేమి మల్లికార్జున, పండితుఁ డన నుండుకంటెఁ బ్రమథులలో నె
న్నండాకొ నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండఁగఁ గాంతు ననికోరుచుండుదు రుద్రా.
[1]పరమేశ్వర నీప్రముఖుల, చరితలు సతతమును విన్నఁ జదివినఁ బ్రమథ
స్మరణము చేసిన శుభములు, దొరకొను దురితంబు లెల్లఁ దొలఁగు మహేశా.
దేవ భవదీయభక్తు లు, మావల్లభ[భ]క్తియోగ[2]మార్గములు నా
నావిధము [3]లందు రవియును, గోవిందాదులకు నె(ఱుఁ)గ గోచరమె శివా.
ఏభంగిఁ దలఁచు భక్తుం, డాభంగిన నీవు నెగడి యవిరళభక్తి
స్వాభావికత్వపరము, ప్రాభవవిభ[వ]మున నతనిఁ [4]బ్రణుతింతు శివా. ౩౯౦

కొందఱు భక్తుల చరిత్రములు.

తనుఁ గన్నతండ్రితల(ఁ) దెగఁ, దునిమి భవద్భక్తియుక్తి ధూర్జటి యొకఁ డ
త్యనుపమగుణ[నీ]పదవికిఁ, జనఁడె ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ జండీశుఁ డజా. ౩౯౧
[5]తనకన్ను పుచ్చి యొకఁ డ, త్యనుపమమాభక్తి [6]నీపదాంబుజములు నే
ర్పునఁ బూజించి సుదర్శన, ఘనుచక్రము [7]వడసెఁ గాదె యచ్యుతుఁడు శివా.
శివనిందాశ్రవణము[నన్], [8]భవాని తన దేహ మాత్మపావకమునకున్
హవి సేసిగాదె భక్తిని, భవదర్ధాంగమున నుంచఁబడసె మహేశా. ౩౯౩
శివనింద వింటి [9]నని శ్రా, ణవియోగాగ్ని[ని][10]యధారుణాధరుఁడైకా
దె విరాజిత[11]గణపదవికి, భువి నగడెను వ్యాఘ్రపాదపుత్రుఁడు రుద్రా. ౩౯౪
దేవ నిను వీరభక్తిని, బోవక తనతలలు ద(ఱి)గి పూజించి వడిన్
రావణుఁడు చంద్రహాసము, దేవేంద్రజయంబు వడసెఁ[దె]ల్లముగా దే. ౩౯౫
చేతులు రెండును దునిమి మ, హాతాత్పర్యమున [12]మిమ్ము నర్చిం[చి]జగ
త్ఖ్యాతముగ మగుడఁ బడయఁడె, ఖ్యాతిగ నీచేత [13]భట్టబాణుఁడు రుద్రా.
గొ(ఱి)యలపా ల్నిమీఁదను, నెఱియఁగఁ బిదుకు నెడఁ [ద]ండ్రినిష్ఠురుఁ డైనన్
మ(ఱి)వానిఁ జంపి నీవఁతు, గొలుఁడె గణపదవి(ఁగా)టకోటుఁడు రుద్రా.

---

1. ప్రమథేశ్వర. 2. మార్గములబలునా. 3. లంద్రవియును. 4. "బ్రతికింతు" అని యుండవలయునేమో. 5. తనుకన్ను. 6. పాదాంబుజ. 7. వడిసె. 8. భవానిఁదన. 9. ననిం బ్రా. 10. అర్థముచింత్యము. 11. గుణ. 12. నందునిమియర్చిజగ. 13. బట్టబాణుండు.

అరుదుగ శివాగ్నిఁ దనరొడల, నురతరశివభక్తి వీరహోమంబుగఁ జె
ప్పెరఁ గోసి వేల్చి నీదయ, సరి ముక్తికిఁ జనఁడె వీరశంకరుఁడు శివా.౧౯౮

కన్నులు రెండునుఁ బుచ్చుచు, ము న్నీశ్వరుఁ బొడువార[1]మున హలుంగరలోఁ(ఁ)
బన్నుగ శివనాగయ ని, స్సన్నతిఁ [2]బూజించి వెలయుచుండఁడె రుద్రా.

తనకొడుకుఁ దునిమి వంటక, మొనరఁగఁ గావించి నీకు నొప్ప నివేదిం
చి[నదాన మెచ్చి]ముక్తిఁ, బొసఁగఁ(ఁ) జిఱుతొండనంబి పొందఁడె రుద్రా.

కోరి తనశిరము నీపద, సారిజములఁ బూన్చి భక్తి నీలాక్షుఁ డం
బూరిమహాకాళేశ్వరుఁ డయి, పాశైశ్వర్యమును గనుఁ(ఁ) బడయుఁడె రుద్రా.

మొ(ఱ)టరవంకయ దనతల, లఱిమొప్పఁగఁ దఱిగి నీపదాంబుజములఁ గ్ర
చ్చ(ఱ)ఁ బూన్చి సుగుణుఁ బడయఁడె, నెఱయఁగ నిను నమ్మి భక్తి నీచేత శివా.

శిరము దెగఁగోసి నీపద, సరసిజములఁ బూన్చి నీప్రసాదంబున శం
కర మూన్యాష్టకుఁ గనఁగా, కర గోవిందయ్య[డు] [3]వడసెఁ గటకమున శివా.

వరగొండచక్రవర్తికిఁ, [4]గరుణింప జగత్ప్రసిద్ధకాశిసిద్ధి
స్థిగఁ డనఁ బడసె[ను]చ్చి నీ, పురమునకుం బొందుకొన పోవఁగ రుద్రా.

తనిలి తనయా[5]యూబాల, ల్వృద్ధమును మున్ను సొనవి లోలితముగ నీ
శివలింగముతోఁ గూడఁడె, శివ నీదయ నొందెయుపెన్న పుత్రుము శివా.౨౦౪

ఒక్కఁడె దైవము శివుఁ డని, నిక్కము సేయుటకు మునిచె నిప్పులు చిరక
ప్పుక్కక శ్రీపతిపండితుఁ, డక్కజముగ విడారువాంఛ నంబక్క శివా. ౨౦౫

కపుఁ[6]జోద్యము భక్తుం డెను, గడుఁ గూర్చుట నీదభక్తనాయుడుముకుం
గడు మెచ్చి మొయిలయమునింకి, నెవవో యితిగాదె లంజయింటికి రుద్రా. ౨౦౬

త్ర్యంబకుఁడ దైవ మని చి, త్తంబున గడు సమ్మ నిన్నుఁ దలయక భక్తా
నంబి మఁ గిన్నెగప్రష్టయు, యుం బిలిచిఁ గటఁట వానికో డుసడె శివా.

అమితస్పృహభక్తి నీదయు(ఁ), గొనుసుగఁ బరిజనులతోడఁ[7]గూడెను శివలో
కమునకు దేహముతోడన, రమణీయుడు గాఁగ మల మహా జదిగె శివా.[8]

హాలలీలాస్తవరచనా, స్థిరనిరుపమభక్తిఁ దనదుదేహముతోడ
నురుచిరవిమానమున నీ, పురమున కుబ్బటుఁడు [9]ప్రీతిఁ బోవఁడె రుద్రా.

---

1. మును. 2. బూజించుచున్న నొప్పంగ. 3. వడసెం. 4. గరుణించి. 5. యాబాల వృద్ధులును. 6. జోద్యముగ. 7. గూడెండె. 8. ఈ పద్యము తరువాత "తన కొడుకుఁ దునిమి" యను పద్యము మరల వ్రాయంబడినది 9. ప్రీతి

ఒకఁ బెకఁ గుమ్మగ గుండయ, పడి(ఁ) గడవలు చేసి చ(ఱ)చు వాద్యములకు న
ర్తకుడఁ బ్రీతి 1నాడి తప్పఁడు, బెడ(ఁ) గడరంగ నతని భక్తి సెంపునకు శివా. ౮౧౧
2నరు లెల్లం జూడ నిజో, దరము ప్రవేశింపఁ గాదె తనకట్టిన3యం
బర మొకమూరెఁడు దోఁపఁగ, నరియమరా జరిగె 4ముక్తుఁడై నీకరుణన్.
భయము సెడి నిన్ను నమ్మిన, జయముపఁ దరియఁబడి నడ మనసాహసమున నీ
దయ నింపి పా(లు)నది దా, రయము నీగెను ముసిఁడి చౌండరాయనికి శివా.
తనుఁ గని మ్రొక్కినఁ "దీర్ఘా", యని పలికిన పిదపఁ జచ్చె నాఁటది 5తగు నే
యనఁ బ్రాణము వడసెను వా, రని పయతో ముసిఁడి చౌ[ం]డరాయఁడు రుద్రా.
తన లంజయును జిల్కయు(ఁ), దన6లంజియు బంధుజనులు దానును జనఁడే
జనులెల్ల(ఁ) జూడ మలహణు, వినుసంస్తుతి చేసి దేవ నీపురమునకున్. [౮౧౨
వెలయఁగ 7నాఁబోతులుఁ దప, సులు మృతులై యెదురరాఁగ(ఁ) జూచుచు(ఁ) బ్రా
ణులు వడయఁడె నీదయ నా, రలకప్పుడె ముసిఁడి చౌ[ం]డరాయఁడు రుద్రా.
పెనిమిటి శివభక్తుఁడు గా(ఁ), డని యొల్లక రోసి నిన్ను నడిగిన రాత్రిన్
జనఁ బతసెఁ గాదె శంకర, గొనకొనఁ 9బుంస్త్వమ్ము నాఁడు గూఁతురు నీచేన్.
కెంబాగి బోగిదేవని, వెంబడిఁ జని వచ్చి పీఁడపీఠంబుల లిం
గంబులు వడి 10విప్రులు లీ, లం బొగడఁగ నిట్టి వత్సలత్వము గలదే. ౮౧౩
విన్నపము సలిదియం బలి, మున్న నినివేద్యంబు సూపి మ్రొక్కుచు నీకున్
సన్నుతభక్తిని మాచర, చెన్నయ నీకరుణ 11ముక్తి చేకొనఁడె శివా. ౮౧౪
కూఁచి జగమెల్ల నోపక, 12యోడిన శివభక్తి మహిమ యుత్కృష్టముగా
13నేడర బంకయ చూడఁగ, దేడర దాసయకుఁ దలుపు 14దెఱవవె రుద్రా.
శంకర నీకింకరుఁ డ, భ్రంకషముగ నేత్రవహ్ని(ఁ) బరదైవములన్
బొంక 15మడఁగింపఁడే భువి, శంకరదాసయ్య నీప్రసాదమున శివా. ౮౨౧
16కడవంగ నేరక మ్రొక్కిన, నడు 17మప్పుడు వ్రస్సి పడ జినప్రతిమ మహిన్
బడియందు నైజకవ్వకుఁ, బొడసూపవె లింగమూర్తి(ఁ) 18బురహర దయతోన్.
కడిచేసి పెట్టఁగాఁ గొని, సడిసనఁ గటకమున సురియచముఁడయగారిన్
గడు(ఁ) గరుణించి 19జగమ్ములు, గెడఁగూడి నుతింప నారగింపవె రుద్రా.

---

1. నాతిదప్పఁడు. 2. నరుదెల్లంజూడఁదనము. 3. యదయంబర. 4. ముక్తుండే. 5. గుసై యనంయనం బ్రాణముపడసె. 6. లంజయు. 7, నాబోంతులు. 8 యెదురాంగ, 9. బుస్త్వత్వ మాండుం. 10. విపులిం. 11. భక్తి. 12. యాడిన. 13. నేడరబకయం. 14. దెలచెలె. 15. మడిగింప్పం. 16. కడవంగన నేరక. 17. మప్పుడుస్సి పడజన. 18. బురహాను. 19, జగములు.

తా ముందరఁ [1]జవి సూచిన, యామాంసము నీకుఁ బెట్టి యతిశయభక్తిన్
వ్యామోహంబున నీవయు, గా ముక్తికిఁ జనఁడె [2]యె(ఱు)కగన్నప్పఁ డజా.
[3]భావనయభక్తి నీకును, భూవినుతుఁడు మేలుకబ్బములు సెప్పి మహా
దేవ తన[4]దృష్టి శివలో, కావాప్తిం బడిసెఁగాదె యంబన నీచేన్. ౪౨౫
ఇమ్ముల [5]విపినమ్ముల ని, త్యమ్మును శివలోకమునకుఁ దడయక చనవే
నమ్మిన నీభక్తుం డగు, జొమ్మయ [6]చంపినమృగములు చోద్యముగ శివా.
స్థిరభక్తియుక్తిఁ దృణమున, నరుదుగఁ[దా]నిలిచి భక్తుఁ డనుదయుఁ గంచిం
గరికాలచోడ[7]నృపతికిఁ, గురియింపవె పసిఁడివాన గోరివభంగిన్. ౪౨౭
అవిరతదృఢభక్తిం గే, శవరాజు శిరంబున[ందు] సన్నిహితుఁడ వై
భువి లింగమూర్తి సేకొని, యవతారము చేయవే మహామహిమ శివా. ౪౨౮
పూసి వడి నేడు[8]నాళుల, వీనుఁగునకు వీరభక్తిఁ [9]బ్రీతాత్ముఁడవై
ప్రాణం బొసఁగితిగాదె ద, యాపిరతిం గదిరి రేమగార్యునకు శివా. ౪౨౯
నీపురమునకు[న్]శివ నీ, ధూపా[వ]సరమున ఘంటతోడనె భక్తి
వ్యాపారంబున నోహిళుఁ, [10]డాపోయె ననంగఁ బోవఁడయ్యెనె రుద్రా.
అసమేక్షణ శివభక్తుం, డసమశ్రేష్ఠుఁ డని పలికి యన్యులతోడన్
బొసపోరై బండారువు, బసవఁడు విసమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా.
వసుధ నుమేశుఁడె దైవము, ప్రసాదము పవిత్ర మీశుభక్తులె కులజుల్
పొసపో రని బండారువు, బసవన విస మెత్తి త్రావి బ్రదుకఁడె రుద్రా. ౪౩౨
కుసుమశరారీ శివలిం, గసమేతులు దక్కఁ బొందఁ గాదని నిర్వా
ల్యసుఖం బని బండారువు, బసవన విసమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా. ౪౩౩
అలపూరివీరభక్తికి, నలి నెంతయు మెచ్చి పాండ్యనాయకు[కడకి]
మ్ముల నీవ వచ్చి పీఠము, వెలయఁగఁ జేకొంటి కాదె విష్ణువరేణ్యా. ౪౩౪
స్థిరభక్తి నీకుఁ బాడుచు(ఁ), బురహార తనచేతితాళములతోడనె చె
చ్చెర మీ(ఁ)దికి నెగసి భవ, త్పురమునకు[ను]శంకరుండు పోవఁడె రుద్రా.
కొడుకని చేకొని నిన్నును, మడఁది[యతి]ప్రీతి బెజ్జమహాదేవి మహిన్
గడకొనియాడినభక్తికి, నొడఁబడి యాయమకు [11]ముక్తియొసఁగవె రుద్రా.

---

1. జని. 2. యెరుకఁగన్నప్ప. 3. భావనియనిభక్తి. 4. ద్రిష్టు. 5. విపినముల. 6. చప్పిన. 7. నృపతిం. 8. నాళ్ల. 9. ప్రీతాత్ముండై. 10. డాపాయె. 11. భక్తి.

తన[1]గుత్తము నతులును బరి, జనులునుఁ దనతోడ రాఁగ శాశ్వతభక్తిన్
జనియె భవత్పురమునకు[ను], [2]గొనకొనఁగఁ గొమారపాలఘూర్జరుఁడు శివా.
గుడివడుగు దాఁచి కుంచియ, పొడసూపక తలుపు వెట్టిపోయిన నీ వ
ప్పుడె తలుపు దె(ఱ)చి భక్తికిఁ, బొడసూపవె కిన్నరునకుఁ బురసంహారా.
కడుఁగడురౌద్రంబున జ[త], పడుమదకరి(ఁ)జంపి యపుడ [3]పడయుఁడె భువి ను
క్కడఁగియు బిజ్జలుఁ డడుగుడు, మడివలుమాచయ్య భక్తి[4]మహిలోఁ గలదే.
చోడని[5]యేనుఁగుఁ జంపుచు(ఁ), చోడనిశివభక్తిమహిమ చొప్పడ నీచే
రూఢిగఁ గ్రమ్మ(ఱ)ఁ బడయుఁడె, [6]యోడకయిలుదత్తుఁడనఁగ నొకభక్తుఁడజా.
రావీధి యేచి యెక్కిన, మావంతునిఁ జంపి వచ్చు[7]మదకరి దనపై
[రా]వె(ఱ)చిమగుడఁ బా(ఱ)దె, బావురి[8]బ్రహ్మయకు నీప్రభావమున శివా.
భూతలమున నిది యంతయు, [9]నూతన మని పొగడ నేడునూ(త్రే)ండ్లు మనం
డే తనరుభక్తిఁ ద్రిపురా, రాతీ సకలేశు మాదిరాజయ్య శివా. ౮౮౨.
[10]ఎడపక పూజాంతమునన్, [11]చిడిముడిపడి ఘుర్ఘురములు సెలఁగఁగ నీ వె
ప్పుడు మెచ్చి భక్తి కాడుదు, వడిఁ జేమరచక్రవర్తి వాయింప శివా. ౮౮౩
నమ్మినభక్తుఁడుఁ గన్నడ, [12]బమ్మయసద్భక్తిమహిమ పరికింపఁగ లో
కమ్ములఁ జోద్యముగాదె య, ధర్మంబును ధర్మమయ్యెఁ దత్త్వాతీతా.
పరువడి మ(ఱి)యు ననేకులు, ధర బాణమయూరకాళిదాసాదిమహా
పురుషులు [13]దృష్టప్రత్యయ, వరములు నినుఁగొలిచి కనిరి వరభక్తి శివా.
వలయునని దేవ [14]కొంద(ఱ), నెలకొని పేర్కొంటిఁ గాక నీచేత వర [కున్.
మ్ములు వెలయఁగఁ బడసినభ, క్తులకొలఁదెఱుఁగుదునననఁగఁ గొలఁదియె నా

భక్తిమహిమ.

[15]మహిలోఁ గేవలభక్తివి, రహితములై చేయఁబడికరంబును దుఃఖా
[16]వహమై దక్షుఁడు సేసిన, విహితక్రియ [17]లెట్టు లట్లవిఫలంబు లగున్.
నీపదభక్తుఁడు సేసిన, [పాపంబు]ంబుణ్యమగు[18]నభక్తులు సేయన్
[19]బాపమగుఁ బుణ్య మైన ను, మాపతి [20]నీతలఁపె వేదమార్గం బయ్యెన్.
మొల్లల వైచినలక్ష్మీ, వల్లభ[సుతుఁ] [21]గాల్పవే యవారితవృత్తిన్
[22]మొల్లమిగ రాల వైచిన, యల్లగణాధిపున కీవె యపవర్గ మజా. ౮౮౪

1. గుఱము. 2. గొరకొనఁగ. 3. పడయుండె. 4. మహిమంగలదే. 5. యెనుగం. 6. వోడక. 7. మదకరిందనపై. 8. బ్రహ్మయ్యపని. 9. నూంతన. 10. యడప. 11. చిడు ణిగ. 12. బ్రంహ్మయ. 13. దంష్ట్ర. 14. కొందరు. 15. కావునం. 16. వహమయ్యె. 17. లెట్లట్లవిభవంబులగున్. 18. ను. 19. బాపమగుపుణ్య. 20. నీవలపె. 21. గొల్వక. 22. మొల్లమురిటల.

కావున సకలక్రియలును, గేవలభక్తిప్రయుక్తికిని సరిగావిఁ
గేవలభక్తియ మేలని, గోవిందవరేణ్య [1]వరదుఁ గొలువవె శంభున్. ౨౫౦
వనజాసనవనజోదర, సనకాదుల కెఱుఁగరానిశాశ్వతమహిమన్
దనరినభక్తికి శంభుఁడు, నొనరఁగ(ఁ) గడు మెచ్చి భక్తునొద్దన యుండున్.
ఈనిచ్చలుఁ గొనియాడెడు, నానావిధము లగునిత్యనైమిత్తికక
ర్మానుష్ఠానము లొల్లఁడు, దా నెప్పుడుఁ గూర్చు శివుఁడు దనభక్తునకున్.
ఫలములు గుఱుతిడి శివపూ, జలు చెప్పెడిచదువు లెల్ల శాశ్వతపదవిన్
వెలసిన కేవలభక్తి, [2]స్థలములఁ వర్ణించి చదువఁ [3]దద్దయుఁ దగునే. ౨౫౩
శ్రీలింగదేవుభక్తుల, కాలక్ష్మీశాబ్జసంభవాదులపదవుల్
తూలాయమానములు స, ల్లీల శివానందసుఖవిలీనుల యగుటన్. ౨౫౪
కేవలము శివుఁడుఁ దనకుం, [4]గావలె నని గోరునట్టిఘనుఁ డెవ్వండే
గేవల మాతఁడ తనకుం, [4]గావలె నని కోరు నట్టికాంక్షన శివుఁడున్. ౨౫౫
ఇది విధినిషేధము[లు]గల, చదువులకును స్వామిభృత్యసంబంధమునం
బొదలిన కేవలభక్తికి, నొదసినకూటంబు గలదె యూహింపంగన్. ౨౫౬
ఫలియించు విధినిషేధం, బులవలనను బుణ్యపాపములుఁ దత్కర్మం
బుల నగు నయ్యై[5]లోకం, బులు భోగాంతమున మఱియుఁ [6]బుట్టుక కలుగున్.
కావున[ను] విధినిషేధవి, భావనుఁడై యుభయకర్మఫలవిరహితుఁడై
కేవలనిష్ఠ[ం] గొలుచుట, భావింపఁగ శుద్ధభక్తిపథము ధరిత్రిన్. ౨౫౭
పరమేశ్వరుఁ డగుశంభుఁడ, శరణం బని భక్తి [7]నమ్మి శంకరుఁ గొలువన్
దొరకొను భృత్యాచారము, సరియే పెఱమంత్రతంత్రజాలము లెల్లన్.
[8]విధి వే(ఱ)కలదె భక్తియ, [8]విధ విధిసహితముగ భక్తి[9]విరహితుఁడై తా
[8]విధియించియశ్వమేధము, [8]విధిపుత్రుఁడు దక్షుఁడైనవిధి[10]యెఱుఁగరొకో.
[11]పృథువిధినిషేధలోక, [12]ప్రథితోభయకర్మరాశిఁ బ్రాపించెన్ నీ
[13]"పథవర్తిని తేషాయమ, యథాతథా"యనుటఁ జేసి యంబారమణా.
[14]శివునకుఁ దనువును మనువును, శివభక్తులకును ధనంబుఁ జిత్తప్రీతిన్
భువి నిచ్చి యెల్లవారికి, శివుఁడను నేననక యునికి శివభక్తి యగున్. ౨౬౧

1. వరుదు. 2. స్థళములు. 3. గద్దయు. 4. గావలనని. 5. నయ్యెలోకంబుల.
6. బుట్టుగ. 7. నమి. 8. విది. 9. విరహమందెతా. 10. యఱుంగరణా. 11. పృదు.
12. ప్రది. 13. పవ. 14. దీనికిముందు "శివునురులకుననుననువులునకుండనువును మనవును' అను నసంపూర్ణార్థకవాక్యమొండు గలదు.

శివతత్త్వసారము.

వెలుపలఁ గడిగిన లోపల(ఁ), గలచిత్తమలంబు వోవఁగా నేర్చునె నీ
చ్చలుభావశుద్ధిఁ గడుని, ర్మలమతి శివుఁ గొలువవలయు మానుగ భక్తిన్.
కత్తిఁ గొని కోసి దేహము, జొత్తిల్లఁగఁ గడిగినను విశుద్ధం బగునే
రిత్తలు వక్కి నశుద్ధుల్, చిత్తంబున శుద్ధి వలయు శివుఁ బూజింపన్. ౪౬౪
ఒడలఁ గలయవయవంబులు, [1]గడిగిన మఱివానిలోనఁ గడునిండిన చేఁ
దుడుగునె దేహము వెలుపల(ఁ), గడిగిన నది చిత్తశుద్ధికారణ మగునే. ౪౬౫
అంతర్గతచిత్తంబ, త్యంతము దుష్ట మగునేని యది [2]మఱి ఘట[3]దృ
ష్టాంతగతి శుద్ధి యగునె ని, రంతరబహుపుణ్యతీర్థయాత్రాదుల చేన్. ౪౬౬
సకలజగత్పతి యగుశివు, నికి భక్తులు [4]పేరు నాఁగ నెగడిన పుణ్యా
ధికులం దొండొకదుర్గుణ, శకలంబులు వెదకుపాపజాతులు గలరే. ౪౬౭
ఆతఁడు స్వరూపసుందరుఁ, డాతఁడె సౌభాగ్యవంతుఁ డాతఁడు గుణవి
ఖ్యాతయశోనిధి నీకును, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా. ౪౬౮
ఆతఁడ జగ[త్ప]విత్రుం, డాతఁడ [5]సంపత్సమృద్ధుఁ డాతఁడ యారో
గ్యాతిశయాఢ్యుఁడు నీకు ను, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా.
శివ[6]సంస్కారవిహీనుం, డవు మానవుఁ డంత్యజునకు నంత్యజుఁ డరయన్
శివసంస్కారనియుక్తుం, డవు మానవుఁ డగ్రజునకు నగ్రజుఁ డరయన్. ౪౭౦
మాలలఁ గులజులఁ జేయును, బోలఁగ శివభక్తులైన భువి నెఱుఁగరె మా
నీలగ్రీవుఁడు కులజుల, మాలలఁగాఁ జేయు భక్తి మది లేకున్నన్. ౪౭౧
చెన్నయ మాలఁడు గాఁడే, మున్ను మహాదేవుఁ గొలిచి ముక్తుం డయ్యెన్
జన్మమున శివుని దక్షుఁడు, మన్నింపమిఁ జేసి [7]పచ్చిమాలం డయ్యెన్. ౪౭౨
వేయేమి దొల్లి ముక్తికి(ఁ), బోయిరె విద్యలు[ను]వంశములు గలవారల్
బోయయు [8]సాలెఁడును మా, కాయజహరుఁ గొలిచి ముక్తిఁ గాంచిరె గాదే.
వారనియమనియమములకు, ఘోరవ్రతములకు శివుఁడు గూర్పఁడు శివనిం
దారతి విని తను విడిచిన, [9]గౌరీసతిభక్తియుక్తిఁ గనికూర్చుక్రియన్. ౪౭౪
జపములకుం దపములకును, నుపవాసంబులకుఁ గూర్పఁ [10]డుగ్రుఁడు నిందా
కుపితమతిఁ దన్ను విడిచిన, యుపమన్యునిభక్తియుక్తి కొడఁబడుపగిదిన్. ౪౭౫
కన్ను వడిఁ బుచ్చి పూన్చిన, వెన్నునిభక్తికి వరంబు వెదచల్లుక్రియన్
గన్నులు దె(అ)నకముందఱ, మిన్నక కూర్చున్న శివుఁడు మెచ్చునె వారిన్.

---

1. వెలుపలగడిగిన. 2. ఏటి. 3. దృష్టాంతెన. 4. పేరుపేరునాంగ. 5. సముద్ధుఁడా.
6. సంసార. 7. పచ్చ. 8. సా..ంకు. 9. గౌరిపతి. 10. దుగ్రాగ్రుండునిందా.

తనతండ్రిఁ దునిమి భక్తిం, దనరినచండీశ్వరునకుఁ దనయెంగిలి యి
చ్చినక్రియ శివుఁ[1]డిచ్చెనె పెఱ, జనులకుఁ గేవల[2]వదాన్యజడులకు నెందున్.
మన్నించుఁ బ్రీతి మాదర, [3]చెన్నయభక్తియ [4]మనమునఁ జేకొనఁ[5]గాదే
మిన్నక యంటనిముట్టని, చెన్న(ఁ)టివ్రతములకు నేల శివుఁ డెడఁగూర్చున్.
[6]ప్రీతిమెయి వీరచోడన, భాతిగఁ గడియెత్తవె(ఱ)చి పనుచుఁడును రజ
స్నూతకి యని తొలఁగెనె నృప, కేతనుఁ డాపులగ మారగించెడిచోటన్.
ఉన్నతభక్తి శిరంబులు, పన్నుగ శివుఁ బూన్చి కరుణ వడసినభంగిన్
ము న్నేవిధులం గొలిచియుఁ, జన్నదశాననుఁడు వడయఁజాలెనె చెపుమా.
తొల్లి శివుఁ గడవఁబలికిన, కల్లరిఁ దనతండ్రిఁ దునిమి కమభక్తిమెయిన్
దెల్లమిగ ముక్తుఁ డయ్యెను, గొల్లఁడు గాఁడయ్య కాటకోటఁడు రుద్రా.
మును సవిసూచినకన్న, ప్పనియెంగిలి యారగించి భక్తిప్రధానం
బని కరుణించెను శంకరుఁ, డని విందుము విధులలోన నది యేవిధియో.
మ(ఱి)శివుఁడు భక్తిఁ గొడుకుం, ద(ఱి)గినచిఱుతొండనంబి దనవాఁడనుఁ[7]గా
కె(ఱు)ఁగక యేటికిఁ గారులు, మొఱిగెదునీమంత్రతంత్రములు సేకొను నే.
కడుభక్తి నంబి పిలిచిన, నొడఁబడి యోయనినభంగి నొండొకవిధులన్
నొడువులు సెప్పిన [8]వ్రేళులు, మిడిచిన శివుఁ డట్టివారి మెచ్చునె చెపుఁడా.
ఆగమచర్యల కంత, ర్యాగబహిర్యాగవిధుల కభ్యాసముహా
[9]యోగమ్ములకుం బోయెనె, భోగన్నకు శివుఁడు వలచిపోయినభంగిన్.
అధ్యాత్మజులకుఁ బె(ఱ)మూ, ర్తిధ్యానంబులకు నితరదేవార్చనకున్
విధ్యుక్తక్రియలకు సా, న్నిధ్యముగునె శివుఁడు [10]బాణునికిఁ గాక భువిన్.
నిష్ఠురభక్తి హలాయుధు, నిష్ఠకు వలచినవిధమున నీడగుకర్మా
నుష్ఠానములకు బిలబిలి, నిష్ఠలకును శివుఁడు వలచునే తలపోయన్. ౪౮౭
[11]మఱి విను మొదలవిధులకుం, గుఱియించెనె మెచ్చి లోకగురుఁ డీశుఁడు మా
కరికాలచోడనరపతి, గురుభక్తికిఁ బసిఁడివాన గురియించుక్రియన్. ౪౮౮
[12]స్నానములకు దానములకు, మానములకు హోమములకు మదిఁ జేకొనఁడీ
శానుఁడు నమ్మినభక్తికి, మానక* ౪౮౯

---

1. డిచ్చిన. 2. పదాన. 3. చెన్నయ్య. 4. మానమునను. 5. గారే. 6. ప్రీతిమై. 7. గాకరుంగక. 8. వేళ్లు. 9. రోగముల. 10. బాణునకు. 11. మరువినుమోరు. 12. స్థానములకు.

* శ్రీగురవేనమో శ్రీగురవేనమస్తే గురుమూర్తిప్రథితగుణాయ । శ్రీశంభవే నమో శ్రీశంభవే నమస్తే శంభుసంచారచేతసాయ । శ్రీశ్రీజాయనూ — అని మూలమందుఁ జివరనున్నది. చివర పద్యము పూర్తిగ లేదు.